Jean Labarde

SUÇLU KİM?

JEAN LABORDE

SUÇLU KİM?

Çeviren :

ADLİ MORAN

Basan ve Yayan :

AK KİTABEVİ

İhsan Manavoğlu

İst. 1962

YENİ MATBAA
İSTANBUL — 1962

Robert Prat odasının kapısını açınca genzine bir kokudur doldu. Bu kokuya hiç alışamıyacaktı. «Adaletin kokusu» adını takmıştı buna. Özelliği olan bu kokuda bütün bir âlem vardı. Nemli eski evraklardan, izmaritlerden, tanıklar, suçlular, adalet mekanizmasına bağlı kimselerden dağılan birşey vardı bu kokuda. Zabıt kâtibi - soğuğa karşı çok duygulu olduğu için - hiç pencere açmıyordu.

Zabıt kâtibi işe hazır bir durumdaydı. Her şey çok tertıpliydi. Beyaz kâğıdını, mürekkep kalemini hazırlamış, bir sigara sarmakla meşguldü. Robert hoşlanmıyordu bundan. Kendisi sigara kullanmıyordu. Zabıt kâtibinin dudaklarında bitmiyecekmiş gibi tütüp duran sigara ve ortaya dağılan nâhoş koku fena halde sinirine dokunuyordu.

— Pencereyi biraz açabilirdiniz, dedi Robert.

Zabıt kâtibi :

— Bu soğukta nasıl olur? diye itiraz etti.

Adı Soulas'tı. İnce uzun, kaçamak bakışlı bir adamdı. Yeni savcıyı sevmiyordu, yapmacıklı bile olsa ona karşı hiçbir sempati gösterisinde bulunmuyordu. Otuz yıldır bu dairedeydi. Savcılar, yargıçlar gidiyor, o kalıyordu. O ancak kendine benziyenlerden, aynı zevklere sahip olanlardan, soğuktan ve cereyanlardan hazetmiyenlerden hoşlanırdı. Oysa Robert sporcuydu, hareketleri sert, sözleri toktu. Bütün bunlar zabıt kâtibinin üzerinde fena bir etki yaratıyordu.

Soulas omuz silkti ve masasının üzerindeki bir nota göz atarak :

— Başsavcı sizi hemen görmek istiyor, dedi.

Robert'in doğuştan iyimserliği Adliyeye her sabah gelişinde içini dolduran nâhoş işlenimi kısa bir süre sonra silip süpürüyordu. İki haftadan beridir bu batı - güney ilinde sorgu yargıçlığı yapıyordu. Odasına duvarları yer yer bozulmuş uzun bir koridordan gidiliyordu. Odası çirkindi, duvarlar 1912 yılından beri badana görmemişti. Şakacı bir işçi bu tarihi duvarda bir yere yazmıştı. Robert durumu oradan öğrenmişti.

Robert bu gibi teferruat üzerinde durmazdı. Sağlam bir sağduyusu vardı. Tıpkı tabiatı gibi fikirleri de kıvrak ve renkliydi. Her akşam açık hava kürünü hiç ihmal etmezdi. Stadyoma gider ve oranın rugbi takımiyle antrenmana çıkardı. İyi bir oyuncuydu, bu şehire savcı olarak atanmasından asıl kulübün idare kurulu memnun olmuştu.

Robert :

— Benden ne istiyor acaba? diye sordu zabıt kâtibine.

Soulas başını kaldırdı. Robert dikkat edeydi zabıt kâtibinin gözlerindeki öfkeyi okurdu. Ama sesindeki istihza gözünden kaçmadı:

— Herhalde size Saugeat (Soja) nın ölümünden bahsedecek...

— Saugeat öldü mü?

— Şehirde bunu bilmeyen yok...

Bu sefer Robert kinayeyi anladı. Pek hoşuna gitti. Soulas hem aptallaşmış hem de zevklenmişti. Günün olayını öğrenmeden daireye gelen bir sorgu yargıcından ne beklenirdi?

— Bende sizdeki haber alma kaynakları nerede? dedi Robert.

Soulas şehrin iki-üç gazetecisine adliyede olup bitenler hakkında bilgi veriyordu. Buna karşılık gazeteciler de ona bildikleri haberleri veriyorlardı.

Robert :

— Neden ölmüş? diye sordu.

Soulas esrarlı bir hal takındı.

— Pek bilmiyorum doğrusu.

Robert omuzlarını silkti.

— Söyleyin, söyleyin Soulas.

— Ben de fazla bir şey bilmiyorum. Saugeat karakolda ölmüş. Rivayete göre...

Robert konuşmayı kesti. Bakalım bu bukalemunla anlaşması mümkün olacak mıydı? Zabıt kâtibine bu adı takmıştı.

— Ben iniyorum...

Sigarasından derin bir nefes çeken Soulas cevap vermedi. Robert'in merdivenleri ikişer ikişer indiğini duyunca yüzünü buruşturdu.

Başsavcı masasının başındaydı, düşünceli bir hâli vardı.

Robert, bu adamın psikolojisini daha onu gördüğü gün anlamıştı, endişeli bir tipti, Robert böylelerinden hiç hoşlanmazdı. Başsavcı herkesten korkuyordu, dâva vekilinden tutun da stajyere kadar; susan ve çok konuşan tanık, suçunu inkâr ve itiraf eden sanık, ortaya hiçbir şey çıkaramayan ve suçu aydınlatan polis memuru, kanunlara tam anlamiyle uyan ve adaleti sömüren yargıç... hepsi hepsi onu korkutuyordu.

Başsavcı daima endişe içinde üst dudağını ısırır, düşünürken ve düşündüklerini söylerken çaba harcardı.

— Buyurun oturun, dedi Robert'e.

Sonra hemen devam etti :

— Pek sıkıcı bir durumla karşı karşıya bulunuyoruz.

— Saugeat mı?

— Haberiniz var demek?

— Şöyle böyle.

— Dul kalan karısı dâva açmış, bunu da biliyor muydunuz?

— Hayır.

— Dâvasını da avukat Maurice almış üzerine.

Bu son cümleyi söylerken başsavcının sesi bir inilti hâlini almıştı. Avukat korkunç bir hasımdı, reklâmdan çok hoşlanır, hiç kimsenin göz yaşına bakmazdı. Bütün Fransız avukatları gibi az çok politikayla uğraştığından Paris'te pek çok dostu vardı.

— Ne zaman ölmüş?

— Dün... ya da dün gece.

Robert şöyle bir hesapladı. Polislerin Saugeat'yı birçok soygunculuk suçuyla bugün kendisine getirmeleri gerekiyordu. Demek ki Saugeat bir gün önce yakalanmıştı. Bütün bir günü karakolda geçirmişti. Adamın son nefesini orada vermesi büyük bir şanssızlıktı.

— Çok tatsız bir iş, dedi başsavcı.

— Gerçekten öyle.

Başsavcı alaylı bir eda ile :

— Şimdi polisleri suçlama modası var, dedi. Bazı gazetecilerin kalemlerinden bu bakımdan kan damlıyor. Anlıyor sunuz ya?

— Dövmüşler mi adamı?

Başsavcı şaşırmış gibi başını kaldırdı. Robert bu soruyu

öylesine damdan düşer gibi sormuştu ki adamcağız bir an şaşaladı.

— Dövüp dövmediklerini ben nereden bilebilirim?

— Nasıl ölmüş acaba?

— Onu da bilmiyorum.

— Gençten biriymiş galiba?

— Otuz yaşındaymış.

Bir sessizlik oldu. Robert'in kanı kaynıyordu. Hangi genç yargıç böyle bir meseleyle karşılaşmak istemezdi? Tabiî zor bir mesele, engellerle dolu bir durum ama bununla uğraşmanın da başka bir zevki vardır. Hele içinde adalet kaygusu dolup taşan genç bir yargıç için böyle fırsatlar kolay kolay ele geçmez.

— Peki şimdi ne olacak? dedi Robert.

— Vallahi bilmem.

— Neden?

— Meslekte henüz pek yenisiniz. Kendinizi heyecana kaptırmanızdan korkuyorum.

Biraz durdu sonra :

— Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi? diye sordu.

— Evet ve hayır.

— Çok nazik bir mesele bu, çok. Ölümde bir tuhaflık var bunu kabul ediyorum. Eğer polisler suçluysa kanuni muameleye başvuracak ilk insan ben olacağım.

Konuşurken sakıncayla davranmaya çalışıyor, söylediklerini karşı tarafın uygun bulmasını bekliyordu. Ama Robert susuyordu.

— Öte yandan, bir polis memuru bahis konusu olunca kurtlarla bağırmağa başlayan çoğunluğun ilkel görüşlerini de paylaşamayız doğrusu. Saugeat'nın nasıl bir adam olduğunu unutmamak gerek. Soyguncunun, hırsızın biri. Rivayete göre karısı da fuhuş yapıyormuş. Doğru mu değil mi bilmem ama önümdeki raporda böyle yazıyor...

Elinde daktilolu ince bir defter tutuyordu.

— Bu insanlar nasıl bir çevreye bağlıdır bilirsiniz. Kadının da düşünme tarzının farkındasınız. Asıl felâket kocasının karakolda ölmesi. Hemen tazminatı düşünüyor. Bir yandan da avukatı mal bulmuş mağribi gibi çoğunluğun fikrini

bulandırmağa çalışıp kendini gazetecilerle reklâm ettirmeğe kalkışacak.

Aklına birşey gelmişti :

— Gazeteci dedim de aklıma geldi, burada çıkan gazetelerin muhabirleriyle aranız iyi mi?

Robert yalnız spor muhabirlerini tanıyordu. Ötekilerine karşı hep sakıncayla davranmıştı. Basına bağlı olanlarla düşüp kalkan adliyeciler yüksek makamlarca pek iyi karşılanmazlar.

— Bu işi bana mı veriyorsunuz?

Robert sabırsızlanıyordu. Uzun konuşmalardan hiç hoşlanmazdı.

— Çok serin kanlı olmak gerek bu işde, çok.

— Ateşim yükselmez, bana güvenebilirsiniz.

— Çok isterdim güvenmek.

Robert başsavcının endişesini çok iyi anlıyordu. Mahkemeye iki sorgu yargıcı bağlıydı. Perreau (Pero) adındaki öteki yargıç mesleğini iyi bilen kırk yaşlarında bir adamdı. Perreau'nun avukat Maurice'le arası çok açık olmasaydı başsavcının aklına hiçbir zaman Robert gelmezdi. Gerçekte bir zehirleme meselesinde avukat yargıcı çok gülünç bir duruma soktuğundan beri başsavcıyla Perreau biribirlerinden nefret ediyorlardı.

— Avukat Maurice'le anlaşıyor musunuz?

— Oldukça.

Aslında avukatın evine hukuk işleriyle hiç ilgisi olmayan bir sebep yüzünden gidiyordu. Avukatın Suzanne (Süzan) adında çok güzel bir kızı vardı. Robert Suzanne'ı şehre gelişinin ertesi günü verilen bir baloda tanımıştı. Ondan sonra Suzanne'ı sık sık görmüştü. Son günlerde de hemen her akşam buluşuyorlardı.

Başsavcı hâlâ üst dudağını ısırıyordu. Her zamanki gibi endişeliydi.

— Avukatı kabul edecek misiniz?

— Ne zaman?

— Saat ona doğru size gelecek...

— Pekâlâ.

— Bir adlî tabib de göstermeniz gerek.

— Fangeat (Fanja) ya ne dersiniz?

Başsavcı sabırsız bir hareket yaptı. Tabii Fangeat, başka kim olabilirdi? Ama bu adı her duyuşunda başsavcı bir tuhaf oluyordu. Fangeat bildiğini okuyan biriydi, doğru bildiği şeyden santim bile şaşmazdı. Kartiye Latende yirmi yaşındayken içinde taşıdığı anarşist ruhu hâlâ kaybetmemiş olan Fangeat kafadan kararlarla fiş doldurmaz, ilgiliyi iyice bir muayeneden sonra raporunu hazırlardı.

— Asıl can sıkan şey nedir biliyor musunuz? diye söze başladı başsavcı.

Sözünü tamamlamadı ama Robert anlamıştı. Fangeat'nın ellerine fitili yakılmış bir bomba veriliyordu. Nasıl hareket edecekti acaba?

— Çok namuslu adamdır, dedi Robert.

— Evet doğru.

— Belki de ölüm hakkında bütün bütün farklı bir açıklama yapar.

Başsavcının yüzü birdenbire aydınlandı. Robert'in söylediği son söz onda bir umut uyandırmıştı. İçinden şöyle geçirdi; adlî tabib amboliden söz açsa mesele kapanır giderdi.

— Tabii, niçin olmasın? dedi. Bunun böyle olmasını bütün kalbimle dilerim. Bahis konusu olan polisleri tanırım. Beraber çok çalıştım onlarla. Kendilerine birşey yapmayan bir soyguncuyu neden dövmeye kalkışsınlar? Namuslu ve işlerini çok muntazam yapan memurlar karşısında bulunduğunuzu unutmamalısınız. Bu memurların büyük hizmetleri vardır, fedakâr insanlardır.

Robert «evet» makamında başını salladı. Sonra dışarı çıktı. Dairesine götüren merdivenleri yavaş yavaş çıktı. Düşünüyor ve içini bir sıkıntının kapladığını hissediyordu. İçinde üstün çıkan bir duyguyla çatışma hâlindeydi. Kafası işleyen bütün atletler gibi şiddetten nefret ediyordu. Karakolda dayak çok iğrenç birşeydi. Sahneyi bir film gibi gözünün önüne getiriyordu. Bir zavallının etrafını çeviren iki-üç çam yarması kocaman elleriyle adama habire patlatıyorlar, kaba ayakkabılariyle de adamcağızın ayaklarına basıyorlar. Tam bir sporcu ruha sahip olan Robert kendini savunamayan birinin böyle ezilmesine hiç tahammülü yoktu.

— Namussuzlar, diye mırıldandı Robert.

Sonra hemen toparlandı. Daha olayın nedenini bilmeden

kesin bir yargıya varıyordu. Ne de yakışıyordu bu davranış bir sorgu yargıcına. Bu konuda hiçbir şey düşünmemeğe karar verdi ve neşeli neşeli ıslık çalarak odasına girdi. Soulas onu sabırsızlıkla bekliyordu.

Zabıt kâtibi oldukça heyecanlıydı:

— Sonuç nedir? diye sordu Soulas.

Robert yavaşça yerine geçti ve cevap vermedi. Bukalemunun işkencesini sürdürmekten pek hoşlanıyordu.

— Bu sabah ne yapıyoruz bay yargıç? diye sordu Soulas.

Sesi öfkeliydi. Başsavcının odasında konuşulanların kendisine anlatılmamasını doğrusu çok garip buluyordu.

— Avukat Maurice'i kabul edeceğiz, dedi Robert.

— Saugeat için mi?

— Evet.

— Sonra...

— Sonrası monrası bu, siz ne biliyorsanız ben de onu biliyorum.

Soulas fazla birşey öğrenemiyeceğini anladı.

— Tatsız bir iş değil mi?

— Evet tatsız...

İkisi de iç çekerek sustular. Saat onda avukat geldi. Konuşma kısa ve samimî geçti. Robert morg muayenesi için doktor Fangeat'nın atandığını söyleyince doktor avukat çok memnun oldu. Avukat çıkar çıkmaz Robert hemen doktora telefon etti. Doktor Fangeat, Robert tarafından kendisine verilen görevi memnuniyetle kabul ettiğini söyledi. Sonra rugbiden konuşmağa başladılar. Böylece telefon konuşmaları tam yirmi dakika sürdü.

* * *

Robert yemeğini her gün Adliyenin biraz ötesinde bulunan, fiatları da kesesine uygun olan küçük lokantada yiyordu. Bu lokantaya özellikle işçiler ve küçük esnaflar geliyordu. Bir de Pivois (Pivua) adında bir polis memuru vardı, adam Robert'in yakasını bırakmıyordu. Bu onun için herhalde bir kredi meselesiydi. Arkadaşlarına bir «yargıçla ahbaplık ettiğini söylemekten büyük zevk duyuyor olmalıydı. Robert ondan ne kadar kaçmaya çalışsa bir türlü yakasını kur-

taramıyordu. Robert'i kendi masasına dâvet ediyor ya da teklifsizce onun masasına geçip oturuyordu. Robert, birşey söyliyemiyordu.

«Hôtel de France» diye temiz bir yer vardı ama Robert ayda 500 lira kazanıyordu. Günde 7-8 lira yemek parası verebilecek durumda değildi.

Lokantaya girince ilk gördüğü adam Pivois oldu. Müfettiş oldukça heyecanlı gözüküyordu. Her zamanki terbiyeli hâlini bırakmış âdeta lâübalileşmişti.

— Çabuk gelin bay yargıç. dedi.

— Ne var? diye sordu Robert.

— Sizinle konuşmalıyım.

Robert oturdu, listeyi aldı, uzun uzun baktı. Öteki yerinde duramıyordu.

— Demek bu işi siz üzerinize...

— Evet ben aldım.

— Bravo.

— Neden?

— Bir bilseniz nasıl çarşafa girmişler, anlatamam.

— Komiserle müfettişleri tanıyor musunuz? diye sordu Robert.

— Tanımaz olur muyum hiç.

Pivois bahis konusu olan polislerden konuşmağa başladı. Komiserin adı Bertrand, müfettişlerinki de Rabut ve Béal'di. Komiser hukuku bitirmişti.

— Sizin gibi. dedi Pivois gülümseyerek.

Sonra şunları ekledi

— Çok efendi adamdır, kültürlüdür, daima temiz giyinir, terbiyelidir, ağzından tek bir küfür çıktığı görülmemiştir, bildiğimiz klâsik polis memurlarına benzemez hiç...

— Ya müfettişler? diye sordu Robret.

— Namuslu adamlardır.

Pivois iki meslekdaşının kısa birer portresini çizdi. İkisi de namuslu aile reisleriydi, hayatlarında bir vukuat yoktu. Fizik bakımından sağlam insanlardı, en tehlikeli olaylara onlar gönderilirdi. İkisi de savaşta yararlık göstermişlerdi.

— Böyle insanlar hiç zavallı bir soyguncuya eziyet ederler mi?

— Sizin çevrenizde olay için ne düşünüyorlar peki?

— Hepsi üzgün.

— Nedir onları üzen şey?

— Her şey.

— Ölüm olayına mı üzülmüşler? Yoksa Saugeat'nın karısının dâva açmasına mı?

— Her ikisine de...

Pivois, Robert'in sorusunun altındaki ince alayın farkına varmamıştı. İşe mahkeme falan karışmasa polis memurları hiç üzülürler miydi? Korkunç bir şeydi bu; polisin bir insan hayatı üzerinde kesin bir üstünlüğü oluyordu... Robert karakola getirilen birinin artık dış âlemle ilgisi kesildiğini düşündü. Tabiî her zaman böyle olmuyordu ama çok zaman böyleydi. İş artık orada polislerin insafına kalmış oluyordu. Henüz gençti Robert ve anıları pek tazeydi. Arkadaşlarından birinin hayali geldi gözünün önüne. Bu arkadaşı öğrencilerin yaptığı bir mitingde yakalanmış, ertesi günü gözü patlamış, ik dişi kırılmış ve kulağı şişmiş olarak dönmüştü.

Robert Pivois'ya :

— Peki sizler karakolda adam dövmez misiniz? dedi.

Sesinin tonu sertti. Şaşıran Pivois başını kaldırdı:

— Aman bay yargıç nasıl olur? dedi.

— Olmuyor mu yâni böyle şeyler?

— Bu sefer böyle birşey olmadı. Bizde zaten olmaz böyle şeyler, inanın bana bay yargıç.

Robert susuyordu. Hiç de kanmış değildi. Biraz öfkelenir gibi oldu. Budalanın biriydi bu Pivois...

— İşin size verildiği öğrenilince herkes derin bir nefes aldı, dedi müfettiş.

— Ya, öyle mi?

— Sizi herkes sempatik buluyor. Sporcusunuz da ondan galiba. Polislerin hepsini birer cellât gibi gören namussuzlara benzemiyorsunuz siz.

— Demek meseleyi örtbas edeceğime inanıyorlar öyle mi?

Pivois telâşla :

— Yok canım ne münasebet, dedi, ama anlayış göstereceğinize güvenleri var da...

Tereddüt ediyordu.

— Pek anlayamadım, dedi Robert.

Pivois :

— Toplumla toplum dışındakileri gözönünde bulunduracağınız pek tabiîdir bay yargıç, dedi.

Ve bunu söylerken çok önemli birşeyden konuşuyormuş gibi bir poz takındı.

— Bakalım, görürüz. dedi Robert.

Sonra biraz daha çabuk davranarak yemeğini bitirdi. Yalnız kalmaya ihtiyacı vardı. Başsavcı onun bütün hareketlerini tâkibedecekti. Polisler onun çalışmasını kösteklemeye çalışacaklardı. Bu görünmez şebeke şimdiden onu sıkmaya başlamıştı. Fakat Robert sırf mücadele zevkiyle kendini her türlü aksiliğe hazır hissediyordu.

Genç savcı bütün kurdunu akşam yapılan antrenmanda döktü. Gündüz içini dolduran sinir enerjisini rugbi sahasında tüketti. Duşun altında tam bir sükûnete kavuşmuştu. Sonra çıkış kapısında Suzanne'ı görünce büsbütün ferahladı. Biribirlerini masumca yanaklarından öptüler. Arkadaşlıkları yavaş yavaş sevgiye doğru kayıyordu.

Suzanne şaka yollu :

— Polisleri ne zaman alaşağı ediyorsunuz? diye sordu.

— Ne zaman öğrendiniz bunu?

— Eve döndüğüm zaman babamın söylediği ilk şey bu oldu.

— Ne düşünüyor babanız bu mesele hakkında?

— Başarı sağlamanızı diliyor...

— Ya siz?

— Ben de... Suçluları ağır cezaya göndereceğinizden eminim... Büyük bir zafer olacak sizin için bu.

Robert gülümsüyordu.

— Acele yargılar vermeyin.

— Eminim diyorum size. Tıpkı rugbide olduğu gibi bunda da başarı sağlıyacaksınız.

Robert'in spora düşkünlüğü Suzanne'ın pek hoşuna gitmiyordu. Rugbi onun gözünde biraz âdi bir şeydi, bu oyunu ancak kasap çırakları ya da köylüler oynardı.

— Niçin gülümsüyorsunuz? diye sordu Suzanne.

— Coşuyorsunuz da ondan.

Gerçekten biraz hayal kırıklığına uğramıştı. Suzanne'-

dan teşvik beklemişti, girişeceği iş hakkında kendisine biraz cesaret vereceğini ummuştu ama genç kız oralı olmamıştı. Onun için Suzanne'ı biraz korkutmak istedi:

— Kendinizi hayale kaptırmanızdan korkuyorum.

— Ne gibi?

— İşin sonucu hakkında.

— Başaramıyacağınızdan mı korkuyorsunuz?

Suzanne'ın sesinde hafif bir alay vardı.

— Ne münasebet. dedi Robert gülerek.

Ve Suzanne'ı kendine doğru çekerek hafifçe boynundan öptü. Genç kız sokuldu ona.

II

Fangeat çabuk çalıştı. Yirmi dört saat içinde hem cesedin otopsisini yaptı hem de birinci raporunu hazırladı. Robert bu raporu ertesi günü aldı ve hemen okudu.

«Bu tıb dili de amma çetrefil, diye düşündü. Çetrefil olduğu kadar da eğlenceli. Ama bir yabancı dil bahis konusuymuş gibi çevirmek gerek bunu. Açık olan tek nokta raporun son cümlesi...»

Bu cümle aynen şöyleydi :

«Saugeat, devamlı şoklardan doğan menenjit hemorajisinden ölmüştür.»

Robert içini çekti. İlk günü kadar kendinden emin değildi. Aklından geçen bazı düşüncelere bile şimdi şaşıyordu. Hattâ zaman zaman Saugeat'nın eceliyle ölmüş olduğuna dair doktorun rapor hazırlamasını bile dilemişti.

Alt kata indi, Fangeat'yı buldu.

— Doktor, lûtfen biraz odama gelir misiniz?

— Niçin?

— Raporunuz hakkında konuşacaktım.

— Anlaşılmayan bir yanı mı var?

— Anlaşılır bir dile çevirmenizi rica edecektim.

— Tabiî, sizin o çetrefil hukuk diliniz yok mu size ana dilnizi bile unutturmuş.

Fangeat yarım saat sonra geldi. Şişman, neşeli, şakadan hoşlanan bir adamdı. Yetmiş bir yaşında olmasına ve

şişmanlığına rağmen son derece canlıydı, bu da herkesin hayret ve hayranlığını çekiyordu. Hayatta eseflendiği tek şey günde ancak bir defa yemek yemek zorunda olmasıydı. Doktor kendini bir iskemleye attı ve ellerini dizlerine yerleştirdi:

— Eeee, şimdi size bir de oturup açıklamada mı bulunacağız yâni?

Robert susuyordu. Sonra :

— Doktor, dedi, bana yardım etmelisiniz.

— Yardım mı? Ne yardımı?

— Onları ele geçirmeme yardım etmenizi rica ediyorum.

— Ben doktorum, elimden ne gelir?

— Evet ama arkanızda elli yıllık bir tecrübe var.

— Elli değil, kırk yıl sadece. Otuz yaşına kadar hiçbir şeyle uğraşmadım, aşktan başka.

— Saugeat nasıl ölmüş?

— Beyinde damar tıkanması.

— Teşekkür ederim.

— Bundan fazla birşey söyleyemem size.

Fangeat açıkça Robert'le alay ediyordu. Ama bunu kötü bir maksatla yapmıyordu. Bu, daha ziyade bir ağabeyin kardeşiyle şakalaşması gibi bir şeydi.

— Şok dediğiniz darbe mi yâni?

— Tam çevirisi.

— Kısacası dayaktan ölmüş.

Fangeat Robert'e baktı :

— Kime hitab ederek konuşuyorsunuz? Adli tabibe mi? yoksa dosta mı?

— Dosta.

— Öyleyse dinleyin beni. Bana kalırsa şimdiye dek rasladığım en tipik «karakol dayağı» ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Robert birdenbire fena halde öfkelendi:

— Alçaklar.

Fangeat dostunun yüzünün kızardığını gördü. Elini uzatarak Robert'in omuzuna koydu:

— Söyleyin bakalım. Ne yapmak fikrindesiniz?

— Fikrimi öğrenmek mi istiyorsunuz?

— Evet.

— Benim yolum çizilmiş bile.

— Kimin tarafından.
— Sizin tarafınızdan.
— Kerata.
Şaşıran Robert konuşacakken durdu.
— Allahtan ben varım. dedi Fangeat.
— Neden?
— Saugeat'nın dövülerek öldürüldüğünü, polislerin namussuz herifler olduğunu yaymağa hazırlanıyorsunuz. Öyle değil mi?
— Evet.
— Öyleyse bu iş suya düştü demektir.
— Niçin?
— Çünkü bütün kapılar yüzünüze kapanacak, hiç kimse sizinle konuşmak istemiyecek, tek başınıza kalacaksınız, herkes sizi tehlikeli bir anarşist olarak görmeğe başlıyacak. İyisi mi susun daha iyi, benimki gibi sakıncalı bir rapor hazırlayın. Sizden kimse kuşkulanmasın.
Robert düşünüyordu. Henüz kandırılmış durumda değildi.
— İyi ama sizin raporunuz çok açık.
— Sizin için benim için öyle ama başkaları böyle düşünmez.
— Kelimelerin belirttiği anlama ne buyrulur?
— Kelimeler herkes için aynı anlamı taşımazlar.
Robert tereddüt ediyordu. Doktorun ne demek istediğini anlıyordu. Ama doktor da durumu uek karanlık göstermeğe çalışmıyor muydu?
— Meselâ başsavcıyı ele alalım. Raporunuzu okuyunca...
— Önce tıraşçının biri diyecek.
— Doğru, dedi Robert gülümseyerek. Ama sonra?
— Sonra da bunun kesin birşey olmadığını söyleyecek.
Fangeat gülümsedi.
— Ağzınız süt kokuyor sizin dostum. Etrafınızdakiler bu işin dallanıp büyümesini isterler mi sanıyorsunuz?
— Hayır ama gerçeği kabul zorundalar.
— Pek sanmam. Neler gördüm ben, neler.
— İzam ediyorsunuz.
— Hiç de değil. Size yirmi tane örnek verebilirim. Karakolda dayak olayı adliyenin en utanç verici hastalığıdır. Bu

hastalığı herkesin gözü önünde iyileştirmeğe kalkışmak pek doğru değildir.

— Demek hepimiz kokuşmuşuz, öyle mi? Bunu mu demek istiyorsunuz?

— Yok canım ne münasebet ama hepiniz korkaksınız. Adalet sisteminin çökeceğinden, polislerin çalışmalarını durduracaklarından, suçluların ceza görmiyeceklerinden korkuyorsunuz. Polisler istedikleri gibi hareket ediyorlar, sizler de hiç ses çıkarmıyorsunuz. Bunun önüne geçmeyi çok istiyorsunuz ama kesin bir olayla karşılaşınca geriliyorsunuz ve meseleye hafifçe bile olsa dokunamıyorsunuz. Ya bir dokunsanız, bir de dallansa budaklansa... o zaman seyreyle gümbürtüyü...

— Doktor doktor, sâkin olun.

Fangeat gülümsedi. Doğru, kendini heyecana kaptırmıştı birden.

— Bakın meselâ, size bir karşılaştırma yapayım. Bunu duyunca çarpılacaksınız ama ne yapayım, söyliyeceğim. Bir gün kırk yaşlarında bir kadının cesedini otopsi yapmıştım. Yüksek tabakaya değilse bile herhalde çok iyi bir aileye bağlıydı. Çok güzel bir vücudu vardı, hatlarını gayet iyi muhafaza etmişti, rengi de açık fildişi rengindeydi. Tek bir kırışığı yoktu. Öyle tahmin ederim ki her gün kendine saatlerce ihtimam gösteriyordu. Bıçağı vurunca bir de ne göreyim. İğrenç. İçi leş gibiydi. Sonradan öğrendim meğer kadın eroinmanmış. Ama bu kadın dış görünüşünü pürüzsüz muhafaza edebilmek için sonuna kadar mücadele etmiş. Ve bunu başarmış ta elhak. Diyeceğim şu müesseselerin bozulmasında insanların suçu yok. Artık bunlar ihtiyaçlara cevap veremez hâle geliyorlar, o zaman da kalkındırmak için, düzeltmek için hiçbir çaba harcanmıyor, anlatabiliyor muyum? Toplumların olduğu gibi kalmasını bizler birer ülkü gibi görüyoruz.

— Bunu bıraksak da Saugeat'ya dönsek, ne dersiniz?

— Zavallı adam. Yere düşerken müessesenin sütunlarından birini sarsmak cüretinde bulunmuş, bedbaht. Kolay kolay affedilmez böyle şeyler, adam ölse bile gene affedilmez. Eğer hak tarafını tutmağa kalkışırsanız sizin de canınıza okurlar.

— Ben sizden iyimserim. Bana yardım edenler bulunacaktır...

— Allah bilir orasını.

— Meselâ siz varsınız.

— Ben sonuna kadar Saugeat'nın devamlı şoklar sonucunda menenjit hemorajisinden öldüğünü söyleyeceğim...

— Bana da bu kadarı yeter.

— Öyleyse, Tanrı size kuvvet versin.

Odadan çıkmadan önce Fangeat Robert'e:

— Sakın bu yüzden rugbiyi ihmal etmeyin. dedi.

* * *

Robert öğleden sonra polisleri çağırdı. Bir işe pek yaramıyacağını bile bile onları ayrı dinlemeğe karar verdi. Üç gündür komiserle müfettişleri meseleyi enine boyuna konuşacak vakit bulmuşlardı herhalde. Hiç şüphe yok şimdiden hazırlamış bulundukları ifadeler tıpatıp biribirlerine benzeyecekti. Ama bilinmez, içlerinden biri bir hata işleyebilirdi. Bu şans ta yabana atılır cinsten değildi.

İlk olarak odaya komiser girdi. Robert doğrusu bunu beklemiyordu. Üçünün birden geleceklerini sanmıştı.

Hayır. ayrı ayrı gelmeyi tercih etmişlerdi. Böylece muhtemel bir anlaşmayla biribirlerine bağlı olduklarını göstermek istemiyorlardı.

Komiser kısa boylu, esmer, oldukça kuvvetli görünüşlü, zeki bakışlı ve sevimli bir adamdı. Oldukça da iyi ve temiz giyinmişti.

— Bay yargıç, henüz tanışmadık sizinle, dedi.

Robert ayağa kalkarak:

— Tanıştığımıza çok memnun oldum, dedi.

Yerine oturdu ve komiser Bernard'a da yer gösterdi. Komiser, Robert'i son maçta seyrettiğini söyleyerek hayranlığını belirtti. Bir gün milliler arasına gireceğini de sözlerine ekledi.

— Adliyede ilk defa böyle birşey olacaktır, dedi. Bir zamanlar ben de rugbiyi çok oynadım ama hiçbir zaman sizin klasınıza ulaşamadım.

Robert onu sözünü kesmeden dinledi. Belki birkaç gün sonra kanlı bıçaklı olacaklardı.

Sonunda sadede gene komiser geldi.

— Beni zavallı Saugeat'nın ölümü için mi çağırdınız? diye sordu.

— Evet.

— Çok üzücü bir olay.

Ve sonra son derece samimî olduğunu göstermek için şunu ekledi:

— Hem kendisi ve hem de tabiî karısı için üzücü birşey bu. Ben kimsenin göz yaşına bakmam, ama söylediğimi biliyorum. Bizler için bu olay daha da üzücü.

— Tabiî.

— Bu, öyle zannediyorum ki bir polisin yiyebileceği en ağır darbedir. Düşünün bir kerre, adamın birini yakalıyorum, adam kollarımın arasında can veriyor. Akla ilk gelen şey, onu benim öldürdüğüm oluyor. Değil mi ama, siz de hak verirsiniz bana, değil mi? Umumî efkâra aksini anlatmanın imkânı yoktur. Sonradan aksi bile anlaşılsa ilk andaki tesiri dağıtmak mümkün olmayacaktır.

— Biz de işte buna meydan vermemek için buradayız ya, dedi Robert.

Komiser içini çekerek :

— Tamamiyle temize çıksam bile şüphe kalacaktır, dedi.

— Namuslu insanlar böyle şeylere aldırmıyacaklardır. Müfettişler olmadan da başlıyabiliriz sanırım... dedi Robert.

— Nasıl isterseniz.

Robert sormayı tasarladığı soruları sıraladı. Saugeat kimdi? Polislerin dikkati onun üzerinde nasıl toplanmıştı? Ne zaman yakalanmıştı? Neyle suçlandırılıyordu? Sorgusu nasıl yapılmıştı?

Komiser :

— Size cevap vermeden önce sizin bir noktayı aydınlatmanızı rica ediyorum. Tabii bunu sormama izin verirseniz.

— Rica ederim, sorunuz...

— Raporunda doktor ne diyor?

— ... menenjit hemorajisi diyor.

— Ya.

Komiser sustu.

— Şok mu? Beyin kanaması mı?

— Şok.

Bernard dudaklarını büzerek:

— Olay hakkında fikrinizi sormağa cesaret edemiyorum doğrusu, dedi.

— Sormanızda bir uygunsuzluk yok ama doktorun raporundan başka ben henüz hiçbir şey bilmiyorum.

Komiser bir tuhaf olmuş, hattâ biraz heyecanlanmıştı. Robert'in kendisine karşı davranışı onu rahatsız etmişti. Robert de bunu sezmişti. Oysa Robert bütün soğukkanlılığını muhafaza ediyordu, duruma tamamiyle hâkimdi. Zerre kadar sinirli değildi. Ve komiserin aynı durumda olmadığını zevkle görüyordu.

— Başlasak artık, dedi Robert.

Komiser peki gibilerden başını salladı. Öne doğru eğildi, ellerini kavuşturdu, olup bitenleri hatırlamağa çalışır gibi bir poz aldı.

— Birkaç gün önce müfettişlerimden birinin uyarması üzerine birçok soygunculuğun Saugeat tarafından yapılmış olduğunu düşündük ve...

— Uyarma, yâni...

— Karışık, karanlık işlerin döndüğü bir barda konuşurlarken...

Robert susuyordu. Cevap onu kandırmamıştı. Ama şimdilik yalnız dinlemek istiyordu. Topladığı ifadelerin eleştirmesini sonunda yapacaktı.

— Devam edin.

Saugeat'nın mesleği makine tamirciliğiydi. Önce garajcı Loubat (Luba) nın, sonra gene garaj sahibi olan Mercier (Mersiye) nin yanında çalışmıştı. Daha sonra da tarım makineleri yapan Edoigt (Edua) nın fabrikasına girmişti. Bu adamların üçünün de müessesesinde birer soygunculuk olayı olmuştu. Hırsız kapı kilidini kırarak içeri girmişti. Bu adam bu yerleri çok iyi bilen biriydi. İşini öyle bir zamanda görmüştü ki o sırada rahatsız edilmesine imkân yoktu. Loubat'nın garajından para ve bir de yüzük, Mercier'den mücevher, Edoigt'den de bir çek karnesi, antika bir saat, bir astrakan kürk, birkaç tane de değerli biblo çalmıştı...

— Peki Saugeat'dan şüphelenmemiş miydiniz?

— Biraz. Düzenli bir hayat sürüyora benziyordu. Bol keseden para harcamıyordu. Her hareketini izliyorduk...

— Düzenli bir hayat sürüyordu dediniz değil mi?

— Yirmi yaşındayken yâni bundan on yıl kadar önce Perigueux (Perigö) de hırsızlık suçundan hüküm giymişti. O zamanlar iyi bir ünü yoktu. Kavga çıkarır, hâdise yaratırdı. Sonraları evlendi ve duruldu...

— Bayan Saugeat nasıl bir kadındır?

Komiser tereddüt etti.

— Bay yargıç söyliyeceğim sözlere başka bir anlam vermenizden korkuyorum...

— Merak etmeyin, öyle birşey olmaz.

— Bayan Saugeat beni mahkemeye vermiş.

— Doğru.

— Size birşey söyliyeyim mi? Bunu yapmakla hiç de iyi bir şey yapmamış.

— Niye, anlatın bakalım.

— Bayan Saugeat bundan on yıl önce bir genelevdeydi.

— Sonra.

— Sonra, o zamandan beri hakkında birçok önemli bilgiye sahibiz.

— Ne gibi?

— Eski mesleğini hiçbir zaman unutmamış.

— Kontrol mu ediyorsunuz kadını?

— Hayır.

— Peki nereden öğrendiniz bunu?

— Fuhuş yasağı kanunu çıkalı beri bu işi gizlice yapanlar çoğaldı malûm ya.

— Saugeat bunu biliyor muydu?

— Bilmiyorum. Zaten onun sürdüğü hayatı pek anlıyamıyorduk. Görünüşte dürüst bir adama benziyordu. Meslek sahibiydi. Muntazam çalışıyordu. Ara sıra fena ün yapmış barlara gidiyordu. Bildiğimiz bu kadar.

— Size bu haberleri verenlerin fikri neydi?

— Onlara göre Saugeat ya pek kapalı bir hayat sürüyor ya da hiçbir şeyini saklamıyordu. Şurda burda bir iki aperitif içiyor ve gidiyordu. Karısı hiç onunla beraber bulunmuyordu.

Robert içinden güldü. Komiserin karışık olmayan durumlardan hoşlanmadığı belliydi. Saugeat'ya bir kulp takılamaması onu bayağı üzüyordu.

— Sonra günün birinde ondan şüphe etmeğe mi başladınız?

— Tam dört gün önce onu çağırmağa ve ağzından bazı şeyler öğrenmeğe karar verdik. Béal ve Radut onu çalışmakta olduğu Edoigt müessesesinden almağa gittiler.

— Edoigt'daki soygunculuk ne zaman yapılmıştı?

— On gün önce... Neyse arkadaşlar öğleye doğru geldiler. Hep beraber yemeğe çıktık. Saat ikide döndük ve Saugeat'yı sorguya çekmeğe başladık. Sorulan soruları bilirsiniz, klasik şeyler...

— Aleyhinde ciddî bir şey bulabilmiş miydiniz?

— Doğrusunu isterseniz hayır. Soygunculuğun yapıldığı akşam bir iş bahane ederek saat yediden sonra Edoigt'nın atelyesinde kalmış. Oysa atelye tarafından içeri giren soyguncu evle atelye arasındaki kapıyı da kırmış.

— Belki Saugeat soyguncuya yardım ediyordu, olamaz mı?

— Niçin olmasın tabiî olabilir. Bu bakımdan kesin bir kanaatimiz yoktu. Her şey bir yana Saugeat'ya karşı da hiçbir düşmanlığımız yoktu zaten...

Komiser çok sâkindi. Robert, Bertrand'ın bakımlı ellerine dikkat etti. Bütünüyle güzel, temiz giyinmiş, terbiyeli, nazik bir insan izlenimini uyandırıyordu. Böyle biri başka birinin yüzüne tehditler savurabilir, şu eller adam dövebilir miydi?

Komiserle soyguncu karşı karşıya olsun Robert bir polis memuriyle böylesine budalaca bir şiddet anlayışını bağdaştıramıyordu. Bu memurun karakolda geçen bir dayak olayına karışacak kadar alçalacağını tahmin edemiyordu. Bir sanığa baskı yapmak, onu yaka paça tutup tartaklamak, tokatlamak, tekmelemek... Bunlar bir komiserin yapacağı şeyler değildi herhalde. Bu düşüncelerle o kadar dolmuştu ki birden komiserin lâfını keserek:

— Hukukta okumuşsunuz galiba? dedi.

Önce şaşıran Bertrand hemen cevap verdi:

— Evet evet, bay yargıç.

— Nerede yaptınız öğreniminizi?

— Toulouse'da ve Paris'te. Doktoramı da hazırlamağa başlamıştım.

— Benim gibi.

O zaman komiserin sesinin tonunda bir içtenlik duyuldu. Terbiyesini muhafaza ediyordu ama Robert bir değişiklik olduğunu hissetti. Komiser belki de artık kendini bir arkadaşının yanındaymış gibi görmeğe başlamıştı.

— Onu nasıl sorguya çektiniz?

— Önce ben başladım, sonra müfettişler devam etti...

— Sorgusu yapılırken siz de orada mıydınız?

— Her zaman orada değildim. Başka işlerim de vardı, bazı raporları imzalamam gerekiyordu. Girip çıkıyordum.

— Saugeat inkâr mı ediyordu?

— Hem de nasıl.

Robert komisere baktı.

— Bir sanık inkâr etti mi ne yaparsınız?

— Bunun için birçok usul vardır.

Dediğine göre komiserin usulü psikolojikti. Bu, klasik bir sistemdi. Bütün mesele ısrarlı bir şekilde sanığın dayatmasını sinir bozucu sorularla kırmaktan ibaretti. Komiser anlayışlı, her şeyin düzeleceğine dair kanı uyandıran adam rolünü oynuyordu. Müfettişlerse fena adam rollerindeydiler ama işi döverek söverek halletmeğe kadar hiçbir zaman vardırmıyorlardı.

Tabiî Robert'in kendi fikrinde olabileceğini düşünen komiser gülerek:

— Bu kararına da izin vardır, değil mi? dedi.

— Peki Saugeat bundan sonra bir itirafta bulundu mu?

— Hayır bulunmadı. Ne giriş kapısına el sürmüş, ne mücevherlerin ve paranın nerede olduğunu biliyormuş, ne de üzerinde bir soygunculuk âleti varmış...

— Bir arama yaptınız mı?

— Yaptık ama hiçbir şey bulamadık. Tabiî mesleği icabı Saugeat'nın birçok âleti vardı.

— Patronu işinden memnun muymuş?

— Çok memnunmuş.

Komiser tekrar Saugeat'nın sorgusundan konuşmağa

başladı. Saat dörde doğru Saugeat'nın biraz dinlenmesine izin vermişlerdi.

Komiser :

— Bunu insanlık adına yaptığımı söyliyemiyeceğim, dedi.

Bertrand gene gülümsedi. Verilen bu aranın amacı başkaydı. Sorguya çekilen insanı ara sıra kendi düşünceleriyle bırakmak faydalıdır. Bu gibi hallerde sanık artık sorgunun bittiğini, kurtulduğunu sanır. Yeniden sorguya başlandığı zamansa şok bazan kesindir. Böyle olmasa bile iradesi kırılır.

— Bu ikinci sorguda özellikle Loubat'nın garajında yapılan soygunculuk olayı üzerinde durduk.

Robert Loubat'yı tanıyordu. Bu adam rugbi takımının bazı işleriyle uğraşırdı. Dolaylarda yapılan maçlar için kaptıkaçtıları o sağlardı. Sert hareketli şişman bir adamdı. İşleri tıkırındaydı, iyi yaşıyordu. Robert'in üzerinde pek iyi bir izlenim bırakmamıştı.

Acaba fıldır fıldır oynayan ve kötü kötü bakan gözleri mi onda böyle bir fikir uyandırmıştı? İnsanı karşılaması sıcaktı ama bazı ufak tefek noktalar vardı ki bu izlenimi yalanlıyordu. Dört-beş yıldan beri yerleşmiş olduğu bu şehirde hakkında sevimsiz söylentiler dolaşıyordu. Bu şehire Nantes'dan gelmişti. O şehirdeyse bir genelev işlettiği söyleniyordu.

— Loubat bundan on gün önce soyulmuştu. O zaman Saugeat orada çalışıyordu. Orada da Edoigt'daki usül kullanılmıştı, hırsız atölyeden girmişti. Kapının birini de orada eline geçirdiği bir âletle kırmıştı. İşini çabuk btirmiş, bu yüzden hırsızın atelyenin durumunu çok iyi bildiği kanısına vardık.

— Ne çalınmış?

— Para...

— O kadar mı?

Komiser ekledi:

— Bir de yüzük.

— Onu da mı inkâr etti?

— Hem de ısrarla.

— Belki size biraz bönce gelecek ama bir uyarmada bulunacağım... Birini yakalıyorsunuz...

— Doğrusunu söylemek gerekirse «yakalanmış» değildi. Sadece sorguya çekilmişti.

— Neyse, üç defa soygunculuk yaptığından şüphelendiniz diyelim. Adamı soru yağmuruna tutuyorsunuz. Ama onun aleyhinde nasıl bir dosya tutmuştunuz, öğrenebilir miyim?

— Tabiî fazla birşey toplayamamıştık aleyhinde.

Bertrand başını salladı ve «ne yapalım» gibilerden bir hareket yaptı.

— Bay yargıç, itiraf edeyim ki bocalıyorduk. Üç soygunculuk yapılmıştı, üçünün de aynı kimse tarafından yapıldığı muhakkaktı. Bütün sabıkalıların durumunu gözden geçirmiştik. Ama hiçbiri bu işleri yapmışa benzemiyordu. Aklıma Saugeat geldi, çünkü geçmişi karışıktı ve soygunculukların yapıldığı üç yerde de çalışmıştı.

— Elinizde hiçbir delil olmadığı için ona birşey yapamıyordunuz değil mi?

— Evet öyle.

— İstediğinizi zorla elde edebileceğinizi mi sanmıştınız?

— Zorla derken dayağı kastediyorsunuz. Böyle birşey yok. Zaten böyle bir şeye başvurmayı her zaman lüzumsuz bulurum.

Sözlerine devam edecekti ama sustu.

— Birşey söyleyecektiniz galiba, dedi Robert.

— Evet bay yargıç, sizinle çok içtenlikle konuşmak istiyorum. Ben şahsen Saugeat'nın suçlu olduğuna inanmıştım. Bu suçları ancak o işlemiş olabilirdi. Üç olayda da bunun belirtileri gözüküyordu. Edoigt'da akşam geç vakte kadar kaldığını söylemiştim. Loubat'nın garajında da bir gün önce giriş kapısı esrarengiz bir şekilde kırılmış, kilidini de Saugeat tâmir etmişti. Üçüncüsünde avluda bir merdiven bulunmuştu. Bu merdiveni de oraya Saugeat taşımış.

— Bunlar hakkında açıklama yapmış mıydı?

— Tabiî ama bunlar pek sudan şeylerdi.

— Niçin bana göndermediniz bu işi?

— Tereddüt ediyordum, hem sonra o anda raporumu hazırlıyordum...

Komiser biraz durdu sonra şöyle devam etti:

— Çok üzücü bir olay bay yargıç. Durumu bana haber verdikleri zaman...

Robert bir hareket yapmadı, tek kelime konuşmadı. Bir yardımı bekleyen komiser derin bir nefes aldı, sonra sözlerine devam etti:

— Gardiyanlardan biri telâşla kapımı çalıp içeri girdi ve bana «Bay komiser çabuk gelin. Mahpuslardan biri fenalık geçiriyor» dedi. Artık kızmağa başlamıştım, tedavi etsinler dedim. Gardiyan ısrar etti «Durumu çok ağır, gözleri kayı kayıveriyor, bir yandan da inliyor.» Kalktım ve hücreye gittim, biliyorsunuz sanıklar bu hücrede muhafaza olunur. Herkes biribirine girmişti. Bir vücudun üzerine doğru eğilmişlerdi. İçeri girdim, mahpusları bir yana çektim, ben de eğildim. Saugeat gerçekten fena bir durumdaydı. Kusmuştu, inliyordu, kendini kaybetmiş bir haldeydi. Olup bitenleri öğrenmek istedim. Hücreye kapatıldığı zaman fenalaştığını söylediler. Bir sıraya yatırmışlardı onu, çünkü acı çektiğini anlamışlardı. Sonra yere düşmüştü, birden ve kusmuştu. Daha sonra da durumu bana haber vermişlerdi.

Üzgün bir ifadeyle başını salladı:

— Sizi temin ederim çok sıkılmıştım. Hemen hastaneye telefon ettim. Oradan bir cankurtaran gönderdiler. O gece ölmüş olduğunu öğrendim.

— Peki ölüm hakkında hiç fikriniz yok mu?

Komiser :

— Hiçbir fikrim yok, dedi.

—Öğrenmeğe de çalışmadınız mı?

— Tabii çalıştım. Ertesi günü bayan Saugeat'nın evine iki müfettiş gönderdim. İçkiden doğan bir buhran geldi aklıma. Söylentiye bakılırsa çok içermiş.

Bir-iki saniye sustuktan sonra:

— Doktor bu bakımdan ne diyor? diye sordu.

— Kesin raporunu henüz almış değilim...

— Bu yönden bir inceleme yapsa iyi olur sanırım. Pek tabii birşey değil bu.

Sözünü tamamlamıştı. Susuyordu Robert zabıt kâtibine baktı. Komiserin bütün söylediklerini acaba zaptetmiş miydi? Soulas komisere bakarak güldü. Yargıçtan çok komisere sempati beslediği muhakkaktı. Robert'e bir kâğıt uzattı.

— Lütfen imzalar mısınız bay komiser?

Komiser verdiği ifadeyi yavaş okudu. Zaman zaman okuduklarını başıyla tasdik ediyordu. Sonuna geldiği zaman:

— Birşey eklemek isterdim... dedi.

— Peki, söyleyin.

— Onbeş yıldır polisim. Hukuku bitirdikten sonra göreve komiser olarak başladım. İnsan haklarına saygı prensibi içinde yetiştim. Kiliseye gitmem ama dindarım. Toplumdaki kötülüklere karşı cephe almayı kendime prensip edinmişimdir. Bunlar not edilebilir mi bay yargıç.

— Gayet tabii.

Zabıt kâtibi komiserin son sözlerini kaydederken bir sessizlik oldu. Robert, zaman zaman gözleriyle Bertrand'ı inceledi. İkisinin de görevi aynıydı, suçu izlemek. Düşmandılar ya da olacaklardı. Komiser Bertrand'ın gerçek yanı hangisiydi? Düşüncelerini kolaylıkla ve nezaketle belirten adam mı? Yoksa Robert'in düşündüğü gibi başka birine eziyet eden bir insan mı?

— İmzalayın, komiser bey.

Zabıt kâtibinin komisere karşı davranışı pek nazikti. Robert onu kendi yanında göremiyordu.

Bertrand, Robert'i saygıyla selâmladıktan sonra çıktı. Müfettişler dışarıda bekliyorlardı. Kapı açıldığı zaman Robert fısıltılar duymağa başladı. Sonra zabıt kâtibine Rabut'yü çağırmasını söyledi. İçeri otuz yaşlarında, irikıyım bir adam girdi. Bir güreşçiyi andırıyordu. Esmerdi, tok bir sesi vardı. Ceketinin yakasında savaş hâtırası bir rozet vardı.

Rabut bir kolunu masaya, ötekini dizine dayıyarak oturdu. Gözleri fena bakıyordu. Robert'i süzüyordu. Hiç şüphesiz erkek erkeğe bir anlaşmağa girişmeği tercih ederdi.

Robert içinden «Bu biçim anlaşmak benim de işime gelirdi» diye düşündü.

Hiç olmazsa böylesi daha kolay olurdu. Yumruk yumruğa bir kavgada iki kişiden biri kazanır, öteki kaybederdi. Oysa bir fikir tartışmasında tarafların ikisi de kendileri haklıymış gibi biribirlerinden ayrılırlar.

Rabut :

— Bay yargıç, dedi, bay komiser size herşeyi anlatmıştır herhalde...

— Zarar yok, siz anlatmamış farzedin...

Müfettiş dudaklarını büzdü. Yüzü bir acaip oldu.

Sonra konuşmağa başladı. Saugeat hakkındaki bilgiyi o toplamıştı. Yargıçtan bunun gizli tutulmasını rica ediyordu. Bu bilgiyi ona barı işleten kadın vermişti. Kadın, iki müşterinin Loubat'nın garajındaki soygun olayından konuştuklarını duymuştu. Bu müşteriler konuşurlarken gülüyorlarmış. Bunlardan biri ötekine «Saugeat var ya. Asıl o» demiş. Öteki «O olduğuna emin misin?» diye sormuş. Birincisi şöyle cevap vermiş «Eminim. Bana bir gün kendisini ele geçiremiyeceklerini söylemişti.»

İşte konuşma böyle geçmişti. Rabut bunları komisere anlatmıştı. Bunun üzerine Saugeat'yı yakalamağa karar vermişlerdi.

Rabut :

— Hakkımda yanlış bir yargıya varmanızı istemem, dedi.

— Henüz hiçbir kanıya sahip olmuş değilim...

— Evet ama dolaşan söylentileri biliyorum. Onun için bay yargıç bu biraz ekliliyor beni. İki yıl savaşa katıldım, cephede çarpıştım, Kuzey Afrikaya kaçtım...

— Biliyorum.

— Bunu unutmamanızı rica ederim.

Rabut konuşurken heyecanlanıyordu. Eski muhariplerden olması, savaşa gidip ölmeden dönmesi ona bazı hakların sağlanmasının tabii gereklerinden biri geliyordu. Bu tip insanlar Robert'i fena halde sinirlendiriyordu. Kendisi 1944 de yirmi bir yaşındayken orduya katılmıştı ama bundan kimseye söz açmazdı.

— Saugeat'yı nasıl yakaladınız? diye sordu Robert.

— Sokakta yakaladık...

— Şaşırdı mı?

— Bay yargıç, polislerin yaklaşmasını bu kadar tabii karşılayan birini görmedim ömrümde.

«Oh olsun bana, diye düşündü Robert... Sorduğum soru aslında safiyaneydi ama nalıncı keseri gibi kendine yontmuş oldu.»

— Saugeat'yı karakola götürdük. Öğle vaktiydi. Yemeğe

çıktık. Saat ikiye doğru döndük. Komiser birkaç soru sordu, sonra Saugeat ile bizi yanlız bıraktı.

Ve Rabut'nun deyişine göre «Saugeat ile ciddi bir şekilde» uğraşmağa başlamışlardı.

— Ciddî olarak derken neyi kastediyorsunuz? diye sordu Robert.

— Gayet basit Saugeat'ya her şeyi bildiğimizi, kendisini ağır cezaya göndereceğimizi ve orada gereğine bakılacağını söyledik. Geçmişinden ve karısından bahsettik. Üzerine çok düştük ama parmağımızı bile sürmedik...

— Neden öldüğünü biliyor musunuz?

— Herhalde doktor darbeden filân bahsetmiştir...

— Niçin?

— Aksi halde benim burada ne işim var.

Sesinde küstahça bir ifade vardı. Rabut meseleye burunlarını sokanlara ve kendisini itham için birleşenlere içerliyordu, yargıç ve doktor kendisine ve meslek arkadaşı olan komisere karşı bir komploda birleşmişlerdi.

— Doktor şoktan bahsediyor, dedi Robert.

— Aynı şey.

— Henüz bilmiyorum.

— Bay yargıç beni iyi dinleyin. Kendini savunamıyan birine vurmanın imkânsız birşey olduğunu teslim edersiniz. Ama duruma bakılacak olursa bunun tersi gibi birşey çıkıyor ortaya. Çünkü düşünün Saugeat'yı kapalı bir odada sorguya çektik. Çalışma tarzımızı bilmem biliyor musunuz? Fransada bu hemen hemen geneldir, polisler dar odalara tıkılır, artık orada kendi başlarının çaresine bakarlar. Odaya durmadan memurlar girip çıkıyorlardı. Kimi birşey soruyor, kimi bir dosya alıp götürüyordu. Odada öteki bürolara açılan büyük bir pencere vardır. Adam dövmüş olsak cümle âlem duyar bunu. Yok canım böyle şey olmaz.

Konuştukça öfkesi de artmıştı. Başını sallıyordu. Robert yumruğunu sıktığını gördü.

— İnkâr mı ediyordu Saugeat?

— Hem de nasıl.

Rabut, komiserin söylediklerini tekrarladı:

— Siz ne düşünüyorsunuz onun hakkında?

— Suçlu olduğunu.

— Komiser sık sık geliyor muydu?

— İki-üç defa geldi. Saat dörde doğru sorguya ara verdik, sonra dört buçuğa doğru yeniden başladık...

— Aynı usulü mü tatbik ettiniz?

— Evet.

Rabut biraz sustu sonra:

— İtiraf edeyim ki ona karşı pek nazik davranmadık. Hattâ ciddî olarak başladık ve tehdit ettik.

Sonra hemen şunları ekledi:

— Görüyorsunuz ya çok samimiyim. Bir sanığı hırpaladığını itiraf edecek polis pek nadirdir. Bizim meslekte pek öyle kibar konuşmalara yer yoktur.

— Tabiî, biliyorum.

Robert, ertesi günü müfettişlerin bayan Saugeat'ya yaptıkları ziyaret faslını açtı. Böyle bir ziyaret nereden akıllarına gelmişti?

— Saugeat'nın ölümü bizi şaşırtmıştı. Aklımıza ilk gelen şey şu oldu: Bizi itham edeceklerdi. Saugeat'nın hasta olup olmadığını öğrenmek istedik.

— Karısı size ne dedi?

— İçkiye düşkün olduğunu söyledi. Olaydan bir gün önce sabaha karşı saat üçte sarhoş olarak eve dönmüş.

— Robert zabıt kâtibinin müfettişin ifadesini aldığı kâğıda doğru elini uzattı.

— İmzalıyor musunuz.

Rabut satırları parmaklarıyla izleyerek yavaş yavaş okudu, sonra:

— Tamam, dedi.

Robert'in elini sert bir şekilde sıktı.

Birkaç saniye sonra Beal küçük masanın yanında oturuyordu. Kırk beş yaşlarında, iri yarı, köylü yapılı bir adamdı. Robert onun hiç olmazsa görünüş bakımından Rabut'dan daha az zekî olduğunu tahmin etti. Beal'in ürkek bir hâli vardı. Bir şey söylemeden Robert'e bakıyordu.

— Bay Beal, Saugeat'nın ölümü hakkında bir söyliyeceğiniz var mı?

— Çok üzücü bir olay bay yargıç. Kırk beş yaşındayım, üç çocuğum var. En büyüğü on sekiz yaşında, hukuka gidiyor. Avukat olmasını istiyorum. Bu iş...

— Henüz bu iş bir fecaat arzetmiyor.

— Öyle ama ilk defa itham ediliyorum.

Bu adam da kendini «acındırmaya» çalışıyor diye düşündü Robert. Rabut'nün sert ve küstah hallerini bu adamın bu haline tercih ederdi. Beal'in ifadesini dalgın dalgın dinliyordu. Biraz önce konuşulanlara bir yenilik eklemiyordu bu sözler. Bununla beraber bir teferruat dikkatini çekti. Beal, soyguna uğrayan garajcı Loubat'dan bahsediyordu. Bu adı sinirlenerek, hattâ garazla söylüyordu.

— Bu Loubat'dan pek hoşlanmıyorsunuz galiba? dedi Robert.

Beal'in ağzı açık kaldı.

— Ben mi?

— Evet, ondan bahsettiğiniz zaman bozuluyorsunuz.

— Bu adamın hayatı pek karışıktır.

— Bu kadar mı?

— Evet.

Beal Rabut gibi değildi, onda Rabut'deki -hesaplı bile olsa- babayâni toksözlülük yoktu.

— Saugeat'yı biraz tartakladınız mı? diye sordu Robert.

— Katiyen.

— Yâni tehdit filân ettiniz mi demek istiyorum?

— Yok, hayır.

Robert Rabut'nün sözlerinden hiç bahsetmedi. «Şimdilik lüzumsuz, şöyle hepsini bir araya toplayalım da...» diyordu içinden. Polislerin savunmasında zayıf bir nokta yakalamıştı, ötekilerinden daha kuşkulu olan Beal'i korkutmak kolay olacaktı. Derhal ciddî bir davranış takınarak:

— Tabiî biliyorsunuz, adlî tabib Saugeat'nın ölümünü tekrarlı şoklara bağlıyor.

Beal hiç ses çıkarmadı.

— Benim görevim bu şokların nedenini ortaya çıkarmak olacak.

Beal :

— Evet ama... diye söze başladı.

Fakat Robert onun lâfını keserek:

— Demek Saugeat'ya bir fiske bile vurmuş değilsiniz öyle mi? dedi.

— Asla. Asla. Asla.

Müthiş telâşlanmıştı, heyecandan göğsü inip kalkıyordu.

— Çok ama çok ayıp birşey bu, diye mırıldandı Beal.

— Sizi itham etmiyorum, dedi Robert.

Beal ifadesini imzaladı. Müfettiş henüz çıkmıştı ki bir mübaşir başsavcının kendisiyle görüşmek istediğini haber verdi. Başsavcı aslında konuşulanların sonucunu merakla beklemekteydi.

— Ne oldu? diye sordu.

Robert kayıtsız bir sesle sadece polisleri dinlemekle yetindiğini söyledi. Başsavcı dudaklarını ısırdı.

— Bu memurlar çok iyi memurdur, dedi.

Robert'in bunu tasdik etmesini bekliyordu. Oysa Robert hafifçe dudak büktü ve başsavcı sonradan bunun ne ifade edebileceğini uzun uzun düşündü.

III

Bayan Saugeat sarışın, çok kırmızı ve kalın dudaklarının verdiği âdiliğe rağmen oldukça güzel bir kadındı. Robert onu inceleyince belki de polislerin pek de haksız olmadıklarını düşündü. Kadınla beraber gelen avukat Maurice beyaz saçlı, kısa boylu, her zaman hareket halinde ve hazır cevap bir adamdı.

Robert:

— Adlî makamlara başvurmuşsunuz, dedi.

Buna avukat cevap verdi:

— Üç polisi de sorguya çekmişsiniz galiba bay yargıç. İfadelerini görmek mümkün mü?

— Biraz sonra zabıt kâtibi size verir. Önce müvekkilinize birkaç soru sormak istiyorum.

— Avukat bir baş hareketiyle kabul etti. Robert Saugeat'ya döndü, kadının gözleri birden dolu dolu olmuştu.

— Bunun üzücü birşey olduğunu biliyorum, dedi Robert, ama bana hayatınızı, bütün hayatınızı anlatmalısınız. Kocanızı nasıl tanıdınız? Nasıl evlendiniz onunla?

Avukat gene işe karıştı. Sesinde alaycı bir ton vardı.

— Polisler bunu teferruatiyle anlatmışlardır tahmin ederim.

— Evet, kısmen.

— Saklanacak bir şeyim yok, dedi bayan Saugeat.

Polisler yalan söylememişlerdi. Bayan Saugeat yirmi bir yaşındayken genelevdeydi. Peki nasıl olmuştu da geneleve düşmüştü? Gayet basit. Bir lokantada garsonluk yaparken arkadaşlarından biri sürüklemişti onu oraya.

Bayan Saugeat gözlerini yere eğerek:

— Şimdi kendimden utanıyorum, dedi, ama hayatta hiç yüzüm gülmemişti. Annem babam ben pek gençken ölmüşlerdi. Beni köydeki teyzem yetiştirmişti ama bana karşı hiç de iyi davranmazdı. Eğlenmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordum. Zannediyordum ki...

Genelevde topu topu üç ay kalmıştı. Bir akşam Saugeat gelmişti. Aynı yaştaydılar. Saugeat külhanbeyliğe özenen bir gençti. Sevmişti onu. Fakat ikisi de yanılmışlardı. Saugeat'nın tabiatıyla onunki pek uygun değildi ama ilk hevese kapılıp bir kere evlenmişlerdi artık.

Robert'in buna inanmaz gibi göründüğünü gören kadın:

— Böyle şeyler sanıldığından çok olur, dedi.

Gerçekte tereddüt ediyordu.

— Sonra? dedi Robert.

— Sonra...

Bayan Saugeat tutulmuştu.

— Sonra, diye devam etti, sonrası basit.

— Hayatınızı nasıl kazanıyordunuz?

— Kocam oldukça becerikli bir makine ustasıydı, kısa zamanda iyi para kazanmağa başlamıştı...

— Onun ağır bir şekilde itham edildiğini biliyorsunuz.

— Biliyorum.

— Ne düşünüyorsunuz bunun hakkında?

— İnanmıyorum böyle birşeye.

— Kocanızın soygunculuk yaptığına inanmıyor musunuz?

— Katiyen. Yalandır.

Bayan Saugeat ayağa kalkmıştı. Robert onu bir el hareketiyle teskin ederek yerine oturttu.

— Kocanızın büyük paralara ihtiyacı oluyor muydu?

— Hayır.

— Ya sizin?

— İkimiz de çok sâde bir hayat sürüyorduk.

— Hiç ilgisi olmadığı bir bara sık sık gidiyormuş.

— Biliyorum.

Bayan Saugeat'nın dediğine göre kocasının bir külhanbeylik yanı varmış, bunu da kolay kolay bırakamıyormuş. Sayılı kabadayılarla ahbaplık etmeği bir mârifet sayarmış.

— Bundan hoşlanmadığımı kendisine birçok defalar söylemiştim, dedi bayan Saugeat.

— Geceleri eve gelmediği olur muydu?

— Pek seyrek.

— İçer miydi?

— Hayır içmezdi, ara sıra bir kadeh içki içtiği olurdu ama buna içmek denmezdi tabiî...

Oysa polisler bunun tersini iddia etmişlerdi. Bayan Saugeat'nın evine gitmişler, kadın da onların deyişine göre kocasının hiç ayık dolaşmadığını söylemişti.

— Müfettişler sizinle evinizde konuşmuşlar, dedi Robert.

— Evet.

Bayan Saugeat'nın sesinin tonunda kine benzer bir şey vardı.

Avukat Maurice :

— Hattâ yanılmıyorsam bayan Saugeat'nın dâva açmasına bu ziyaret sebep olmuştur, dedi.

— Niçin, anlatır mısınız?

Avukat :

— Anlatın lütfen bayan, dedi.

Aline Saugeat önce Robert'e sonra avukatına baktı. Yüzü hafif kızardı ama konuşmağa cesaret edemiyor gibi bir hâli vardı.

— Korkmayın, dedi avukat Maurice.

— Dün değil evvelki gün sabah saat dokuza doğru geldiler. O gece hiç uyumamıştım. Bir gün önce öğle vaktinden beri kocam karakolda bulunuyordu. İki kişiydiler, biri genç öteki yaşlıydı. Önce çok efendice davrandılar. Yaşlısı «Koca-

nızın başına bir kaza geldi» dedi. Ağlamağa başladım. Kendisini görmek istediğimi söyledim. Genci, «Artık pek geç sanırım» dedi. «Öldü mü?» diye sordum. Tedirgin olmuş bir halleri vardı. Genci «Gizlemek neye yarar. Evet, bu sabah öldü» diye cevap verdi. Bir iskemleye yığılıverdim. Benim ağlayışımı seyrediyorlardı. Sonra karşıma geçtiler, bir-iki saniye kadar beklediler. Genci yavaş yavaş omuzumu okşuyordu. «Ağlayın, açılırsınız» diyordu. Kendimi biraz çektim, dehşet duyuyordum bu adamlardan. Anlıyorsunuz ya?

Robert'e bakıyordu. Gözleri ıslaktı. Robert elinde olmıyarak bir üzüntü duymuştu. Aynı zamanda heyecan içinde ağlıyan bir kadının insanda çok arzu uyandırdığını düşündü.

— Soruları genci sormağa başladı. Bu ölümü aydınlatabilecek nedenleri bulmalarına yardım etmemi istiyorlardı. Fena halde öfkelendim, tahkir ettim onları, işin aslını faslını benden daha iyi bildiklerini söyledim. Bana kocamın birdenbire fenalık geçirdiğini, hastaneye kaldırıldığını, sabahleyin öldüğünü söylediler. Durumdan birşey anlamamışlardı, «Ben de birşey anlamadım» dedim. Sesimin tonu hoşlarına gitmedi galiba. Genci kızdı. «Yoksa dövdük mü sanıyorsunuz?» diye sordu. «Hiçbir şey bilmiyorum» diye cevap verdim. Kocamın içip içmediğini sordu. Hayır diye cevap verdim. Benimle alay etti. Herkesin mahallede onu sarhoş olarak tanıdığını söyledi. Fena halde âsabım bozuldu. «Evet evet, dedi, küp gibi içermiş, sık sık sırtta taşıyıp eve getirirlermiş.» Ben de «Yalan» dedim. Bağırmağa başladım. Bununla ilgili olarak ellerinde lüzumlu delillerin bulunduğunu söyledi. O zamana kadar pek az konuşan yaşlısı da atılarak «İstersek daha bir sürü tanık bulabiliriz» dedi. Genci «Hiç lüzum yok buna, dedi. Elimizde yeteri kadar delil var.» Sonra şunu ekledi «İçki içmediğini söylemenizi öğütlemem» dedi. Gerçeği söyliyeceğim, diye cevap verdim. «O zaman ama bütün tanıklarla çelişmeye düşersiniz» dedi. Kimlerle meselâ, dedim. «Meselâ köşedeki bakkalın çırağı» dedi. Şöyle bir düşündüm, bu çocuk ne söyliyebilirdi sanki. Sonra hatırladım, gerçekten bir akşam bu çırak kocamı getirmişti. Kocam bir arkadaşının düğününe gitmişti ve tabiî normal bir durumda değildi. Polise «Onu ilk ve son defa olarak bu hal-

de gördüm» dedim. «Hep böyle söylenir» diye cevap verdi. Sonra sesini yumuşattı, kendileri ne söylüyorsa benim de onu söylememi, tersini söylememin bir fayda sağlamıyacağını, bana her bakımdan yardım edeceklerini söyledi. «Nasıl yardım?» diye sordum. «Hiç belli olmaz» dedi yaşlısı. Genci «Biz değiliz kocanızı öldüren, dedi. O kadar aptal değiliz biz. Sonra insanı sigaya çekerler. Ama kocanızdan şüphelenmiştik, birşeyler elde etmemiz gerekiyordu. Bu bakımdan bir zorlukla karşılaşmadık. Mahallede şöyle bir on beş dakika dolaşmakla herşeyi öğrenmiş olduk. Herkes «Sarhoşun biriydi» dedi. Tabiî sizin için hoş bir şey değil bu ama her şeye rağmen gençsiniz.» Cevap vermiyordum, ağlıyordum. Ayağa kalktılar. Omuzumu okşadılar. Genci «Ah bayan Saugeat, bunların hepsi geçer. Kocanızın içki içtiğini inkâr etmezseniz hakkınızda emin olun iyi olur» dedi.

Aline Saugeat sustu.

— Sonra gittiler, diye sözünü tamamladı.

Bir sessizlik oldu. Avukat «Fikriniz?» der gibilerden Robert'i inceliyordu. Robert ise ne düşüneceğini bilemiyordu. Aline Saugeat anlatmış olduğu şeyleri hayalinden uydurmuş olabilir miydi? Bu bakımdan bir karara varamıyordu. Ama gene de anlattıkları gerçekmiş gibi geliyordu ona. Aline Saugeat'ya ifadesini imzalattırdı, sonra onları kapıya kadar geçirdi.

— Efendi bir kadına benziyor, dedi zabıt kâtibi.

İkiyüzlü herif. Robert hiçbir şey söylemedi. Soulas'ın ne düşündüğünü anlamak için yargıç olmağa lüzum yoktu. Böyle davranarak Robert'in fikrini öğrenmeğe çalışıyordu. Belki de polislere olup bitenlerden günü gününe, bildiriyordu. Yargıcın susması karşısında yüzünü buruşturdu.

— Bir dakika çıkabilir miyim? diye sordu.

— Rica ederim buyrun, dedi Robert.

Gidip herhalde Robert'in davranışını meslek arkadaşına anlatacaktı.

Robert yalnız kalınca düşünmeğe, daha doğrusu hayal kurmağa başladı. Belirsiz bir cesaretsizlik duyusuna karşı savaştı. Karar vermişti, ama neye? Görevinin başlıca zorluğunun açıkça farkına vardı. Adliye mekanizmasının temelini

yapan düşünce egzersizinden yoksun olan bir takım polislere hitabediyordu. Hayatta her olay, her durum iki profil halinde kendini gösterir. Bunlar eşit değildirler, çok zaman biri ötekinin hakkından gelir. Ama işin içine bir de kötü niyet karışır. Hiç bulaşmadan ama pek yakından izlemek şartiyle gerçek boyunca ilerlemek o kadar kolaydır ki. Bunun için bir olayın aydınlık yanını biraz değiştirmek, başka bir yerini karanlığa boğmak, gizli yanlarına ışık tutmak yeter.

Meselâ işte polislerle Aline'in konuşmaları. Genç kadının söylediği gibi polisler o biçim konuşmuşlar ve tehdide kalkışmışlarsa hüküm giymeleri işten bile değildi. Zavallı Aline. Tabiî bunun önüne geçilmesi için ne gerekirse yapılacaktı. Tehdit mi etmişlerdi onu? Haydi canım. Böyle bir çareye başvurmuşlarsa bunu sadece gerçeği ortaya çıkarmak için yapmışlardı, o kadar. Zavallı Aline. Sonra efendim bu kadın kocasının geceleri neyle uğraştığını, ne gibi işler karıştırdığını nereden bilebilirdi? Hem sonra polislerin bu kadına karşı ne gibi bir garezi olabilirdi? Bu kadını hiç tanımıyorlardı ki. Bu işin dosyası kapanmalıydı. Kadın da unutur, olay da unutulurdu...

«İşte bunlara benzer şeyler düşünecekler, diye geçirdi içinden Robert. Onları karşılaştırır, konuşmalarını zaptederim. Bakalım ortaya ne çıkacak?»

Robert'in kalbi hızlı hızlı çarpmağa başladı. Bu işten nefret ediyordu.

Hapisane gardiyanı Sauvignat (Sovinya) Robert'in karşısında hazırol durumda duruyordu. «Oturunuz» diyecek yerde az daha «Rahat» diyecekti Robert. Kırk beş yaşlarında, iri yarı ve baştan aşağı saygı örneği olan Sauvignat biraz sinirleri gergin gibi gözüküyordu.

Herhalde kulağını bükmüşlerdi, bu muhakkaktı. Yargıca vereceği cevapları ona önceden öğretmiş olacaklardı. Ama gardiyan ifade vermeden yemin edecekti, işte bu hal onu bozuyordu. Bu görev şoku onun tahammülünü aşıyordu. Ve tabiî bunun için sinirleri gergindi.

— Sizi niçin buraya getirttim biliyor musunuz? diye sordu Robert.

— Saugeat için mi? dedi gardiyan.

Sesi biraz titrekti.

— Size çok basit birkaç soru soracağım.

Sauvignat'nın içi gene de rahat değildi. Elleri dizlerinin üzerinde dimdik, hareketsiz duruyordu.

— Hapisanenin gardiyanısınız değil mi?

— Evet.

— Meşhut cürüm yapılanları ve sorguya çekilecek olanları oraya kapatıyorsunuz değil mi?

— Evet.

— Peki anlatın bakalım, Saugeat oradayken neler oldu?

Sauvignat ilk olarak Saugeat'yı saat dörde doğru polisler sorguya ara verdikleri zaman görmüştü. Onu bir banka oturtmuştu, hücreye mahsus kapatmamıştı, çünkü polislerin biraz sonra onu yeniden sorguya çekeceklerini biliyordu.

— Durumu nasıldı?

Gardiyan belli belirsiz bir hareket yaptı.

— İçeri giren herkes gibi şaşkındı.

— Yara bere izi yok muydu? Birşeyden yakınmıyor muydu?

— Hayır. Hiç konuşmadan oturuyordu. Benden sigara içmek için bile izin istemedi. Gözlerini bir noktaya dikmiş, boş bakışlarla bakıyordu.

Bir saat sonra Beal gelip onu almıştı, saat altıya doğru Sauvignat yeniden Saugeat'yı teslim almıştı. Bu sefer komiserin yazılı bir emrini de almıştı. Saugeat hapis edilecekti.

— Durumunda bir değişiklik olmuş muydu?

— Hayır, hiçbir değişiklik yoktu. Canı pek sıkkın görünüyordu. Ama bu tabii birşeydir, değil mi bay yargıç? Kolları biraz sarkmış durumda yürüyordu. İşte şöyle.

İskemlenin üzerinde Sauvignat Saugeat'nin o andaki hâlini taklit etti.

«— Vay canına» deyip duruyordu ikide bir. Bütün söylediği bundan ibaretti. Onu öteki tutukların yanına yerleştirdim.

— Hücredekiler kalabalık mıydı?

— Dört-beş kişi vardı. Önce bir sıraya oturdu. Yanın-

da başka biri vardı. Saugeat'ya bir şeyler söylüyorlardı ama ne dediklerini duyamadım. Sonra öteki ayağa kalktı ve Saugeat uzandı. Olup bitenlere bakıyordum çünkü meraklanmıştım. Onun üzerine doğru eğildikleri zaman yanlarına yaklaştım «Ne var ne oluyor?» diye sordum. Bana yorgun olduğunu söylediler. Ama Saugeat uyuyordu. Daha doğrusu bana öyle geldi. Onu rahat bırakmalarını söyledim. Görünürde birşey yoktu ama ben gene de kuşkulanmıştım. Durumu komisere bildirmeği düşündüm. Yarım saat kadar tereddüt ettim. Durum biraz daha ağırlaşacak olursa bildirecektim, kararımı vermiştim. Bir ara büyük bir gürültü ve bir inleme duydum. O yana doğru koştum. Saugeat sıradan düşmüştü. Yüzü duvara doğru çevrikti. Herkesi bir yana çektim ve işte o zaman korktum. İnliyordu. Gasyan da ediyordu. Çamaşır gibi beyazdı yüzü. Başını ellerinin arasına almıştı, perişan bir haldeydi. «Nen var?» diye sordum. Cevap vermedi. Durmadan inliyordu. Artık bekleyemezdim. Hemen komisere koştum.

Konuşmasını bitirmişti. Gerisi onu ilgilendirmiyordu, işe komiser el atmıştı. Bununla beraber Saugeat'nın taşınmasına yardım etmişti.

— Konuşmuyor muydu?

— Fazla birşey söylemiyordu, «fenalaştım», «öleceğim» gibi şeyler söylüyordu. Tekrar soruyorum:

— Yumruk izi falan var mıydı yüzünde?

— Hayır bay yargıç, hiç yoktu, yemin ederim.

— Menenjit hemorajisiyle öldüğünü biliyorsunuz, değil mi?

Sauvignat'nın yüzünde anlamadığını gösteren bir ifade belirdi.

— Boksörler böyle bir darbe sonucunda ölürler.

— Ya..

— Saugeat'nın da böyle bir şiddet gösterisi sonunda ölmüş olması imkânsız değildir.

Polisleri itham ediyor gibi görünen bu söz karşısında Sauvignat'nın yüzü bir tuhaf olunca Robert:

— Merak etmeyin, kimseyi itham ettiğim yok, dedi. Sizce Saugeat düşerek yaralanmış olabilir mi?

Sauvignat kızardı. Yüzünde bir güvensizlik ifadesi belirdi. Bu yargıç acaba ona bir savsama mı yükleyecekti.

— Ben onun düşeceğini nereden bilebilirdim?

Robert tatlı bir sesle:

— Sizin bir kabahatiniz var demiyorum ki.

— İnsan bir sıradan düşerse başı yarılmaz.

— Bunu doktorlara soracağım.

Sauvignat'nın yüzündeki güvensizlik ifadesi büyüdü. Robert bundan pek memnun oldu.

— Saugeat sorguya çekildiği zaman birşey duydunuz mu?

— Hayır hiçbir şey duymadım.

— Nasıl bir yerdir bu?

— Hangi yer?

— Tevkifhane. Plânını yapın şuranın hadi bakayım.

Gardiyana kalemle kâğıt uzatıyordu. Fakat adam pek hevesli görünmüyordu. Alınış olduğu derste böyle bir fasıl yoktu muhakkak...

— Bana tevkifhanenin plânını çizin, sizden bütün istediğim bu kadar.

«Sauvignat plânı yanlış çizerse bu da bir belirtidir, diye düşündü Robert. Bu beceriksizliği ancak böyle biri yapabilir.»

Gardiyana büyük bir dikkatle bir dörtgen çizdi, sonra bunu çeşitli dörtkenlere böldü. Ara sıra da durup kalemin ucunu dudağına dayayıp düşünüyordu.

— Bu bölmelerin hangi bürolar olduğunu da yanlarına yazın...

Sauvignat plânı Robert'e uzattı.

— Burada insanlar sık sık sorguya çekilirler mi?

— Bazan bürolar çok kalabalık olur.

— Duyulur mu konuşulanlar?

— Oldukça.

— Bağırsalardı duyar mıydınız?

— Tabii.

— Peki hiç mi birşey duymadınız?

— Zaman zaman bazı sesler.

— Konuşulanları anladınız mı?

— Pek anlıyamadım.

Pek sakıncalı davranıyordu Sauvignat. Bu konuşma ko-

miserin de müfettişlerin de hiç beklemedikleri bir mecraya dökülüyor gibiydi.

— Sizin orada insanların dayak yediği olur mu hiç?

Gardiyan hemen cevap verdi:

— Katiyen.

— Aksi halde siz bilirdiniz tabiî.

Robert'in sesinde cesaret verici bir ton vardı.

— Tabiî.

— Bu usulleri hoş karşılamazdınız tabiî?

— Tabii.

— Demek Saugeat'nın ölümü sizin için bir sır.

— Tamamiyle.

— Öyleyse bana yardım edin. Tevkifhanede bulunanların kaydını siz mi tutuyorsunuz?

— Evet.

— Kayıt defteri şimdi sizde mi?

— Evet.

— Öyleyse koşun karakola da bu defteri bana getirin.

Sauvignat yerinden kımıldamıyordu. Bunun anlamını anlıyamamıştı, içinde birtakım isimlerden başka bir şey bulunmayan bir defteri yargıç ne yapacaktı? İlk yaprakları sararmış olan bu defterde acaba nasıl bir sır gizliydi?

— Sizi bekliyorum, dedi Robert.

Sesinin tonunda emreder gibi birşey vardı. Sauvignat anladı ve hiçbir şey söylemeden yerinden kalktı, selâm verdi ve çıktı. Yirmi dakika sonra döndü. Elinde siyah karton kaplı kocaman bir defter vardı. Robert defteri açtı, cetvelle çizilmiş çizgiler arasında özenle yazılmış isimler vardı. 27 mart tarihine kadar sayfaları çevirdi. Saugeat'nın adını buldu.

Zabıt kâtibine :

— Şu isimleri kaydeder misiniz? dedi.

Eliyle sayfayı ve hangi isimden hangi isime kadar kaydedeceğini gösterdi. Ayakta duran Sauvignat birşey anlamadan zabıt kâtibinin isimleri kopye edişine bakıyordu.

Sauvignat gittiği zaman Robert Soulas'a:

— İsimlerini yazdığınız kimseleri en kısa zamanda buraya çağırın lûtfen, dedi.

* * *

— Siz hukukçular, karakolda dayak nedir ne bilirsiniz? Hiç ama hiç birşey... Sana daha iyisini söyliyeyim bilmek şöyle dursun bu konuda ne öğrenebilirsiniz? Büyük birşey öğrenemezsiniz. Bir gün öğleden sonra akşama kadar beni patakladılar. İstersen anlatayım. Öyle pek korkunç birşey değil. Fiziksel acıya dayanamıyan biri için tatsız birşey ama özellikle alçaltıcı birşey. İnsanın bir yanını acıtmaya pek öyle düşkün değildirler. Amaçları insanı alçaltmak, kalb kırmaktır...

Antrenman bittikten sonra takım arkadaşlarından biri ona doğru gelmişti. Robert'le özel olarak konuşmak istiyordu. Stadyomun yakınında bir bara girmişlerdi. Robert hiç ses çıkarmadan François Labarrère'i (Fransua Labarer) dinliyordu. Yaşıttılar. François avukat olmak istemişti. Ama babası hastalanınca okulu bırakmak zorunda kalmış, ticaret hayatına atılmıştı. Ve bir daha da bu meslekten ayrılmamıştı. Savaşta dayatma hareketine katılmış, Fransız polisi tarafından yakalanmıştı.

— Bu polis örgütü özel bir örgüttü. Bir sabah beni alıp götürdüler. Yirmi bir yaşındaydım. Tatildeydim, öğretimimi Toulouse'da yapıyordum. İçimizden birini orada yakalamışlardı. İntihar etmişti ama kâğıtları arasında benim ismime raslamışlardı. Gelenler üç kişiydi, bir komiserle iki müfettiş. Özellikle komiser fazla heyecanlıydı. Onu şöyle böyle tanıyordum. Müfettişlerse iki adet hayvandı...

Onu karakola götürmüşler ve mobilyasız küçük bir odaya sokmuşlardı. İçerde yalnız üç iskemle vardı. Onu ortalarına alıp etrafına oturmuşlardı.

Komiser :

— Dik otur, diyordu. Ellerini arkanda kavuştur.

Sorgu başladı. Dayatma hareketine katılan öğrencilerin isimlerini ve özellikle birkaç gün önce bir tütüncü dükkânını soyanların isimlerini sordular. François onları iyi tanıyordu.

— Üç aynasızın ortasında benim halimi gözünün önüne getir. Yaş yirmi... Soru yağmuruna tutuluyordun, önden, arkadan, yandan, her taraftan. Konuşan adama doğru elinde

olmadan dönüyorsun. Bir topaç gibi... Kazara başını geriye çevirip ya da profil verip cevap verecek olsan yandın, basıyorlar kalayı... «Ulan biraz daha terbiyeli olamaz mısın?» diyorlardı. Ve durmadan hakaret ediyorlardı. Haftalardır beni göz hapsinde bulundurduklarını, sahte kahraman rollelerine çıktığım için benimle epey alay ettiklerini söylüyorlardı. İçlerinden biri «Senin küçük gacon ne âlemde?» diye sordu. Nişanlımdan bahsediyorlardı. Yâni şimdiki karımdan. O da benim gibi öğrenciydi. Neler söylemediler onun hakkında neler söylemediler. Yok nişanlım bütün fakülteyle yatıyormuş, yok dayatma hareketi benim umurumda bile değilmiş, falan filân. Anlamadan dinliyordum, kafam karma karışıktı, bakışlarım bu alaycı yüzlerden birinden ötekine sıçrıyordu, adamakıllı dönüyordu başım. Bu böyle bir saat kadar sürdü. Neler söylediler anlatamam. Ne kızkardeşim kaldı, ne ailem kaldı... Sözde babam uyuşturucu zehir ticareti yaparmış, ben de namussuz herifin biriymişim.

Labarrère sustu, başını salladı.

— Kötü bir anı, emin ol. Ama bu birşey değil. Biraz geçince sinirlenmeğe başladılar. Ben susuyordum. İlk darbeyi yedim. Sarsılmadım pek. Oldukça dayanıklıyımdır ve sonra yumruğu atan da pek fazla acıtmak istememişti herhalde. Komiseri dinliyordum, arkamdaki müfettiş baldırıma şiddetli bir tekme yerleştirdi. Dizüstü yere kapaklandım. Aptallaşmıştım, geri döndüm. Taaak. Öteki bacağıma da bir tekme. Komiser «Ne yaparsın ahbap, hoşlanıyorlar böyle şeylerden» dedi. Müfettişler işin alayındaydı. «Hem de nasıl.» dediler. Biri de «Hiç dayattığın bile yok.» dedi. Anlıyamazsın, bilemezsin insanın nasıl âsabı bozuluyor. Acıyı macıyı unutuyorsun, yalnız birşey yapamamanın acısı içinde kalıyorsun. Kabalıkları bunu daha da bir keskinleştiriyor. Belki de tahkir etmekten kıvanç duyuyorlar. Bu da bir taktik. Sen içinden istediğin kadar bu adamları hor gördüğünü söyle hakaretler seni etkiliyor, seni azar azar yaralıyor. Sen de onlarla beraber alçalıyorsun. Artık elinden birşey gelmiyor.

Robert arkadaşının lâfını kesmeden başıyla kendisiyle aynı fikirde olduğunu anlattı.

— Bir budalalık yaptım. Ama bunu elimde olmıyarak yaptım. İçlerinden birine doğru yürüdüm. Yüzüne tükür-

mek ya da tahkir etmek istiyordum. Anlıyacağın, durumu kurtarmak istiyordum. Bir çelme takıldığını hissettim. İki iskemlenin arasına boylu boyunca uzandım. Bastılar kahkahayı. O kadar neşelenmişlerdi ki, katıla katıla gülerek dövünüyorlardı. Ayaklarının ucuyla beni okşuyorlardı. Bunu pek fazla acıtmadan yapıyorlardı, sırf üstün durumda olduklarını göstermek, beni kıskıvrak ellerine geçirdiklerini anlatmak istiyorlardı. Komiser bana «Kalk ayağa.» dedi. Karın üstü yat diyen var mı sana? Hadi kalk bakalım. Kalk ta konuş.» Ayağa kalktım, gözlerim dolu dolu olmuştu. «Karı gibi adamsın» dediler bana. «sulu göz, tabansız» dediler. İçlerinden biri hızla ayaklarıma bastı. Artık işin adamakıllı alayındaydılar. Sanki eğlenceli bir oyun oynuyorlardı. Biri gidip biri geliyor, birer tekme yapıştırıyorlardı. O esnada komiser «Ben bunu görmiyeyim daha iyi.» diyerek dışarı çıktı. Komiser kapıdan çıkar çıkmaz tam mideme müthiş bir tekme yedim, iki büklüm oldum. Nefesim kesildi. Sonra kıçıma bir tekme indirdiler. A. bak bunu sana tafsilâtiyle anlatabilirim. Tam bir alay konusu. Ama işte bu alaylar, bu gülmeler yok mu? Asıl beni deli eden bunlar oldu. Niçin? Bilmiyorum. Antrenman yapan bir sporcu gibi kaba etlerime nişan alıyorlardı. Böyle on tane kadar tekme yedim, her defasında da top gibi öne fırladım. Sanki aralarında yarışına yapıyorlardı. «Kaçırma bunu.» diyorlardı. Ve ben kendimi öte yanda buluyordum. Sonra beni dört ayak üzerinde yürütmeye çalıştılar. Odayı böyle dolaşmam gerekiyordu. Reddettim. O zaman ikisi de üstüme çullandılar. Beni dört ayak üzerinde duracak bir şekilde zaptetmeğe çalıştılar. Dayattım ama tabii onlar daha kuvvetliydi. Kendimi yerde buldum. Sonra bu şekilde odada dolaşmak zorunda kaldım. Ne korkunç şeydir bu bilemezsin.

Francois Labarrière heyecanlanmıştı. Bunları hatırladıkça öfkesi de artıyordu.

— Başından geçmedikçe bunu anlıyamazsın.

— Yok canım.

— Evet evet. Dahası var. Bütün gün beni koyvermediler. Hemen hemen bütün olup bitenleri bildiğimi biliyorlardı. Akşam olunca beni başka bir büroya götürdüler. Gözlerimi kamaştıran bir lâmbanın karşısına oturttular. Gözlerimi

bozan bu ışıktan başka hiçbir şey göremiyordum. Tabii gene vurdular, bu sefer korkuya güveniyorlardı. Titrersin, çünkü darbelerin nereden geldiğini, nereden geleceğini kestiremezsin. Elinden geldiği kadar cevap vermeğe çalışırsın, özellikle kurulan tuzaklara düşmemeğe çalışırsın. Birden bir yumruk bir yanına raslayıverir, ya kafana gelir ya boynuna, ya da ensene... Serseme dönersin, sağa kaçmağa çalışırsın. Fakat solda seni bir sürpriz beklemektedir. Durumu kavrıyamamanın telâşı içinde bunalırsın.

— Peki sen konuşmadın mı? birşey söylemedin mi?

— Hayır. Şansım varmış. Beni gurur kurtardı. Bunu onlar iyi bilirler. Onun için de ilk olarak insanın gururunu kırmağa çalışırlar. İçimden «Söylemiyeceğim, söylemiyeceğim. diyordum. Tabiî arkadaşlarımı düşünüyordum. Bunun da yetmiyeceğini sanıyordum ama onlara teslim olacak olursam kendimi hiçbir zaman affetmiyeceğimi hissediyordum. Bu, onlara tamamiyle hak vermek demek olacaktı.

— Demek ki usulleri kötü, bak sen de anlamışsın.

— Düşündüm bunu. Bence kötüydü. Şu bakımdan ki herhangi bir sabıkalıya denedikleri usulü bana da denemişlerdi. Bu, yüzlerce defa kullandıkları bir usuldü.

— Bana anlatmak istedikleri şey demek bunlardı.

François Labarrière Robert'e baktı.

— Hayır. Bu mesele o günden beri zihnimi kurcalıyor. Sana Gestaponun işkencelerinden bahsetmek istemiyorum. Gazetelerde bahsedilen bahsi geçen polislerin şiddet gösterileriyle bunun bir ilgisi yok. Almanlar dayağın vatanseverler üzerinde hiçbir etki yaratmadığını çabuk anlamışlardı. Bu yüzden de işi azıtmışlardı. Karakolda geçirdiğim geceyi ömrümün sonuna kadar unutamıyacağım. Umduklarını bende bulamamışlardı. Gözlerinde kin okuyordum... Ben onların indinde bitmiş bir insandım.

— Peki bu işten nasıl kurtuldun?

— Anlatacağım. Başka bir polis bana yardım etti, ismini veririm sana. Ondan önce şunu söyliyeyim ki Parisin kurtuluşunda beni döven polisleri aradım. Çektiklerimi ve başkalarına çektirdiklerini ödeyeceklerini sanıyordum aptal gibi. Komseri bir kalem geç çünkü milis kuvvetlerine geçmiş, mukavemetçilerin eline düşmüş ve kurşuna dizilmişti. Ama

iki müfettiş 43 sıralarında dön-geri yapmışlardı. Bilmem hangi daireye kapağı atmışlardı. Mukavemetçilere de bazı hizmetlerde bulunmuşlardı. Dokunulmaz olmuşlardı artık. Bağırdım çağırdım, protesto ettim, fakat nafile. Olup bitenleri unutmam gerektiğini üstü kapalı anlattılar. Tek intikamım bir gün birini herkesin önünde pataklamak oldu. Tokadı yedi, sapsarı kesildi ve defolup gitti. Şimdi rütbece yükselmiş, komiser olmuş. Kimse de buna şaşmıyor. Hattâ ben bile şaşmıyorum...

— Ya sana yardım eden polis?

— İşte işler burada karışıyor ya. Beni kurtaran polis Bertrand'dı.

Robert gülümsedi.

— Sakın aklına birşey gelmesin beni sana o göndermedi. Kaç zamandır görmedim onu. Ama bu olay ortaya çıktığından beri düşünüyorum. Bir taraftan geçirdiğim serüvenin anısı hâlâ kaybolmuş değil. Korkunç izler bıraktı bende. Zalim bir insanın yüzü kadar insana dehşet veren birşey var mıdır acaba? İçinde iblslerin kaynaştığı bir mağarada sanır insan kendini. Gülersin ya. Yaptığım karşılaştırma biraz edebiyat kokuyor, doğru. Ama gerçeği belirtiyor.

— Bertrand'dan bahsedelim.

Labarrère'e baktı.

— Suçlu mudur?

— Emin ol henüz birşey bilmiyorum. Nasıl bir adamdır?

— Bana karşı çok iyi davrandı.

— Nasıl yâni?

— Beni benimle uğraşan komiserden istedi, ileri sürdüğü bahane de soygunculuktu, benden şüpheleniyorlarmış. Beni üç gün hapsetti, sonra kaçmama göz yumdu.

— Demek bu yüzden onun böyle birşey yapamıyacağına inandın...

— Vallahi ne söylesem yalan. Ama namuslu olduğu muhakkak...

— Şurası muhakkak ki vuran o değil. Suçlu, şiddete hoşgörü göstermesi...

Labarrère «bilmiyorum» gibilerden bir hareket yaptı.

— Beni sorguya çeken komiser de bana vurmamıştı.

Ayağa kalktı.

— Seninle konuşmağa, içimi dökmeğe ihtiyacım vardı. Çünkü sana anlattıklarımı kimseye açmamıştım. Buna rağmen hâlâ içimde bir alçalma duygusu var.

* * *

Kısa boylu soyguncu gözlerini kırpıştırdı, yüzünü ekşitti ve hayatın kendine öğrettiği dersi özetledi

— Aynasızlar insanı bir kere yakaladı mı bay yargıç en iysi ağzını da gözlerini de kapamaktır.

Bir metre altmış santim kadar boyunda bir adamdı. Gözleri fıldır fıldır oynuyordu, o kadar ki bakışlarını yakalamak mümkün değildi. Robert «Çevik bir adama benziyor» diye düşündü. Önünde bir polis raporu vardı. Bu rapora göre Fernand Ruat (Fernan Rüa) —soyguncunun adı buydu— hayatını gezgin cambaz olarak kazanmağa başlamıştı.

Robert

— Geçen hafta yakalanmışsınız? dedi.

— Sorguya çektiler beni.

— Niçin?

— Bir suçu üstüme yüklemek istiyorlardı.

— Hangisini?

— Şehrin dışında bir villa.

— Peki ilişiğiniz yok mu bu işle?

— Ne münasebet.

İfadesine göre artık alışmıştı böyle şeylere. Polisler bir soyguncu aradıkları zaman gelip onu yakalıyorlardı. Sonra karakola götürüp orada bütün gün alakoyuyorlardı. Bazan birkaç gün içerde kaldığı da olmuyor değildi. Polislere karşı bir kini yoktu; ne yapsınlar onlar da görevlerini yapıyorlardı.

— Siz de kendi görevinizi yapıyorsunuz değil mi?

— Bana bakmayın.

— O da ne demek?

— Polisler bana karşı hoşgörüyle davranırlar. İki-üç defa hata işledik işte oldu bir kere.

— Tam üç defa suç işlemişsiniz.

— Biliyorum. Onun için çok dikkatli davranıyorum.

Onu öğleye dek sorguya çekmişlerdi. Polisler öğleyin

nezaretaneye tıkmışlardı onu. Sonunun ne olacağını biliyordu. O gün akşamüstü ya da ertesi günü onu gene serbes bırakacaklardı. Bir de «kolla kendini» diye onu uyaracaklardı. O da yere çökmüş, sırtını duvara dayamıştı. Eh. bundan da rahat bir yer bulunamazdı. Saat on altıya doğru Saugeat gelmişti.

— Tanır mıydınız kendisini?

— Şöyle böyle.

— Nasıl şöyle böyle?

— Ara sıra uğradığım bir barın devamlı müşterilerindendi.

— Ne haldeydi?

— Tabiî hâlinde değildi.

Saugeat biraz şaşkındı demek istyordu. İlk defa gireni hapishane etkiler. İçerdeki yabancılar merakla size bakarlar. Küçük bir yer gösterirler, ilişirsiniz, birkaç gün geçmeden bazı kurallara uymadan rahatça oturamazsınız.

— Saugeat kanapeye uzandı mı? diye sordu Robert.

— Hemen uzanmadı. O da benim gibi yere oturdu. Başını ellerinin arasına aldı. «Ne oldu?» diye sordum. Cevap vermedi. Sonra inlemeğe başladı. Kanapeye uzanmak istediğini söyledi. Yer pek temiz değildir. Bir kadınla bir erkek vardı orada. Kendisine yer açtılar. Baktım, pek iyi değildi. Zaten aradan beş dakika geçmeden yere yuvarlandı. Bunun üzerine gardiyan geldi.

— Saugeat birşey söyledi mi?

— Hayır birşey söylemedi.

— Nesi olduğunu sormadınız mı?

— Meraklı değilim.

Robert çok çalıştığı halde bakışları bir türlü Ruat'nınkilerle karşılaşmıyordu. Adam durmadan hareket ediyordu.

— Rahat durun biraz.

Ruat hareketsiz kaldı. Kızardı.

— Asabiyim de...

— Görüyorum... Saugeat'nın geçirdiği fenalık hakkında ne düşündünüz?

— Hiçbir şey. Heyecanlandı zannettim. Bazı kimseler böyle şeylere dayanamazlar.

— Siz dayanırsınız ama.

— Hapisaneye her girişimde bayılacak olursam vay hâlime.

Gülümsedi. Bu sevimli hâliyle herhalde Robert'in gözüne girmeğe çalışıyordu.

— Öğleden sonra birşey duydunuz mu? Bağırma çağırma gibi...

— Hayır hiçbir şey duymadım.

Robert karşılıktaki çabukluğa biraz şaştı.

— Saugeat'yı dövdüler diyelim, o zaman bir şeyler duyar mıydınız?

— Mümkündür...

— Tutuklar hapisanenin yanında mı sorguya çekiliyorlar?

— Hapisanenin hemen yanında.

— Sesler duyulur mu?

— Bağırırlarsa evet.

— Peki o gün bağıran olmadı mı?

— Hayır.

— Siz hiç polisten dayak yemediniz mi?

Bu sefer Ruat Robert'in gözlernin içine baktı. Bir anlık süre içinde Robert kısa boylu adamın şaşırdığını anladı.

— Hiç yemedim.

— Polisler size karşı hep efendice mi davrandılar?

— Evet her zaman. Zaten ben suçlu olduğum zaman suçumu hemen açıklarım.

— Hakkınızda yanılabilirler, suçsuz olduğunuz halde sizi suçlu bulabilirler.

— Şimdiye kadar böyle birşey olmadı.

— Sizi nasıl sorguya çektklerini anlatsanıza bana.

Robert içinden eğleniyordu. Amacı Ruat'yı biraz güç duruma koymaktı. Bunu da başardı. Polisle olan ilişkilerini nasıl anlatabilirdi? Meslek hayatıyla ilgili birşeydi bu âdeta. Sabıkası çok olduğundan devamlı br kontrol altında bulunuyordu. Bunu biliyor ama hiç aldırış etmiyordu. İmkânı kadar da polise yardım ediyordu herhalde. Buna karşılık polislerin ufak tefek kusurlarına, hatalarına göz yumdukları oluyordu muhakkak. Ama polisin sırlarını açıklaması doğru olur muydu?

Ruat en sonunda

— Bana sorular sorarlar... dedi.

— Gayet tabiî ama ne gibi sorular?

— Biraz beni hırpalarlar yâni şey demek istiyorum, ağız dolusu lâkırdı söylerler, gözümü korkuturlar. Beni gözlerinden ayırmıyacaklarını, kodese tıkacaklarını söylerler.

— Başka.

— Başka? O kadar...

Adamın sesinde huzursuzluğunu belli eden birşey vardı. Robert bunu anlayınca deminden beri düşündüğü çareye baş vurmağa karar verdi.

— Ruat, biliyorsunuz yalan söyliyecek olursanız size kötülük yapabilirim. Elimde polisler kadar yetki var...

Ruat birden şaşırdı. En sonunda

— Ama bay yargıç, diyebildi.

— Ne demek istediğimi çok yi anlıyorsunuz. Sizi polisler yakalar doğru ama suçun cezasını da yargıçlar biçer. Gelecek sefer işiniz tamamdır.

Soyguncu oturduğu yerde gene büzüldü, rahatszlığını belli eden bir hareket yaptı. Robert kendi kendinden pek memnun değildi. Ne olursa olsun yaptığı iş şantajdan farksızdı, burası muhakkaktı. Bu, karakoldaki dayaktan önce en son merhale idi. Dayaktan önceki gözdağı. Tabiî kendisi hiçbir zaman kimseye bir fiske bile vurmayacaktı ama mânen gözdağıyla fiziksel şiddet arasında bir yakınlık yok muydu? O da tıpkı şu zavallı polisler gibi hareket ediyordu, şu farkla ki polisler usullerin sonuna dek yürütüyorlardı. Bir kimsenin başka biri üzerinde kurmak istediği mânevi üstünlükle ilk tokat arasında esas bakımından hiçbir fark yoktur.

Haklı tarafı savunduğu gerçek miydi? Hayır çünkü polisler de aynı nedeni ileri sürebilirlerd. Ruat, Robert'in söylediklerini şaşırarak dinlemişti.

— Bilmediğim şeyi söyliyemem.

— İfadenizi yazıyorum hiçbir ses, hiçbir gürültü duymadınız. Saugeat'nın neden acı çektiğini anlamadınız.

Ruat konuşulanları kafasının içinde tartıyordu. Belli ki kafası pek karışıktı. İnledi.

— Bay yargıç, ben birşey görmedim, birşey duymadım, kabahat bende mi?

— Ama hiç de sağıra benzemiyorsunuz.

— İnsan duyabilir de duyduğuna dikkat etmyebilir...

— İşine gelmeyince öyle olur...

— Belki ama ben kimim? Benim lâfım mı olur? İnsanın başına ne gelirse hep böyle şeylerden gelir...

— Öyleyse sesler duyduğunuzu fakat bunların neler olduğunu anlamadığınızı söyleyin.

— Belki ama karakolda meraklı olmak kimsenin işine pek yaramaz.

— Sesler duydunuz mu?

— Evet ama bunların nasıl birşey olduğunu size söyliyemem.

Sustu. Robert sorusunu tekrarladı, nasıl şeylerdi bu sesler? Fuat'nın bunları anlatmasına imkân yoktu. Bu işde kötüniyet vardı. Ama Ruat'nın inadı tutmuştu. Vicdanındaki heyecan fırtınası dinmişti artık. Düşmanlarını tesbit etmişti bile. İlk başta polisler, sonra yargıçlar geliyordu. Ve bundan şöyle bir yargılama çıkarıyordu; polisler olmasaydı yargıçlar sinek avlarlardı. Birinciler ikincilere ham maddeyi sağlıyorlardı.

«Polislerin Ruat'ya baskı yaptıkları muhakkak, diye düşündü Robert. Bu adam onların elinde bir oyuncak.» Robert geçen konuşmayı düşündü «Ağzını kapa, yoksa bundan sonraki soygunculukta işin tamamdır...»

«Tabii bu bir varsayış, diye düşünmeğe devam etti. Belki de ben büyütüyorum işi. Belki de Ruat gerçekten hiçbir şey duymamıştır. Hem sonra adamı dövdüler mi bakalım? Hiç bilmiyorum. Keşke inanabilsem. Çok pis bir iş. Hiç beğenmiyorum doğrusu işlerin böylesine gelişmesini. Çevremdeki insanların bana cephe almasını, polislerin gidip bayan Suageat ile konuşmasını, daha ben işin ne olduğunu anlamadan Pivois'nun bundan bana bahsetmesini, bana gerçeği söylemekten kaçınan şu kısa boylu soyguncunun davranışını, niyetleri iyi bile olsa beni rahatsız eden Labarrère'in araya girmesini hiç beğenmiyorum. Belki de Saugeat'yı öldürmüşlerdir. Bu pek iğrenç birşey. Suçluysalar gerçeği bulmam için bana sonuna dek engel olacaklardır.»

* * *

Robert'in karşısında garip bir adam vardı. Alfred Baubat (Alfred Boba) serseriydi. Ne mesleği var, ne de yatacak yeri. Zayıf, çok parlak gözlere sahip, üstelik rahatsız edici bakışları olan bir adamdı. Simsiyah bir sakalı vardı. Saugeat'nın ölümünü görmüş olabilirdi; facia günü o da nezarethanede bulunuyordu.

Alfred içeri girdi, ayaklarını sürüyerek Robert'in masasına doğru ilerledi, selâmlamak için komik bir hareketle eğildi ve kesik bir konuşmayla

— Bay yargıç beni gene güneşten mi edecekler? diye sordu.

Robert ayağa kalktı, Alfred'in omuzunu okşadı. Bu hareket serserinin hoşuna gitti. Yargıçları ve polisleri çok uzun zamandan beri tanırdı. Her yıl on beş ilâ otuz gününü hapisanede geçirirdi. Hayatında tek bir hırsızlık olayı yoktu, karakola çağrıldığı zaman bununla öğündüğünü söyler ve namuslu olduğunu bağıra çağıra ilân ederdi. Ona yüklenilen tek suç serserilikti. Bu da korucuların ya da jandarmaların keyfine kalmış bir işti. Bir evet ya da bir hayırla deliğe tıkılırdı. Bundan başka kimse onunla ilgilenmez, o da bir köyden ötekine, oradan bir şehire gider, durmadan dolaşırdı. Bir hafta önce parkta bir sıranın üstünde uyurken yakalamışlardı onu. Robert'in yakınlık göstermesi onu gülümsetti.

— Durmadan gezer misiniz Alfred? diye sordu Robert.

— Evet her zaman. Beni niçin çağırdılar acaba? Beni güneşten mi etmek istiyorlar?

Sesinde endişeye benzer birşey vardı.

— Güneşten mi? Ne münasebet...

— Evet evet bay yargıç. Bilirim ben, farkındayım işin. Yirmi yıldır güneşin altında yaşıyabilmek için çırpınıyorum. Yirmi yıldır da benden bu hakkı esirgiyorlar. Güneşten faydalanmamı istemiyorlar.

— Kim istemiyor?

Alfred parlak gözlerini Robert'e dikmişti:

— Herkes. Siz, ötekiler. Ben tarlalarda uzanmaktan hoşlanırım. Rahattır, sıcaktır oraları. İnsanın içine güven gelir. Sonra bir de bakarsın karşına korucu dikilmiş beni alıp gö-

türür. Karanlık bir odaya tıkarlar insanı. Güneşsiz kalırım. Yeniden ısınabilmem için aradan sekiz gün, bazan on beş gün geçer.

— Geçen hafta seni gene güneşten mi ettiler?

— Evet, iki gün.

— Mahkemeye verdiler mi seni?

— Hayır.

Robert buna şaştı ama birşey söylemedi. Normal olarak Alfred'in mahkemeye verilmesi gerekirdi.

— Ne gördün, anlat bakalım.

— Hiçbir şey.

— Neler duydun?

— Hiçbir şey.

— Karanlıkta kalınca birşey görmem, birşey duymam. Güneşte bir yaprak kımıldasa gözümden kaçmaz.

— Hasta bir adam görmedin mi?

— Görür gibi oldum.

— Peki ilgilenmedin mi?

— Karanlıkta felâketten başka birşey gelmez.

Robert sustu. Alfred onunla alay mı ediyordu?

— Polisler seni sık sık yakalayıp bırakırlar mı?

— Ancak güneşte yaşıyabildiğimi bilirler.

— Otur bakalım.

Baubat oturdu. Endişeli bir hâli vardı.

— Meselâ seni bir ay kadar güneşten etsem ne dersin?

Serseri korkunç bir «Oh.» çekti.

— Çünkü zırvalarından bıktım. Bana cevap vereceksin. Geçen cuma günü hücredeydin. İçeri biri girdi ve biraz sonra inliyerek sıradan yuvarlandı. Doğru değil mi?

— Evet doğru.

— Ondan önce birşey duymadın mı?

Alfred sustu. Robert birkaç saniye ona dikkatle baktı. Alfred gözlerini yere eğdi.

— Bak karışmam, cevap vermezsen seni mahkemeye veririm. Hem de tam güneş mevsiminin ortasında...

Bunları söylerken doğrusu kendinden hiç memnun değildi. Baubat'nın gözlerinde bir endişe pırıltısı sezdi.

— Böyle birşey yapmazsınız siz.

— Dinle beni, en aşağı polisler kadar kuvvetliyim ben...

— Evet ama her yerde eliniz yok, hep dairenizde oturuyorsunuz. Onlarsa dolaşıyorlar. Beni görüyorlar.

— Neyse sadede gelelim. Geçen hafta kodesteydin ya...

— Ne öğrenmek istiyorsunuz?

— Saugeat'yı hücrenin yanında sorguya çekmişler. Bağırma falan oldu mu?

— Biraz.

— Nasıl?

Baubat'nın gözlerinde bir parıltı belirdi, birden. Robert'e doğru eğildi, seyrek ve siyah dişlerini göstererek sırıttı.

— Bay yargıç Caroline'i (Karolin) görseniz iyi edersiniz.

— O da kim?

— Fahişe.

Bunu öyle bir söylemişti ki Robert'in şaşıracağını sanmıştı. Robert nezarethanenin listesinde otuz bir yaşında bir kadının ismine raslamıştı. Bundan fazla birşey bilmiyordu ama hiç renk vermedi.

— Neler biliyor bu kadın?

— Saugeat'nın yanına gitti. Başını tuttu. Saugeat ona bazı şeyler söyledi.

— Ne gibi şeyler?

— Duymadım.

Bakışlarıyla Alfred âdeta yalvarıyordu.

— Beni bırakacak mısınız? O kadın her şeyi biliyor.

— Şu ifadeni imzala bakalım.

— Güneşe kavuşabilecek miyim?

— Evet kavuşacaksın.

Baubat çıktı. Robert içinden işin bir özetini yaptı. Pek tatmin edici birşey değildi. Raut, Baubat, Caroline birtakım sesler duymuşlardı, hepsi bu kadar. Saat ilerlemişti. Daireden çıktı, doğru stadyoma gitti. Heyecansız ve dalgın oynadı. Suzanne onu kapıda bekliyordu. Sabırsız bir hali vardı.

— Size birşey söyliyeceğim.

— Nedir o?

— Polisler babamı görmeğe geldiler. Bir konuda fikrini almak istediler.

— Babanız onları kabul etti mi?

— Tabii.

Biribirlerine baktılar. Genç kız heyecanlıydı. Konuşmak istiyordu ama bir türlü karar veremiyordu buna.

— Bu adamlar suçlu, değil mi?

— Bilmiyorum.

— Korkuyorum.

Başını Robert'in başına dayadı. O zamana dek hiç böyle bir hareket yapmamıştı. Robert genç kızın sarı saçlarını yavaş yavaş okşadı. Endişeli değildi ama durumu merak ediyordu. Suzanna'ın «korkuyorum» demesinden hoşlanmıştı çünkü bu kendisiyle ilgili olan şeylere karşı genç kızın ilgisiz olmadığını gösteriyordu.

* * *

Başsavcı Robert'den kendisini görmesini rica etmişti. Robert içeri girince

— Eee sayın dostum soruşturmanız ne âlemde? diye sordu.

— Öğütlemiş olduğunuz gibi yavaş hareket ediyorum.

— Ne yaptınız?

Başsavcının Robert'in yaptıklarını bilmemesine imkân yoktu. Robert bunu biliyordu. Ama hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi cevap verdi

— Polisleri, gardiyanları ve Sanugeat ile beraber hapis yatan Ruat ve Baubat'yı sorguya çektim.

Başsavcı şaşırmış görünerek

— Niye bu tutukları sorguya çektiniz? diye sordu.

— Bana bazı ipuçları verebilirlerdi...

— Peki birşeyler elde edebildiniz mi?

— Pekaz.

Başsavcı memnun görünüyordu.

— Şaşmam. Peki şimdi ne yapacaksınız?

— Devam edeceğim. Birkaç tanık daha var, onları da sorguya çekeceğim.

— Dikkatli olun.

Sesinde bir ağabeyin kardeşiyle konuşurken görülen içtenlik havası vardı.

— Bu tanıkların sözlerinin doğruluğu hakkında peşin

yargılar vermiyorsunuzdur sanırım. Sorguya çektiklerinizin kimler olduklarını bir düşünün. Bir değil iki değil birçok defalar polis tarafından yakalanmış insanlar bunlar... Onun için bence sizin dikkat edeceğiniz iki nokta var. Bir yandan bu adamlar polislerde bir hoşnutsuzluk yaratmamağa çalışacaklardır. Ruat denilen adamı ben tanırım yâni nasıl bir adam olduğunu biliyorum. En aşağı iki yılda bir soyguncu-luk suçuyla yakalanır. Polislerin bir tutuğu eşek sudan gelinceye dek dövdüğünü görse ağzını açıp tek kelime söylemez, bundan emin olabilirsiniz. Ama öbür yandan nasıl söyliyeyim... topluma küsmüş öyle tipler vardır ki bunların içlerinde biriktirdikleri kin polislere karşıdır. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi? Polisleri kafese koymağa bayılırlar onlar... Daha iyi bir başarı sağlamak için de size yaranmağa çalışacaklardır. Bir polisin hapise tıkılması ya da hapis cezasiyle gözdağı verilmesi onların en büyük intikamı, en büyük sevincidir.

Robert gülümsedi.

— Emin olunuz efendim gerekli tedbirleri alacağım.
Başsavcı tatmin edilmiş görünmüyordu.

— Ümit ederim, öyle olsun. Şimdi bana ilk kanaatinizi söyler misiniz?

Robert'e vakit bırakmadan sözüne devam etti

— Merak etmeyin kovuşturmanıza karışacak değilim. Bağımsızlığınıza büyük saygım vardır. Öyle sanıyorum eskiden olaydı benden daha yaşlı bir yargıcın deneylerinden faydalanmağa çalışırdım.

— Pek doğru söylüyorsunuz efendim ama itiraf edeyim ki henüz belli bir kanaatim yok.

— Polisler hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Bende iyi bir etki yarattılar.

— Komiser Bertrand değerli bir adamdır.

Başsavcı komiseri övmeğe başladı. Bu sözler Robert'in bir kulağından girip ötekinden çıktı. «Hukuk öğrenimi... namuslu adam... işinin ehli... geleceği parlak...» gibi kelimeler duydu. Eğlenceli birşeydi bu. Robert'in dalgınlığını gören başsavcı

— Beni dinlemiyorsunuz, dedi.

— Hayır efendim dinliyorum, dedi Robert. Bendeniz bu memurların kusursuz olduklarından eminim.

Az daha

— En kusursuz memurlar bile hata işliyebilirler, diyecekti ama sustu.

* * *

Yemek zamanı Pivois ile lokantanın önünde karşılaştılar.

Komiser

— Beraber yiyelim mi? dedi.

Başsavcı ile konuşmasından beri Robert'in keyfi yerindeydi. Polislerin habercisi olan Pivois'nın kendisine olaydan bahsedeceğini biliyordu ve bunu da öğrenmeği çok istiyordu doğrusu...

Fakat Pivois çok çekingen davrandı. Önemsiz konulardan söz açtı. En sonunda gülerek meseleye gene kendi değindi.

— Benim hakkımda ne düşünüyorlar?

Pivois gülümser gibi yaptı

— Bekliyorlar.

Kullanacağı kelimeleri arıyordu

— ve biraz da sizden korkuyorlar.

— Benden mi?

— Hayır davranışınızdan.

— Hadi korkmadan konuşun. Böyle şeylere alışığımdır..

— Herkes sizin yanıltılmanızdan korkuyor.

— Kimmiş beni yanıltan?

— Sorguya çektiğiniz insanlar.

— Ruat mı? Baubat mı?

Pivois yüzünü buruşturdu.

— Caroline mi? diye sordu Robert.

— Boş verin ona canım.

— Ne demek boş verin?

Pivois'ya cesaret gelmişti.

— O da bayan Saugeat gibidir.

Robert başını salladı.

— Anladığıma göre hepiniz aynı fikirdesiniz bu konuda...

— Sizin yanlış bir iz üzerinden ilerlemenizi istemem bay yargıç. Dostuz biz. Ortada birşey olmasa bile oturup beraber yemek yiyoruz. Sevimlisiniz ve burada herkes sizden hoşlanıyor. Rugbi oynuyorsunuz, yakışıklısınız, eliniz açık. Herkesin size güveni var. Ama bazı şeyleri bilmiyorsunuz. Bunda da sizin kabahatiniz yok çünkü bazı araştırma usullerine siz sahip değilsiniz. Biz bayan Saugeat hakkında çok şeyler biliyoruz.

Pivois sesine esrarlı bir ton veriyordu.

— Neler biliyorsunuz meselâ?

— Malın gözüdür bu kadın bay yargıç. Hayata nerede atılmış olduğunu siz de biliyorsunuz. Pek şerefli birşey değil bu, siz de takdir buyurursunuz. Söylentilere bakılırsa daha yakın zamanlara kadar bu işi yapmağa devam ediyormuş. Ama durun da işin en ilginç yanını size söyliyeyim. Aynı evde bir de kim çalışıyormuş biliyor musunuz?

Söyliyeceği şeyin önemini belirten bir poz aldı. Robert gülümsedi. Caroline'den bahsedeceği muhakkaktı. Buna rağmen

— Kim? diye sordu.

— Caroline, dedi Pivois heyecanla. Belki de iki kadın bir olup aralarında bir plân kurmuşlardır.

— Henüz Caroline'in ne söyleyeceğini ikimiz de bilmiyoruz.

Asıl düşündüğü şeyse başkaydı. Belki de polisler Caroline'in vereceği ifadeyi önceden biliyorlardı.

— Tabiî bilmiyorum, dedi Pivois. Ama dikkatli olun bu kadın delinin biridir. Romanlardaki fahişeler vardır ya biraz alıkça fakat temiz kalpli... Katiyen onlar gibi değildir. Başından türlü şey geçmiş azgın bir kadındır.

Robert işi alaya alarak

— Bu kadını çok merak ediyorum, dedi.

— Önce bulun da kendisini ondan sonra, dedi Pivois. Şurda burda sürter durur, nerede olduğunu kimse bilmez.

* * *

Robert Pivois'in söylediğini kısa bir zamanda araştırdı. Caroline'i bulmak kolay değildi. Nezaretanenin defterinde yazılı olan adreste veya dolaylarında bir ev bahis konuşuydu. Ev sahibi kadın, yakalandıktan sonra bir daha genç kadının eve uğramadığını söylemişti. Eşyalarını toplamış öyle gitmişti. Giderken yeni adresini göndereceğini söylemişti ama henüz hiç mektup almamıştı.

Ne düşünmek gerekirdi? Acaba polisler pek emin olmadıkları bir tanığın uzaklaşmasına göz mü yummuşlardı? Robert aklına gelen bu ihtimale bağlanmak istemiyordu. Belki de Caroline bundan böyle şehirde faaliyet gösteremiyeceğini hesaplamıştı.

Ama kadın muhakkak bulunmalıydı. Peki ama nasıl? Onu ancak polisler ele geçirebilirlerdi. İyi niyetlerine güvenmek te pek akla yakın değildi.

«Polislere bana öyle bir tanık getirmelerini söylemem gerekiyor ki bu yüzden işlerinden enaz üçü deliğe girebilir.»

İşte Robert durumu böyle özetliyordu. Pek iyimser değildi ama umutsuz da değildi. Kozunu sonuna dek oynamak kararındaydı. Araştıracak, soruşturacak, işi dikkatle izleyecekti. Kendini yenilmiş görmüyordu. Celpnameyi derhal imzaladı ve Emniyet Müdürlüğüne gönderdi. Bunu okuyunca başsavcının yüzünün ne hâle geleceğini düşünüyordu.

Robert başsavcıyı pek iyi tanımıyordu. Onu namuslu bir insan biliyordu. Ama belki de polislerle yargıçları biribirlerine katacak olan savaşta nasıl bir davranış takınması gerekecekti? Başsavcınınsa Robert hakkındaki düşüncesi herhalde şuydu: Mesleğine pek büyük bir önem vermiyen bir rugbi oyuncusu...

Ama böyle düşünüyorsa yanılıyordu. Görünüşe rağmen Robert ciddî bir adamdı. Bazı arkadaşlarının başkalarının felâketlerinden hafiflikle bahsetmelerinden nefret ederdi.

Robert böyle düşünürken aklına Caroline geldi. Bu kadını biran önce buldurmalıydı.

***

Harekete geçmeden önce iki gün sabretti, bekledi. Hiçbir not almayınca, telefon falan da eden olmayınca araştırma-

yı yapan komiseri telefonla aradı. Hattın öbür tarafında çok terbiyeli bir ses Caroline'in izinin kaybedilmiş olduğnu söyledi.

Komiser

— Herhalde bu bölgede eski mesleğine artık devam etmiyordur, diye ekledi.

— Bu kadını bulamayacak kadar âciz olduğunuza inanmam ben, dedi Robert.

— Bulacağız onu bay yargıç ama biraz zaman gerek. Bazan bir ay hattâ iki ay aradığımız olur.

Robert omuzunu silkti. Planları açıktı. İşin esasını bilen birini polisler yakalamak istemiyorlardı. Bir-iki ay sonra kadının tanıklığı tartışma götürebilirdi. Bütün mesele kadının çok taze anılarla karşısına çıkmasına engel olmaktı. Zaten belki de nerede bulunduğunu biliyorlardı ama yakalamak için hiçbir işe girişmiyorlardı.

En sonunda şöyle düşündü. Söylentilere göre Caroline isyancı bir ruha sahipti. «Aynasızlara» karşı duyduğu kini her yerde açık açık söylemişti.

Kadının polislere karşı tanıklıkta bulunması için bir şans kabul edilebilirdi. Ama önce Robert'in onun aleyhinde düzenlediği celpnameden haberi olması gerekiyordu. Oysa olaydan şimdiye dek hiçbir gazete bahsetmemişti. Belki de kadın bir odaya kapanmış kalmış, fırtınanın dinmesini, ortalığın durulmasını bekliyordu. Kendisini dinlemek için onu bir yargıcın aramakta olduğunu öğrense acaba bu onda nasıl bir tepki yaratırdı? Tanıklıkta bulunmak için gelir miydi acaba?

Akşama doğru Robert güvendiği tek gazeteciye baş vurdu. Bu Güney-Batı Spor gazetesinin bir muhabiriydi. Muhabire şu soruyu sordu bölgede çıkan bütün gazetelere ilâna benzer bir haber verip bir de fotoğraf yayınlamak mümkün müydü? Gazeteci bu işi üzerine alacağını vaadetti.

Haber ve resim gazetelerde çıktıktan iki gün sonra Robert'i telefonla aradılar. Telefonda konuşan isim vermek istemiyordu. Robert hemen aşağı indi. Kalınca bir kadın sesi

— Ben Josephine Le Lallec. dedi.

Robert kaşlarını çattı; böyle bir isim duymamıştı hiç...

Ses :

— Caroline... diye düzeltti.
— Evet söyleyin.
— Dairenize ne zaman gelebilirim?
— Ne kadar çabuk gelirseniz o kadar iyi olur.
— Yarın sabah mümkün mü?

Odasına çıkarken Robert adliye argosunda durumu aydınlatan bir kelime bulunduğunu düşündü. Polisleri «atlatmıştı». Birden neşesi arttı.

«Polis kuvvetine dayanan bir devlet idaresinde Caroline'in ömrü pek kısa olurdu. Başına bir kaza gelebilirdi...» diye düşündü Robert.

IV

Caroline Robert'in karşısında sanki öğretmeni tarafından sorguya çekilen bir öğrenciye benziyordu. Henüz yüzünün hatları bozulmamıştı. Şişmanca ve iri bir kadındı. Oynayacağı rolün önemini kavramış gibi bir hâli vardı. Yargıçlarla bundan önce arasında geçenler onda fena anılar bırakmıştı. Yargıçlar onu her gördüklerini hiçbir zaman saklamamışlardı. Bu da onu pek çok üzmüştü. Polislere karşı olan kini mesleklerinden ileri gelmiyordu. Sırf ona karşı davranışları böyle duyular beslemesine sebep oluyordu. Ona karşı alaylı ve çok kaba bir usul kullanıyorlardı.

Oysa yaptığı işe belki de hiç uygun düşmemekle beraber Caroline'in kalbinde kendisine karşı saygı beslenmesini isteyen bir özlem yatıyordu. Hem onun öteki kadınlardan ne farkı vardı? İçinden hep bunu tekrarlıyordu ve etrafındakilere kendinin de herkes kadar gurur sahibi olmağa hakkı bulunduğunu söylüyordu.

Robert:
— Nerdeydiniz? diye sordu Caroline'e.
— Bir arakadaşımın yanındaydım bay yargıç.

Telâşlı bir hâli vardı kadının.
— Niye böyle birden ortadan kayboldunuz?

Caroline gözlerini tavana dikerek:
— Böylesinin daha iyi olacağı anlatıldı bana...

Robert sert bakışlarla baktı kadına.

— İfadenizin kesin olmasını istiyorum. Bana yardım etmek istiyorsanız hiçbir şeyin belirsiz kalmaması gerekir. Hiçbir şeyin anlıyor musunuz?

Bu sözler hemen etkisini gösterdi.

— Memnuniyetle bay yargıç. Bay Beal adında bir müfettiş beni görmeğe geldi. Buralarda görülmemin istenmediğini söyledi. Ortadan kaybolmam gerekiyordu. Başka bir yere gittiğim taktirde polisler beni rahat bırakacaklardı. En sonunda da bay Beal benim akla en uygun hareketi seçeceğimi sözlerine ekledi.

— Siz de buna boyun eğdiniz mi?

— Gayet tabiî.

— Gazetelerde haberi duyunca ne düşündünüz?

— Tereddüt etmedim.

Caroline gayet ciddî şunu ekledi:

— Adalete hizmet etmek bahis konusu olunca başka nasıl hareket edebilirdim değil mi?

— İşin içyüzünü anlamış mıydınız?

— Düşündüm ki...

Caroline sustu, sonra :

— Saugeat'nın ölümünden mi bahsediyorsunuz? diye sordu.

— Evet.

Robert'in bu tanığa pek güveni yoktu doğrusu. Polisleri suçlamak için Caroline aklına gelen her uydurmayı anlatabilirdi. Başka bir tanıkla karşılaştırılmaktan başka onu hiçbir şey durduramazdı.

— O gün beraber olduğunuz herkesi sorguya çektim haberiniz olsun.

Caroline'in yüzü biraz değişti :

— Ne dediler onlar? diye sordu.

— Kendileriyle yüz yüze geldiğiniz zaman anlarsınız.

Caroline ayağa kalktı, iyi niyetlerinden şüphe edildiğinden fena halde bozulmuştu.

— Gerçeği söyleyeceğime yemin ederim, dedi.

— Gerçeği söyleyin yemin etmeğe lüzum yok, dedi Robert.

— Bay yargıç, Saugeat'nın canına okudular.

— Canına mı okudular? Kimler?

— Aynasızlar...

— Polisler deyin, daha iyi olur.

Caroline öfkeleniyordu. Yargıcın ona daha başka türlü davranmasını istiyordu.

— Ne yapayım bay yargıç benim konuşmam böyle. Polislerle... pek geçinemiyoruz. Hiç sevmem onları...

— Böyle saçma sapan konuşmaya devam ederseniz yalancı tanıklık suçuyla yakalatırım sizi...

Caroline herhalde pek sinirli bir kadındı. Gözleri sulanıyordu. Duygulu kadındı aynı zamanda. Bütün isteği Robert'e yardım etmekti

— Saugeat'yı tanır mıydınız?

— Biraz. Aynı mahallede oturmuştuk. Karısıyla da tanışırım. Hattâ iki-üç defa beraber birer tek atmıştık...

— Müşteriniz miydi?

— Hiçbir zaman olmadı. Zaten asla böyle bir teklifte bulunmamıştı. Ben de böyle birşeye yanaşmamıştım, karısı pek sevimliydi...

— Karısının bir zamanlar genelvde çalıştığını biliyor muydunuz?

— Hayır.

Caroline'in şaşırması yapmacık değildi.

— Saugeat'yı ilk defa ne zaman gördünüz?

— Saat dörde doğru, yarım saat kadar hücreye getirdiler.

— Nasıl bir durumdaydı?

— Birşey demedi, yalnız başıyla selâm verdi. Pek üzgün bir hâli vardı. Besbelli canı sıkkındı. Oturdu ama hiç konuşmadı. Zaten biraz sonra alıp götürdüler.

— Biliyorum. İki saat sonra gene geldi değil mi?

— Evet.

— O zaman ne oldu?

— Daha kötü bir durumdaydı.

— Yüzünde yara izleri var mıydı?

— Hayır. Aptallaşmış bir hâli vardı. Başını bir o yana bir bu yana sallayıp duruyordu. Ne demek istediğimi anlıyor sunuz değil mi? Sarhoş gibi yürüyordu.

Caroline sustu.

— Devam edin, dedi Robert.

Konuşmaktan korktuğu belliydi, herhalde ağzımdan birşey kaçırırım diye çekiniyordu.

— Sıranın üzerine uzanmasını söyledim. Kabul etti. Ben dışarı çıktım...

— Dışarı mı çıktınız?

Caroline gülümsedi:

— Âdeti bilirsiniz bay yargıç. Her yerde bu böyledir. O kadar çok düşüyorum ki kodese artık gardiyanlarla senli benli olduk. Kaçmıyacağımı, bir rezalet çıkarmıyacağımı bilirler. Onun için beni hareketlerimde serbest bırakırlar. Giderim gelirim kimse karışmaz... Zaten genel olarak yakalandıktan iki saat sonra beni bırakırlar. Ha. ne diyordum?... Beş dakika kadar dışarı çıkmıştım. Geceyi orada mı geçirecektim yoksa beni serbes mi bırakacaklardı, komisere bunu soracaktım. Tam o esnada canhıraş bir ses duydum. Kotesten geliyordu. Derhal dön-geri yaptım... Saugeat'nın bacaklarını gördüm... Sıranın arkasına, duvarın dibine yuvarlanmıştı... Kapıdan giren gardiyanın arkasından ben de içeri koştum. Herkeste bir tuhaflık vardı. Yüzüme bile bakmıyorlardı. Saugeat'nın üzerine doğru eğildim. Ağzından köpükler çıkıyordu. Korktum, gardiyan da korkmuştu. Komiseri çağırmaya koştu. Ben Saugeat ile yalnız kaldım. Tutuklardan hiç bahsetmiyelim. Onlar etliye tuzluya karışmaktan hoşlanmazlar. Kısa boylu biri vardı, bilmem gördünüz mü onu?

— Gördüm.

— Ödleğin biridir.

— Anlamıştım.

— Ötekine gelince o da kaçıktı. Saugeat'nın başını tuttum. Gözleri kayı kayıveriyordu. Ağzı köpük içindeydi. Dudaklarını kuruladım. «Neniz var?» diye sordum. «Canıma okudular.» dedi. «Kimler?» diye sordum. «Hayvanlar.» dedi. Başını elleriyle tutuyordu. Durumu çok ama çok tuhaftı. «Karımı tanır mısın?» diye sordu. Evet diye cevap verdim. «Başıma gelenleri ona anlat. Onu çok sevdiğimi söyle.» dedi.

Caroline yutkundu. Duyduğu heyecanı neye yormalıydı? Doğruyu mu söylüyordu? Eliyle kalbini bastırıyordu, göğsü habire kabarıp iniyordu. Aklıma geldikçe hâlâ heyecanlanı-

yorum. Can vermek üzere olan birini bu kadar yakından ilk defa görüyordum.

— Öleceğini biliyor muydunuz?

— Hayır ama kendisi söylüyordu. «İşim bitik.» diyordu. Hem sonra, diyorum size, berbat bir durumdaydı canım.

— Ne yapmışlar, söyledi mi?

— Sordum, cevap vermedi. Zaten konuşmak için kendisini zorluyordu. Kelimeleri ağzından zorla alıyordum. Sonra komiser geldi. Beni uzaklaştırdı onun yanından.

Caroline kendisine böyle davrandığı için komisere hâlâ içerliyordu. Her kadının içinde bir hasta bakıcı yatar. Bayılırlar düşmüş bir erkeğe bakmağa...

— Pek kabaydı komiser, tabiî konuşmasından bahsediyorum. «Nen var bakayım?» diye sordu Saugeat'ya. Sonra tek kelime konuşmadan kalktı. Saugeat'nın yanından ayrılmamasını, kimseyle konuşmamasını gardiyana tenbihledi.

Caroline bu son sözleri daha iyi belirterek söylemeğe özellikle dikkat etti.

— Yarım saat kadar sonra gelip onu aldılar. Saugeat başıyla bana «Allahaısmarladık» işareti yaptı. Birşeyler söylemeye çalıştı ama ağzından tek bir kelime bile çıkmadı. İşte hepsi bu kadar. Akşamleyin beni serbes bıraktılar.

— Şimdi geri dönelim. Öğleden sonra bir ara kodesten çıkmıştınız değil mi?

— Ara sıra çıkıyordum evet.

Caroline'in gözleri parlıyordu. Robert bunun farkına vardı. Fahişenin en esaslı şeyleri söylemek için sabırsızlık içinde bulunduğu ayan beyan farkediliyordu.

— Ne duydunuz?

— Bağırmalar duydum bay yargıç. Müthiş sesler. İlk sorguda değil. İlk sorgu sâkin geçmişti. Saugeat'nın bir kere «yapmayın, yapmayın» diye bağırdığını duydum. Bilmem neden sanki bana saçlarını çekiyorlarmış gibi geldi. Ama saat dörtle altı arasında çok korktum. İki kere dışarı çıktım. Birincisindeki bir tesadüf eseriydi. Toplandıkları salona yaklaştım. Saugeat «Yapmayın, yapmayın, yeter, dayanamıyorum» diye bağırıyordu. Sesler, gürültüler, bağrışmalar geliyordu. «Amanin» diye inliyordu. Sonra sesler kesiliyordu. Müfettişler küfürü basıyorlardı. «Söyle bakalım, pis herif.»

diyorlardı. Böyle galiz kelimeler söylediğim için özür dilerim bay yargıç. Bunlar onların sözleri. Saugeat «Bu işi ben yapmadım.» diye cevap veriyordu. Pat. Pat, polisler habire patlatıyorlardı. Hayatımda ilk defa bu kadar şiddetli darbeler duyuyordum. Ne oluyordu? Sonra kodese döndüm. Titriyordum. Gardiyan sesleri duymamazlıktan geliyordu. Tekrar dışarı çıkmak isteyince...

— Kodesten sesler duyuluyor muydu?

— Tabiî dışarıdan daha az duylur ama gene de duyulur.

— Öteki tutuklar konuşulanları duyabiliyorlar mıydı acaba?

— Bir insan kulağını tıkamak istediği zaman malûm ya tren sesiyle sinek vızıltısını karıştırabilir pekâlâ. Ötekileri bilmem ama ben hepsini duydum...

— Evet, dışarı çıktım demiştiniz?

— Evet, yerimde duramıyordum. Bilemezsiniz, bu konuşulanları duyunca bir tuhaf olmuştum. Kendimi iyi hissetmiyordum. Gardiyan önce dışarı çıkmamı söyledi. Canı sıkkındı. Ben ısrar ettim. Omuz silktim. «Ha burası ha orası, her taraftan duyuluyor.» dedim. Beni kıracak vakit değildi. Dışarıda dolaşmağa başladım. Kapıya yaklaşmaya cesaret edemiyordum. Korkunç bir şeydi. Zavallı Saugeat'yı benzetmeye devam ediyorlardı. Adamcağızın sesi gittikçe zayıf çıkıyordu. Bana öyle geldi ki başını tutuyor ve darbelere karşı kendini savunmaya çalışıyordu.

— Komiserin sesini duydunuz mu?

— Hayır.

— Hiç mi duymadınız?

— Duydum ama o konuştuğu zamanlar ortalık sâkinleşiyordu.

— Sorgu süresince oradan hiç ayrılmadı mı dersiniz?

— Yok hayır, bazan içeri giriyor, bazan çıkıyordu.

— Bağırıyor muydu?

— Hayır, çok sâkindi.

Komiser Robert'e «Yatıştırıcı rolünü oynuyrdum ben..» demişti.

— Sonra... diye sözüne devam etti Carline, sonra başka

bir ses duydum. Bu sesi benden başkası tanıyamazdı. Belki de size söylemişlerdir.

— Açık konuşun, rica ederim.

— Eminim siz bilmiyorsunuzdur. Sorgu sırasında kim vardı biliyor musunuz?

— Söyleyin bakalım kimdi?

— Garajcı Loubat. Evet garajcı. Onu çok iyi tanırım ben. Müşterimdir.

Robert şaşırmış gibi görününce Carolina buna pek memnun oldu. Robert, Caroline'i sorguya çekmesini polislerin neden istemediklerini şimdi anlıyordu. Caroline'in söyleyeceklerinden korktukları için değil de yalan söyledikleri için istememişlerdi bunu. Sorgu sırasında Loubat'nın bulunduğundan kimse bahsetmemişti. Bunu ancak bir kişi açıklayabilirdi o da Caroline'di. Onu uzaklaştırmak gerekiyordu.

— Yanılmıyorsunuz ya?..

— Onun sesini siz de duysanız böyle birşeyin mümkün olamıyacağını anlarsınız. Aynen bir arabacı gibi konuşur. Gibisi fazla arabacının biridir. Ama eli açıktır bakın ona bir diyeceğim yok...

— Ne diyordu Loubat?

— Aynasızları kışkırtıyordu.

Robert onun sözünü kesmedi.

— Loubat «Vurun namussuza. Bu rezil hırsızın biridir.» diyordu. Duyduğum bu kadar.

— Bu ilk çıkışınızda mı yoksa sonrakinde mi oldu?

— İkincisinde. Fena adamdır Loubat. Hayvanın biridir. Duyduğuma göre eskiden bir adam öldürmüş. Bir de genelev işletmiş, bilmem siz duydunuz mu?

— Evet.

Robert dalgın gibi görünüyordu. Öğrendiği şey onu düşündürüyordu. Loubat'nın orada bulunuşuna değil de polislerin bunu ondan gizlemelerine şaşmıştı. Bunu ondan gizlemeselerdi, herşeyi ona tam olarak anlatsalardı o zaman nasıl bir yorumda bulunacaktı?

Şimdi de Caroline kendi hayatını anlatıyordu. Robert'in kendisine yardım etmesini istiyordu. Herşeyi olduğu gibi anlatmıştı, bu açık sözlülüğünün kendisine bazı zorluklar çıkarmamasını umut ediyordu. Düşündüğünü söylüyordu, ne

olursa olsun, vız gelirdi ona. Bir de bayan Saugeat meselesi vardı, yardım etmek gerekirdi bu kadıncağıza...

— Şey, dedi Robert, siz hiç genelevinde çalıştınız mı?

— Evet eskiden çalışmıştım.

— Bayan Saugeat'yı oradan mı tanıyorsunuz?

Caroline şaşırmıştı.

— Bayan Saugeat mı? Hayır. Nerede çalışmış?

— Galiba Bordeaux'da.

— Yok canım, ne münasebet.

Robert tanıklığı bakımından onu kimsenin rahatsız etmiyeceğini temin etti. Tabiî söyledikleri doğru çıkmadığı takdirde iş değişirdi. Ama onu polislerle ve öteki tutuklarla yüzleştirmek zorundaydı. Bunu karşılayacak kadar sinirlerine hâkim olabilecek miydi? Caroline «evet» diye cevap verdi. Robert'e elinden gelen yardımı esirgemiyecekti. Bir yargıcın isteğiyle polisler hakkında düşündüklerini söylemek Caroline'in umudunun üstünde birşeydi.

— Gerçeği söylüyorum, diye tekrarladı Caroline.

Robert bu yoldan ayrılmaması için onu destekledi. Caroline odadan çıkarken Robert gülümsüyordu.

Ertesi günü Robert komiserin kendisine uğramasını rica etti. Komiserin terbiyeli fakat bu çağırılıştan hoşlanmamış bir hâli vardı. Komiser bir iskemleye otururken Robert onu inceliyordu «Bu adam hayvanın biriyse o zaman insanlıktan şüphe etmek gerek» diye geçirdi içinden.

— Küçük bir teferruatı öğrenmek için sizi rahatsız ettim.

— Estağfurullah, memnuniyetle, diye cevap verdi komiser Bertrand.

— Saugeat'nın sorgusu sırasında garajcı Loubat'nın da bulunduğu doğru mu?

Bertrand hiçbir şaşkınlık göstermedi.

— Doğrudur.

— Peki, nasıl oldu da bundan bana bahsetmediniz?

— Çok az bir zaman kaldı yanımızda.

— Yâni?

— Onu Saugeat ile yüzleştirmek için çağırmıştık. Loubat'nın ifadesine göre Saugeat'yı kilitleri muayene ederken,

garajı incelerken, aile durumiyle ilgilenirken suç üstü yakalamış.

— Doğru muymuş?

— Saugeat bunları inkâr etti.

— Loubat'dan neler çalınmış?

— Para ve bir de yüzük.

Komiser, Loubat'nın pek kısa bir süre kaldığını tekrarladı. Onun için bundan behsetmemişti. Robert düşünüyordu Caroline'in söylediklerini şimdiden açıklamalı mıydı? Yoksa yüzleşmeyi mi beklemeliydi? Kadının kendisiyle konuştuğunu komiserin bilmemesine imkân yoktu.

— Caroline'i geçen gün gördüm. Buraya gelmişti.

— Olabilir.

Bertrand dudaklarını ısırdı. Kadının nasıl bir ifade verdiğini sordu.

— Sizi itham ettiğini saklamayacağım. Daha doğrusu müfettişleri itham ediyor.

— Bir bu eksikti. Benimle çalışan iki müfettiş te mükemmel birer insandır. Ben kefilim. Caroline'e gelince onun ne mal olduğunu her halde öğrenmişsinizdir sanırım.

Robert alaylı bir ifadeyle :

— Onun hakkında rapora ihtiyacım yok, dedi.

Bertrand yavaş yavaş kızmağa başlıyordu.

— Öyleyse bay yargıç izin verin de size fikrimi açıklayayım. Ben çok mânasız buluyorum... bir...

Biraz duraladı :

— ... bir fahişeyle biri savaşta yararlık göstermiş, öteki iki çocuk babası iki namuslu memurun arasında bir ayrıntı gözetmemenizi doğrusu hiç de ölçülü bulmuyorum.

— Böyle birşey yok. Nereden çıkarıyorsunuz bunu kuzum?

Robert eliyle komisere konuşmamasını işaret etti. Çok sâkindi. Otoritesini göstermeyi aklına koymuştu.

— Şimdiye kadar benim için elle tutulur tek evrak adlî tabibin verdiği rapordur. Ötesi şimdilik belirsiz...

— Caroline'in ifadesiyle bizim ifadelerimizi aynı plânda tutacağınızı mı söylemek istiyorsunuz?

— Henüz hiçbir şey bilmiyorum.

— Caroline'in ifadesini öğrenebilir miyim?

— Şimdilik hayır.

Komiser hafifçe kızardı :

— Öyleyse beni mahkemeye vermenizi rica edeceğim. Hiç olmazsa böylece bu kadının aleyhimdeki ithamlarını öğrenmiş olurum.

Komiser bu sözleri tuhaf bir şekilde söylemişti.

— Bunu da düşünüyorum, dedi Robert.

İçinden de fırsatını yakalayınca kaçırmayacağını geçirdi.

* * *

Bacaklarında bir ağırlık hissetti ve yere yuvarlandı. Topu uzaklaştıracak vakit bulamadı, topun üzerine düştü. Aynı zamanda çok ağır bir vücut onun üzerine çullandı ve ayağa kalkmasına engel oldu. Oyundu bu. Robert bir tuhaflık görmedi bunda. Ayağa kalktığı zaman ensesinde şiddetli bir ağrı hissetti. Biri vurmuştu ona koşarken. Bunun kim olabileceğini araştırdı. Samat vurmuştu. Samat çok sert oynayan dev cüsseli bir kasap çırağıydı. Birçok defalar sert oynu yüzünden ihtarlar almıştı. Ama Robert kendisine çelme takıldığı zaman onun yanında bulunduğundan pek emin değildi. Etrafında birçok kişi bulunduğu için bu işin nasıl olup bittiğini bilmiyordu.

Oynamağa devam etti ama aklı başka yerdeydi. Ne olmuştu? Tam olarak hatırlamıyordu. Ne istiyorlardı ondan? Sakatlamak mı istiyorlardı?

Top ona doğru geldi. Forvetlerden biri bir pas vermişti. Öteki kaleye doğru koşmağa başladı. Fakat tam o sırada dizine yediği şiddetli bir tekmeyle yerinde kala kaldı. Bu sefer görmüştü genç kahveci Espagnat (Ispanya) tam o koşarken dizine tekmeyi oturtmuştu. Zaten hakem faulü görmüş ve düdüğünü çalmıştı.

Robert yere diz çöktü. Bacağını yokladı. Bir kırıklık yoktu. Çok acıyordu ama kaba ayakkabılar kemiğe kadar işlememişti. Yoksa işi tamamdı, ayağı kırılırdı.

Espagnat'nın o zamana kadar usulsüz bir iş yaptığı görülmemişti. Hattâ tersine hep efendice oynardı. Oysa Robert hatırlamağa çalışıyordu. Tekmeyi sallarken kahvecinin bakışını görmüştü. Bu tekme resmen kasıtlı bir tekmeydi. Tam

oturmuş olaydı Robert haftalarca kımıldamadan yatmak zorunda kalacaktı. Darbenin şiddetinden dizi hurdahaş olmuştu.

Robert'in uzaklaştırılması için bundan güzel bir fırsat olamazdı. Dosyayı yok etmek için yerine başka bir yargıç atanır, olur biterdi. Robert henüz başlamayan bir soruşturmaya devamın ne kadar güç olduğunu biliyordu. Dosya denen şey bomboştur, yüzlerin ifadeleri, söylenen sözlerdeki gizli anlamlar, imâlar orada yoktur.

Robert oyunun bitmesini bekledi. Antrenör ona doğru geldi, durumunu sordu. Tabiî iki-üç hafta oynayamayacaktı, günlerce topallıyacaktı. Darbenin yeri dizin arkasında, baldıra doğru kırmızı bir leke hâlinde gözüküyordu.

— Şansın varmış. dedi antrenör. Ne oldu bu Espagnat'ya böyle?

— Bırak canım.

— Gene de bir görüneyim ben şuna.

— Ben kendim konuşurum onunla.

Robert'in sesindeki ciddilik üzerine antrenör başını kaldırdı.

— Aranızda birşey mi geçti?

— Belki...

— Ama polislerle arası iyiymiş diyorlar. Hepsi onun kahvesinde içiyorlar içkilerini...

Bu sözde bir kötülük yoktu. Yalnız rugbi için yaşayan antrenörün gözünde polislerle hukukçular arasında bir fark yoktu.

Robert cevap vermedi. Bununla beraber antrenörün sözü onu ilgilendirdi. Bu da onun harekete geçmesine sebep oldu. Espagnat vestiyere doğru ilerliyordu. Robert ona seslendi.

Espagnat ona doğru geldi ve hemen özür diledi.

— Çok beceriksizim ben. Çok ağrıyor mu?

— Mersi. Bunun sadece beceriksizlikten gelen birşey olduğunu ümit ederim.

Öteki şaşırdı

— Yoksa mahsus mu yaptım sanıyorsunuz?

— Birşey sandığım yok ama sen rugbiyle futbolu biribirine karıştırıyorsun gibi geliyor bana.

Espagnat buna hiç memnun olmamış görünüyordu.

— Rugbi sana sert bir oyun geliyorsa bırak başka oyun oyna.

Robert kendini tuttu. Yargıç olmasaydı Espagnat'nın üstüne atlar döğüşürdü. Ama durumu buna izin vermiyordu; onun için yalnız sözlerle yetinmesi gerekiyordu.

— Seninle açık konuşayım. Bu şehirde bazı kimseler bir süre için benim istirahata çekilmemi istiyorlar. Gelecek sefer karşı karşıya geldiğimiz zaman onlara bu zevki tattırmağa kalkışırsan bak şimdiden söylüyorum canına okurum senin...

Espagnat komurdandı, omuz silkti ve arkasını döndü.

«Bundan fazla birşey yapamam, diye düşündü Robert. Önce haklı olup olmadığımı bilmiyorum. Belki bu bir tesadüftür. O takdirde Espagnat benim hanımevlâdı olduğunu düşünüyordur, ama ne yapalım öyle olsun. Dizime pek büyük birşey olmadı ya asıl buna memnunum ben. Böyle bir ihtardan sonra biraz daha sıkı oynamam gerek...»

* * *

Ertesi günü garajcı Loubat'yı dairesine çağırdığı zaman dizi hâlâ ağrıyordu. Topalladığını gören Soulas'ın bundan pek memnun kaldığını hissetti.

Loubat nefes nefese geldi. Nedense çağırıya hemen uymak ihtiyacını hissetmişti. Robert'in karşısında hiç sıkılmadı, hattâ çok içtenlikle davranarak kendiliğinden koltuğa oturdu.

— Koştum durun da biraz nefes alayım.

Robert sessizce şişman adamı inceledi. Şimdiye dek bu adam ona sevimli gelmemişti. Onu korurmuş gibi bir tonla konuşmağa başlayınca bu kanısı daha da arttı.

— Size çok yardımda bulunabilirim. Biliyorsunuz bu şehirde çok tanıdığım var.

— Teşekkür ederim.

«Oysa zeki bir adam, diye düşündü Robert. Hayatta başarı sağlamış, çok para kazanıyor, buna rağmen incelik denen şeyden eser yok kendisinde. Hem beceriksiz hem de kaba. Bazılarına hayat hiçbir şey öğretmiyor, tersine insanlıklarını kaybediyorlar. Kendi kendileriyle çok uğraştıklarından

başkalarının duyulanyla, hareketleriyle hiç ilgilenmiyorlar.»

— Şimdilik gerçeğin aydınlatılmasında bana yardım etmenizi rica edeceğim.

— Elimden geleni esirgemem...

Başka ne yapabilirim gibilerden eliyle bir işaret yaptı. Küçük gözleri Robert'i inceliyordu.

— İşin içyüzünü biliyorsunuz değil mi? Bahis konusu Saugeat'nın ölümü...

— Zavallı adam.

— Şey... neden öldüğünü biliyor musunuz?

— Başında birşey varmış galiba.

— Nasıl tanıdınız onu?

— Benim yanımda tamirci olarak çalışmıştı. Çok iyi bir işçiydi. Ama karakter bakımından iyi değildi. Bir de biliyorsunuz o olay var.

— Sizi soyduğundan emin miydiniz?

— Hiç bilinmez. Ama mümkündür. Kaç kere kilitleri incelerken yakaladım onu. Ben kötülük yapmaktan hoşlanmam ama hayat insanı sakıntılı yapıyor.

Robert'in üzerinde iyi bir etki yaratmağa çalışıyordu. Robert'in sesindeki sert ton ona bayağı dokunmuştu. Gözünün önüne fiziksel savaşmaya atılmış, gergin adaleleri, şortu ve formasiyle sporcu Robert geliyordu. Şimdi de karşısında çok temiz giyinmiş ve kendisine kesin bir ifadeyle kesin sorular soran bir yargıç vardı. Şaşırmıştı, duruma kendini nasıl uyduracağını bilemiyordu.

— Sizden ne çaldılar?

Loubat cevap verdi:

— Para ve karıma ait bir mücevher.

Sonra şunu ekledi :

— Yüzüğü bulacağımdan hiç umudum yok.

Yüzünde talihine boyun eğmiş birinin ifadesini taşıyan bir gülümseme vardı.

— Saugeat ile karşılaştırıldınız mı?

— Evet. Saat dörde doğru geldim. Saugeat iskemlede oturuyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse hâlini pek beğenmedim. Ona: «Sen mi yaptın bu işi Paul?» diye sordum. Hemen yalanladı «Katiyen» dedi. «Bilmem ama seni tuhaf du-

rumlarda yakaladım» diye cevap verdim. Ağlamağa başladı. Çok sinirliydi. Polisler onu yeniden sorguya çekmeğe başladılar. İçlerinden biri «Görüyorsun ya, bay Loubat seni görmüş, kilitlerle oynuyormuşsun. Oysa senin işin bu değildi herhalde» dedi. Saugeat «Doğru değil. Doğru değil.» diye cevap veriyordu. Olacak şey mi yâni?

Loubat Robert'i âdeta tanık tutuyordu. Onun sözleriyle Saugeat gibi birinin ifadesini bir tutmak doğru muydu yâni?

— Ne kadar kızsam haklıydı, diyordu Loubat. Ben kötüydüm ha. Çok iyi hatırlıyorum bir gün onu kilidi yağlarken suç üstünde yakalamıştım. Oysa kimse ona böyle bir iş yapmasını söylememişti.

— Kilidi niçin yağladığını sordunuz mu?

— Sordum. Bağırıp çağırmaya başladı. Hattâ beni yalancılıkla suçlandırdı.

Loubat namuslu olduğunu göstermek için göğsünü yumrukluyordu. O her zaman adaletin tarafını tutardı. Bütün hayatınca bu böyle olmuştu. Kendini tabii savunurdu ama bunu başkalarına zarar getirmeden yapardı. Saugeat gibi birinin ağzından bu lâfları duymak olacak şey değildi. Sonradan af dilemişti ama neye yarardı bir kere sinirleri bozulmuştu ya.

— Ona pis herif, dedim.

Gözlerini yere doğru eğiyordu.

— Ağzımdan kaçıverdi. Böylesine yalana insan dayanamıyor. Tepem atar benim bir yalan karşısında.

Robert susuyordu.

— Mesleğiniz icabı siz yalancılarla çok karşılaşmışsınızdır.

Robert cevap vermedi. Sonra birden:

— Siz oradayken Saugeat'yı polisler dövdüler mi? diye sordu.

Loubat'nın yüzü allak bullak oldu. Tereddüt ediyordu. Robert'e ne demeliydi? Bay yargıç mı demeliydi?

— Cevap verin. dedi Robert.

— Hiç biri dövmüyordu onu. Soru sorarken pek nazik davranmıyrlardı; evet ama kimse dövmüyordu onu. Zaten böyle birşey olaydı ben buna engel olurdum, evet engel olurdum.

Ama yorumla uğraşacak zaman değildi. Şimdilik dinliyordu.

Robert Loubat'nın iyi hislerinden şüpheliydi doğrusu.

Loubat konuşmaya devam ederek:

— Bay Prat, dedi, size bir öğütte bulunmak istiyorum. Tabiî dostça, kardeşçe bir öğüt. Sizi çok berbat bir işin içine sokmuşlar. İnanın bana bu işin çıkar yolu yok. Sakın darılmayın böyle konuşuyorum diye. Polisler görevlerini yapıyorlar, kolay iş değil. Polislerin işine karışıldı mı işler çatallaşmağa başlar. Daha şimdiden şehirde sizin biraz fazla ileriye gittiğinize dair söylentiler dolaşıyor. Hattâ böyle bir çabayla yükselmeyi düşündüğünüzü söyleyenler bile var. Böyle bir isteğe kimsenin bir diyeceği yoktur. Ama belki de kendi çıkarınızın tersine yürüyorsunuz da farkında değilsiniz. Neyse, ben tabiî karışmam yargıç sizsiniz.

Sözünü bitirirken güldü:

— Tam yerinde bir söz, dedi, gerçekten yargıç sizsiniz.

Sonra ayağa kalktı. Ağır cüssesiyle kuvvetli bir insan izlenimini uyandırıyordu. Robert'in susması onu cüretlendirmişti.

— Hattâ bakın bu bakımdan ben kendi kanaatimi söyliyeyim. Bu dâvayı kazanamıyacak kadar gençsiniz. Şimdiden bunu kabullenirseniz sonra pişman olmazsınız. Sağduyu bunu gerektirir. Emin olun böyle. Bu işten caymakla ne birşey kaybedersiniz ne de küçülürsünüz. Tam tersine, deneyin göreceksiniz.

Robert şöyle bir doğruldu. Bu iğrenç herifi kapı dışarı etmek herhalde çok zevkli olacaktı. Ama sâkinleşti; gürültü çıkarmanın henüz zamanı değildi. Düşmanın eline bazı fırsatlar vermek doğru olmayacaktı. Loubat'nın sözlerini doğruladı, imzalaması gereken kâğıdı uzattı. Garajcı, Robert'in susması karşısında şaşırmıştı. Şimdiye dek ancak rugbi alanında adalelerini ve çevikliğini gördüğü bu genç adam acaba neler düşünüyordu? Kâğıdı aldı, imzasını attı.

* * *

Robert odasında yalnızdı. Soulas bir gün önce geç geleceğini söylemişti. Saugeat dosyasını aldı, açtı, henüz pek zayıftı bu dosya. Ama bir haftadır epey ilerlemişti. Tabiî daha

birçok eksikler vardı, ancak bunlar toplandıktan sonra bir kanı elde edilebilirdi. Gerçek neredeydi?

Şimdilik birşey düşünemiyordu. Bütün mesele bu eksikliklerin tamamlanmasına, bir araya gelmesine bağlıydı. Saugeat'nın dayak yememiş olmasına imkân yoktu. Yalnız herkesin bu işteki sorumluluk payını açıkça ortaya çıkartmak gerekiyordu.

«Hepsini yüzleştirmeğe başlıyacağım. Kopacak bir fırtına. İlk önce Caroline'in karşısına güneş âşıklısı kısa boylu soyguncuyu çıkaracağım. Epey gürültü kopacak. Bıraksam adam Caroline'i parçalar vallahi. Sonra da kadını polislerle yüzleştiririm. İşte asıl gürültü o zaman kopacak. Bir de garajcı var. Daha sonra da bir karar almak gerekecek. Belki onları mahkemeye veririm. Belki de bir avukata baş vurmuşlardır bile. O zaman iş değişir. Avukat Penaud'ya gitmeleri mümkündür.»

Suzanne'ın babası. Avukat olarak onu seçmelerine şaşmamak gerekirdi. Bu da Robert'i üzüyordu doğrusu. Suzanne'ı seviyordu ama bunu henüz kendisine söylemiş değildi. Suzanne da henüz birşey söylememişti. Aralarındaki içtenlik o kadar hoş birşeydi ki itiraf anını geciktirmek için elinden geleni yapıyordu. Ama şimdi pişmandı, günler akıp gidiyordu. Suzanne nefis bir genç kızdı...

Robert bunları düşünürken Soulas içeri girdi. Biribirlerine günaydın dediler. Zabıt kâtibi oturdu, tütününü çıkardı. Robert birden neşelendi :

— Bütün bu olup bitenler hakkında ne düşünüyorsunuz bay Saulas? diye sordu.

— Fikrimce vakit kaybediliyor...

— Niçin?

— Bu soyguncu öldü artık...

— Huzur içinde yatsın.

— Marifetini işlediği bir sırada can vereydi siz çoktan tâkipsizlik tezkeresini imzalardınız...

«İş herkes tarafından öğrenilince Soulas gibi düşünenler çok olacaktır, diye düşündü Robert. Asayiş âşıkları çoğunda. Haşlanan komiserin hâline bir çokları önce kahkahalarla gülerler sonra da hepsinde bir endişedir başlar.»

— Bana Caroline'i, Ruat'yı ve Baubat'yı getirtin, dedi.

Öğleden sonra üçü de geldiler. Caroline'in sırtında kırmızı bir elbise vardı. Robert geldiği zaman bir sıranın üzerinde oturuyordu. Kadın genç yargıca içtenlikle gülümsedi. Ruat ile Baubat yanyana oturuyor, ikisi de konuşmuyordu. Robert önce bu ikisini karşılaştırmağa karar verdi. Sanki kelepçeyle biribirlerine bağlıymışlar gibi yapışık düzende içeri girdiler.

— Duyduğunuz sesleri anlatın bana, dedi Robert. Önce siz söyleyin Ruat...

— Pek kolay değil bu...

— Acı çeken, yalvaran, inliyen bir insanın çıkardığı sesler miydi bunlar?

— Yalvarıyor gibiydi...

— Ya siz Baubat?

— Soğuk almıştım, birşey duymuyordum...

Hâlâ aynı dik, sabit bakışıyla bakıyordu. Robert bunun yapmacık olduğu kanısına varmıştı. Ruat duymuş olduğu sesleri benzetebilmek için çok zorluk çekiyordu.

Sabırsızlanan Robert en sonunda :

— «Uuuuy.» mu yoksa «Aaaah.» gibi sesler mi duydunuz?

— Hiç hatırlamıyorum.

Robert ayağa kalktı. Gitti Caroline'i çağırdı. Kadın hemen bir iskemleye oturdu.

Robert :

— Caroline, dedi, antropometri salonundan gelen sesler kodesten duyulur mu?

— Evet.

— Saugeat'nın sorgusu sırasında bir takım sesler duydunuz mu?

— Hepsini duydum.

— Kodesteyken de duydunuz mu?

— Evet.

— Ruat duymadığını söylüyor.

Ruat hızla Robert'e doğru ilerledi :

— Bu kadın kodeste pekaz kaldı. Birşey duymasına imkân yok.

Caroline elini kaldırmış söz istiyordu :

— Sesleri kodesten duyduğuma yemin ederim.

— Nasıl seslerdi bunlar?

— Acı ve yalvarma sesleriydi.

— Doğru değil, diye bağırdı Ruat.

— Seni yalancı. Hattâ sana «Benzetiyorlar onu» dedim.

— Bana birşey demediniz siz.

Caroline kahkahayı bastı :

— Ne o sizli bizli mi olduk? Bu ne resmiyet ayol.

Ama Ruat yüzünü buruşturuyordu.

— Yalan söylemeğe ne zorum var.

— Var. Zaten sen bu iş için tutulmuş bir adamsın.

Robert konuşmaları gerçek amacına döndürmenin daha faydalı olduğunu düşünerek :

— Caroline yalan söylüyorsa, bunun acaba sebebi nedir Ruat? diye sordu.

— Bilir miyim ben?

Caroline ayağa kalkmış yumruğunu masaya dayıyarak konuşmalara karışmıştı.

— Ben söyliyeyim size niçin yalan söylüyor. Korku iliklerine işlemiş te ondan...

— Neden korkuyor?

— Neden korkacak? Herşeyden, herkesten. Sizden, polislerden, hapisten... Hapise girmeden önce polislerle karşılaşıyor ve onlarla birlik oluyor. Apacık birşey...

Robert :

— Ruat, dedi, bir takım sesler duyduğunuzu gizlemiyorsunuz. Ama bunların nasıl sesler olduğunu anlatamamanız biraz tuhaf değil mi?

— Belki.

Ruat geçen defa olduğu gibi iskemlesinde âdeta debeleniyordu :

— Beni dinleyin Ruat, belki polislerden korkmakta haklısınız. Ama yargıçlardan da aynı şekilde korkmamanız biraz tuhaf doğrusu... Ben de onlar kadar size kötülük yapabilirim. Sizden bir tek şey öğrenmek istiyorum: Saugeat'nin sesi yalvaran bir insanın sesi miydi?

Caroline öfkeden kıpkırmızı kesilmişti :

— Sen ispiyonun birisin, dedi Caroline. Evet ispiyonsun. Sinsi ve ikiyüzlüsün. Senin ne işler çevirdiğini bilmiyo-

rum mu sanıyorsun? Sen en iyi arkadaşını bile ispiyonlarsın. Ferdinand'ı polise kim verdi ha? Sen verdin. Polisler de tabiî bundan memnun. Tabiî sana hiç dokunmazlar. Neye dokunsunlar yâni? Sen onların işine çok yarıyorsun. Sen onların daha soru sormalarına vakit bırakmadan suçunu açıklarsın. Deliğe girersin sonra çabucak çıkarsın. Yüzüne tükürülecek adamsın sen. Hoş, yüzüne tükürseler n'olacak, Yarabbi şükür dersin.

Caroline gerçekten az daha adamın yüzüne tükürüyordu. Tam o sırada Robert araya girip buna engel oldu. Caroline konuşmaya, hakarete devam ediyordu. Bu öfke Robert'in merakını çekmişti. Neden öfkeleniyordu bu kadın?

— Bana bir milyon lira verseler senin yaptığın pis işleri yapmam.

Robert gülümsedi ve sorgunun gidişini ele almanın daha uygun olacağını düşündü.

İskemlesinde büzülüp kalan Ruat :

— Ne kadın diyordu.

— Konuş bakalım, dedi Robert.

— Kolay mı sanıyorsunuz konuşmayı siz?

İfadesini okuyunca polislerin küplere bineceğini düşünüyordu. Sesler duyduğunu söyledi diye az mı kızmışlardı ona. Şimdi de bu seslerin nasıl sesler olduğunu, bunların ne ifade ettiğini söylemesi gerekiyordu.

— Saugeat'nın yalvarır gibi bir hâli vardı.

— Nasıl yâni?

— Kesmelerini rica ediyordu.

— Neyi kesmelerini?

— Orasını bilmem.

— Tokat, sille gibi şeyler duydunuz mu?

Ruat susuyordu, Caroline derin derin içini çekti.

— Özellikle oraya buraya çekilen iskemle sesleri geliyordu.

Robert eskiden oynadığı bir oyunu hatırladı. Evlerinde yemek ziyafeti verildiği zaman kardeşiyle beraber onun da yatmağa gönderirlerdi. Ama onlar yatmazlar, kulaklarını duvara dayarlar ve duydukları seslerle sofrada olup bitenleri anlamağa çalışırlardı. Karanlıkta daha iyi çalışan çocuk muhayyileleri bu ziyafetin çok büyük bir ziyafet olabileceğini

düşündürürdü onlara. Anneleri şato sahibi, babaları derebeyi olurdu. Şimdi de soyguncunun, fahişenin ve aylağın yanında aynı oyuna başvuruyordu. O, duvarın bir yanındayken öte yanında birşeyler olup bitiyordu. Neydi bu olanlar? İskemle gürültüsü, sesler, Saugeat'nın üzerine eğilen gölgeler neler ifade ediyordu?

— Ya siz Baubat?

Baubat ağır ağır kalktı. Caroline'e doğru gitti:

— Gecenin kızı, karanlığın kızı...

Caroline omuzlarını silkti:

— Şimdi de deli taklidi yapıyorsun ha?

Karşı karşıya gelmişlerdi.

— Ben seni iyi bilirim âdi herif, hırsız. Size de aynı numarayı yaptı değil mi bay yargıç? Hani şu ünlü güneş numarasını... Biraz zora gelince kontak numarası yapar. Yalnız güneşten bahseder durur...

— Güneş senin yüzüne bile bakmamıştır.

— Sana bakan güneşi ben ne yapayım, o da muhakkak senin kadar pistir.

Baubat o sabit bakışını umutsuzlukla Caroline'e dikmişti:

— Beni korkutacağını sanıyorsan yanılıyorsun. Asıl sen benden kork. Bakkal bayan Berri'nin kasasındaki paraları nasıl yürüttüğünü anlatayım istersen...

Baubat'nın ağzından boğuluyormuş gibi bir ses çıktı:

— Ama korkma ben ispiyon değilim...

Robert:

— Eeee. Baubat söyleyin bakalım, siz neler duydunuz? diye sordu.

— Ruat ne duyduysa ben de onu duydum, o kadar...

Soulas ifadeleri alıyordu ama başının hareketleri, büzülen dudakları onun durumdan pek te memnun olmadığını gösteriyordu. Bir yargıcın bu tip tanıklara baş vurması, sonra polislerin sanık durumuna düşürülmüş olmaları toplumdaki «silsile-i meratip» anlayışını adamakıllı sarsıyordu.

— Kaydettiniz mi bay Soulas?

— Evet, diye homurdandı zabıt kâtibi.

Ruat, Baubat, daha sonra Caroline ifadelerini imzaladılar. Caroline'de sorguyu kendi yürütmüş gibi bir kanı vardı.

Robert onun bu kıvancını bozmadı. Elini içtenlikle sıktı. Tanık olarak bu kadının büyük değeri yoktu. İlk kelimesinden son kelimesine dek gerçeği söylemiş bile olsa bu böyleydi...

* * *

Robert daha ertesi günü Caroline'le polisleri yüzleştirmeğe karar verdi. Düşüncelerini bir düzene sokmağa ve bu çok önemli yüzleşmenin hazırlığını yapmağa ihtiyacı vardı. Akşamleyin Suzanne polislerin eve gelip gene babasıyla konuştuklarını haber verdi. Polisleri evden çıkarlarken görmüştü. Pek sinirli görünüyorlardı. Hararetli hararetli birşeyler konuşuyorlardı. Özellikle genç müfettiş Beal telâşlıydı.

Suzanne gülümseyerek :

— Sizi sevmiyorlar, dedi.

— Ben sevmeleri için hiçbir çaba harcamıyorum ki...

Suzanne daha da tatlılaşmıştı, yürürken Robert'e sokuluyordu. Stadyomdan şehrin ortasına giden karanlık sokaklarda Robert sağ kolunu genç kızın beline dolamıştı. Alana geldikleri zaman hemen biribirlerinden ayrıldılar. Robert o akşam ilk defa Suzanne'ı dudaklarından öptü. Suzanne karşı koymağa kalkışmadı. Bu, sonuca doğru giden gürültüsüz, temiz bir aşktı.

— Senin için biraz endişe ediyorum.

Genç kız ona ilk defa «sen» diyordu.

— Niçin?

— Bütün şehrin gözü senin üstünde. Sana bir tuzak kurabilirler ya da kamunun düşüncesini sana karşı çevirebilirler...

Annesinin bir ahbabı bile böyle bir şeyden bahsetmişti. Annesiyle ahbabı avukat Penaud'dan konuşuyorlarmış. Suzanne'ın annesi polislerin kocasına yaptığı ziyaretten bahsetmiş. Ahbabı bunun üzerine :

— Kimdir bu genç yargıç? diye sormuş. Daha ilk işinde polislerle uğraşıyor, demiş.

Tabii bunun pek bir önemi yoktu ama bu da bir kanıyı belirtiyordu. Oysa Robert taşrada bu gibi şeylerde kamunun düşüncesinin nasıl bir rol oynadığını biliyordu. Özellikle orta sınıfın kanısı pek önemliydi.

— Peki siz ne düşünüyorsunuz Suzanne?

— Ben sizinle beraberim.

Şimdi içtenliği bırakmışlar gene «siz» li konuşmağa başlamışlardı. Buna rağmen havaya gene de aşk hâkimdi. Robert on sekiz yaşındayken bir kere hariç hiç böyle bir his duymamıştı. Öğrenci ve sporcu olarak yaşadığı serüvenler onu fazla ilgilendirmemişti. Bu da vücut ve iç bakımından onun sıhhatli bir insan kalmasına yaramıştı. Ama Suzanne'la beraber herşey değişmişti.

Tesbit edilen günde daireye çok erken geldi. Dosyayı dalgın dalgın okuyarak beklemeye başladı. Durumun çelişme gösteren yanını düşünüyordu. Sorgu yargıcı olarak bir fahişe için bir komiseri suçluyordu.

«Büyük babam ne derdi buna acaba?» diye geçirdi içinden gülümseyerek.

Annesinin babası bir eski zaman yargıcıydı. Bugün Adliye sarayında bulunan tablolardaki ciddî yüzlü, dik kolalı yakalı yargıçlardandı.

* * *

İçeri önce Caroline girdi. Robert'in oda kapısının hemen arkasındaki sıraya oturdu. Birkaç dakika sonra onu komiser takibetti. Kapıyı çaldı ve içeri girdi. Polis memuru ve Robert içtenlikle el sıkıştılar.

— Bir yüzleştirme için sizi rica etmiştim, dedi Robert.

— Evet, anlıyorum.

Komiser başıyla Caroline'i gösterdi.

— Bunu yapmam gerekliydi, dedi Robert.

— Siz görevinizi yapıyorsunuz.

Bunun altındaki anlam şuydu: Görevinizi yapıyorsunuz ama garip bir tarzda... Ama Robert bu gizliliğin hiç farkında değilmiş gibi davrandı.

Caroline içeri çağrıldı. Kadın, komisere bakmamağa çalışarak vekarla küçük odaya ilerledi, Robert'i selâmladı ve oturdu. Hiçbir hareket yapmıyor, önüne bakıyordu. Lüzumlu bir iş yapıyormuş gibi bir hâli vardı. Bununla beraber gene hâlinde istemediği bir işi bitirmek, tamamlamak isteği de belli belirsiz gözüküyordu. «Yoksa numaracının biri mi?» diye düşündü Robert.

Komiser arkası Caroline'e dönük bir durumda oturuyordu. Ona bakmak istediği taktirde adamakıllı dönmesi gerekecekti. Sağ eliyle sinirli sinirli şapkasının kenarıyle oynuyordu.

— Caroline, söylediklerinizi bir daha tekrarlar mısınız? dedi Robert.

İfadesi aşağı yukarı birkaç gün önce verdiği ifadeye uyuyordu: Duyulan sesler, girişler, çıkışlar, Loubat'nın işe karışması... Anlattığı gene bunlardı. Konuşurken Robert'e bakıyor, bazı cümlelerde duruyor, sözlerini «değil mi?» lerle kesiyordu.

Yaptığı hareketlere bir zariflik vermeğe çalışıyordu. Komiser hiç sesini çıkarmadan dinliyordu. Bazı öfkeyle ya da sabırsızlıkla başını sallıyordu ama hiç ses çıkarmıyordu. Caroline Loubat faslına gelince kıs kıs gülerek dönüp genç kadına baktı; artık fazla kaçıyorsun gibilerden bir bakıştı bu... Caroline bu bakış karşısında gözlerini yere eğdi, tam tersine...

— Doğruyu söylüyorum ben, ne sanıyorsunuz, dedi Caroline.

Komiser omuzunu silkti ve Robert'e doğru döndü. Robert ne hareket ediyor ne de konuşuyordu. İkisini de inceliyor, söz ve hareketlerden birşeyler çıkarmağa çalışıyordu.

Caroline sözlerini tamamlıyarak:

— İşte bu kadar efendim, dedi.

Ama Robert'in susması onu hayal kırıklığına uğrattı.

— Duydunuz değil mi bay komiser? dedi Robert.

— Evet. dedi komiser sadece.

Sesinde alay vardı. Cevap verirken komiser Bertrand, Caroline'i hiç kale almadı. Sanki kadın orada değilmiş gibi doğrudan doğrnya Robert'e bakıp konuşuyordu. Caroline gözlerini komiserin ensesine dikmiş ağzı açık dinliyordu.

— Bay yargıç peşin birşey söyliyeyim.

— Söyleyin.

— Tanıktan bahsetmek istiyorum. Bu kadının nenin nesi olduğunu esaslı olarak bilmeniz gerek.

— Biliyorum...

— Tam anlamıyla bildiğinizi sanmıyorum. Polisteki vukuat dosyasını incelediniz mi?

— Evet.

Robert gerçekten Caroline'in sabıkalarını araştırmış ve neler yaptığını öğrenmişti. Çıkardığı bütün olaylar kadın-erkek ilişkilerinden ve bir de polislere kafa tutmak yüzünden çıkmıştı. Ama giydiği hükümler arasında bir de hırsızlık suçundan üç aylık bir hapis cezası vardı.

Caroline ter ter tepiniyordu, bu sırada komiser işi kadının çarptırılmış olduğu çeşitli cezaları sayıp döküyordu.

— Hırsızlık filân yapmadım ben. Yalandır, yok böyle birşey.

— Hep böyle söylenir.

— Öteki suçlar için amenna. Mesleğimi hiçbir zaman inkâr etmiş değilim ama namuslu bir kadınım.

Robert onu eliyle teskin etti. Komiser sözlerine :

— Caroline'in yakalanmasiyle birçok defalar ben meşgul oldum, diye devam etti. Kendisini hafifçe bile olsa incitmiş olduğumu iddia edemez. Ama tabii yakalanmasından beni sorumlu tutuyor belki de...

— Sizden intikam almaya çalışmıyorum.

— Peki öyleyse, maksadınız nedir?

Komiser bu soruyu arkasını dönmeden sormuştu, o anda Robert'i inceliyordu.

— Ben gerçeği söylüyorum.

— Ben de bu kadının neden böyle davrandığını anlıyamıyorum doğrusu...

Caroline ellerini kalçalarına vurmağa başladı :

— Rahat durun, diye ihtar etti Robert.

— Hep böyledir bu kadın, dedi komiser. Onu zaptetmek için birkaç defa ne yapacağımızı şaşırdık. Eğer tutmasaydık karakolda eline ne geçse kıracaktı.

Robert sadede gelinmesini rica etti, komiser de bunu başıyla takdik etti.

— Bay yargıç, böyle bir olayda kimin haklı kimin haksız olduğunu ortaya çıkarmak güçtür. Caroline bir takım sesler ve gürültüler duyduğundan emin olduğunu söylüyor. Ben de Saugeat'nın kılına bile doknulmamıştır diyorum. Suçlamanın boş olduğunu burada yeniden tekrarlıyorum.

— Nasıl boş?

— Meselâ bakın, evvelki gün size anlatmıştım; herkese açık olan bir odada bulunuyorduk. Siz de takdir buyurursunuz, böyle bir soyguncu yüzünden ben tutup böyle bir yerde mesleğimi tehlikeye sokmam herhalde...

— Sizi kimse adam dövmekle suçlamıyor ki...

— Müfettişlerime aynı şeye izin vermem de aynı kapıya çıkar, bay yargıç...

Robert'den kendisini dinlemesini rica ediyordu. En ufak noktasına dek Saugeat'nın sorgusunu ona anlatacaktı. Şimdiye dek bunu yapmamasının sebebi vardı; bir ölü hakkında konuşmak istemiyordu. Ama mademki iş bu raddeye gelmişti hiçbir şeyi karanlıkta bırakmak doğru değildi.

— Bir polis şüpheli bir kimseyi sorguya çektiği zaman genel olarak kudretin birincide aczin de ikincide olduğu sanılır. Bunun böyle olmasını ben de isterdim. Gerçekteyse şüpheli kimsenin polis üzerinde bir üstünlüğü vardır. Gerçeği ya biliyordur ya da bilebilir. İşte bu da ona cesaret verir, hattâ cüret verir. Sonra da polise meydan okur, gerçeği hiç bir zaman açıklamıyacaktır. Bir de cesaretini arttırmak için yaptığı küstahlıkları buna ekleyin, üstelik bu adam bizim bir tepki gösteremiyeceğimizi bildiğinden bizi «pis aynasızlar» gibi görmek istidadındadır. Bize hakaret edenlerin hepsini mahkemeye versek işin içinden çıkamayız, böyle olsa bile bize gülerler. Dünya âlem bizim her gün çeşitli hayvan adlariyle nitelendirildiğimizi öğrenirdi.

— Saugeat da sizi tahkir etti mi?

— Ne sandınız ya. Hiç böyle fırsat kaçırılır mı? Küfür edebiyatının zenginliğini bir duymalıydınız. Unutmayın ki Saugeat kabadayı geçinen bir adamdı.

— Demek Caroline'in duyduğu sesler bunlardı öyle mi?

— Tamamiyle.

Şimdi de öfkelenmek sırası Caroline'deydi. Robert iskemlenin altından gelen sinirli ökçe seslerini duyuyordu

— Ya Loubat? diye sordu Robert.

— Evet, Loubat'ya gelince... diye cevap verdi komiser. Zaten ondan size bahsedecektim. Caroline'e bakacak olursanız, polisler şunun ya da bunun emrinde olan insanlardır. Ona göre bizler şeflerimize değil karşımıza çıkan ilk şikâyetçiye itaat ederiz. Bize «Vurun bu adama, benim malımı çal-

dı» dese biz hemen itaat ederiz. Bir garajcı bir soyguncudan şöphelendiği için biz onun sözüne hemen inanır ve şüpheli kimseyi söyletmek için zor kullanırız...

Sesi öfkeden titriyordu. Caroline'e dönerek gözlerini genç kadına dikti :

— Öyledir, değil mi?

— Tamamiyle.

Caroline gözlerini yere eğmiyordu. Gözleri öfkeden bütün bütün parlamıştı. Komiser Robert'e dönerek :

— Mesleğimde böyle küçüklüklere baş vuracağımı bileydim, sizin tarafınızdan adam yerine konulmamağı zevkle kabul ederdim.

— Demek Loubat'nın, Caroline'in anlattığı şekilde konuştuğu doğru değil öyle mi?

— Tamamiyle. Saugeat'nın suçlu olduğunu söylediği doğrudur bakın. Hattâ bir aralık ikisi de seslerini yükselttiler ama işte o kadar, bundan fazla birşey olmadı.

Robert Caroline'e baktı. Ceroline hemen:

— Söylediklerimi kelimesi kelimesine tekrarlıyabilirim, dedi. Loubat da öyle herhangi biri sayılmaz. Bu adam komiserin yakınlarından biridir.

Bertrand kıpkırmızı kesildi. Öfkeden göğsü kabarıp inmeğe başladı :

— Ne demek istiyor Allahaşkına bu kadın?

— Tabii öyle ya - Külhanbeylerin hareketleri hakkında bütün ipuçlarını müfettişlerinize bu adam verir. Loubat onların hepsini tanır, malûm ya eskiden genelev işletirdi...

Komiser «ne yapayım, bu kadının anlayışı karşısında âcizim» gibilerden bir jest yaptı.

— Bay yargıç bu deli kadına cevap vermeyi bir zül addederim.

Onun arkasında Caroline öfkeden köpürüyordt.

— Deli olmadığımı siz pekâlâ bilirsiniz. Özellikle bugün.

Robert karşılıklı konuşulanları birkaç kelimeyle özetledi. Caroline'in duyduğu seslerle darbeler arasında bir ilişki yoktu. Şiddetli bir tartışma olmuştu. Loubat'nın orada bulunması gerçeğin ortaya çıkması için zorunluydu. Garajcı hiçbir zaman polislere zor kullanmamıştı. Komiser Robert'i

selâmladıktan sonra dışarı çıktı. Yüzünün rengi solmuştu. Komiserden sonra içeri müfettiş Beal girdi. Caroline adama bakmağa bile tenezzül etmedi. Beal saygıyla Robert'i selâmladı. O da aşağı yukarı komiserin söylediklerini tekrarladı. O da aşağı yukarı komiserin söylediklerini tekrarladı. Saugeat onları oldukça terbiyesiz bir şekilde tahkir etmişti. Ama onlar sükûnetlerini bozmamışlardı, böyle şeylere alışıktılar. Loubat'ya gelince garajcı sorguya hiç karışmamış, sadece Saugeat'nın kilitlerle oynadığını gördüğünü söylemişti ama işte o kadar. Bebal :

— Böyle bir kadın tarafından suçlanmak ne talihsizlik. diye mırıldanarak çıktı.

Müfettiş Rabut çok şık bir kıyafetle içeri girdiği zaman Caroline'in bakışı Robert'in merakını çekti. Bu, kinci bir bakıştı. Polisler arasında Caroline'den en çok nefret eden biri vardıysa o da muhakkak Rabut'ydü.

Müfettiş Rabut de öteki arkadaşlarını taklit etti. Caroline sanki odada değilmiş gibi Robert'e doğru ilerledi. Önce Robert'in dizinin durumunu sordu.

— Antrenmanda yaralandığınızı duydum. Espagnat çok üzgün.

Robert ağrısının geçtiğini söyledi. Rabut'yü çok antipatik buluyordu. Üç polisten en hunharı muhakkak bu adamdı. Kendini savunamayan bir insanı yumruk yağmuruna ancak böyle biri tutardı.

Robert ötekilere sorduğu soruları Rabut'ye de sordu. Ve ayni cevapları aldı. Robert dalgın dalgın dinledi. Caroline'in öfkeli halleri çok hoşuna gidiyordu. Öfkelenip patlamasını da istemiyor değildi hani... Belki de o zaman işin aslı ortaya çıkardı.

Rabut :

— Bay yargıç, hiç benden böyle birşey umulur mu? diye sordu. Bir garajcının isteğine uyup ben hiç adam döğer miyim?

— Ben birşey bilmiyorum.

Rabut'ye ötekilerden daha sert davrandı. O asıl Caroline'in işe karışmasını bekliyordu.

— Belki sizin de bir düşündüğünüz vardır, dedi Robert Rabut'ye.

Bunu söylerken Caroline'in içini boşaltmasına fırsat vermekten başka bir amacı yoktu. Peki bunun altından ne çıkacaktı? «Bu meslekte tortuyu biraz çalkalamak gerek.»

Caroline birden parladı :

— Tabiî vardır, dedi genç kadın, Loubat ile can ciğerdir...

Bu söz Rabut'yü bozmadı. Hafifçe dönerek Caroline'e baktı. Keyfi yerinde görünüyordu.

— Loubat en iyi dostudur diyorum size. Biribirlerine yaptıkları hizmetler saymakla bitmez. Herkes Loubat'nın Pierrot Lazagne'ın çetesine bağlı olduğunu söylüyordu. Bu bâdireden onu kurtaran kim? Sizsiniz bay Rabut. Ya iaşe kamyonu meselesinde onu kim temize çıkardı? Gene siz bay Rabut.

— Elbette bay yargıç. İzin verirseniz size açıklıyayım.

Ama Caroline onun konuşmasına fırsat bırakmadı:

— Sizsiniz bay Rabut, zavallı Saugeat'nın canına okuyan sizsiniz. Bundan eminim. Ben sizi tanırım. Hayvanın birisiniz. Belki de mahsus yaptınız bunu...

Bağırıyordu Caroline. «Kadın amma şirret.» diye düşündü Robert. Kollarını göğsünde kavuşturmuştu. Ayakta duruyordu. Gözlerinden, yüzünün ifadesinden, sesinden kin dağılıyordu. Müfettiş parmaklariyle kulaklarını tıkadı ve Robert'den imdat bekledi.

— Susun. dedi Robert.

— Bu kadının bütün söyledikleri doğrudur. Loubat'dan sık sık şüphelenilmiştir. Ama şunu da söyliyeyim hiçbir zaman onu yakalayamadım, çünkü aleyhinde delil yoktu. Ne yapabilirdim siz söyleyin?

— Size ipucu verdiği olur mu?

— Hem evet hem hayır. Bakın açık konuşuyorum görüyorsunuz ya. Muhakkak bir şeyler biliyor Loubat ama en önemlilerini kendine saklıyor.

— Siz ona bir hizmette bulunuyor musunuz?

— Hizmet mi? Hayır. Bazan istediği bilgiyi veririz, o kadar. Bir iş adamı için işçisinin durumunu öğrenmek bazan faydalıdır.

— Ama bu meslekte biraz uygunsuz birşey.

— Biliyorum bay yargıç ama karşılıksız birşey elde edil-

miyor. Hattâ bunu bir polis bile yapamıyor. Şehirde olup bitenlerin hepsini bilmek için gece gündüz çalışmak, hiç uyumamak gerek. Açık sözlülüğüme güvenmenizi isterim. Böyle davranmazsak birçok şeyleri öğrenemeyiz. Ama bu böyledir diye Loubat gibi bir insanın bir sözü üzerine adam döğmek te doğrusu büyük palavradır.

Robert garajcıyla ilgilendi. Acaba Rabut bu adam hakkında neler biliyordu, söyleyebilir miydi?

— Nantes'da bir genelev işleyirdu, doğrudur. Çok çalışkan bir adamdır. İşe his karıştırmaz. Tabii çok egoisttir. Namusuna gelince namusludur sanırım. Çünkü sakıncalı hareket etmeğe çalışır. Kurduğu iş görünüşe bakılırsa iyi yürüyor. Birkaç kuruş için durumunu tehlikeye sokmak istemez. Kaç paralık bir meblâğdan sonra namusundan fedakârlık eder orasını bilemem. Bize yakınlık gösterir, sık sık içki ısmarlar. Tekrar ediyorum bize bazı hizmetlerde bulunmuştur.

Caroline sâkinleşmemişti. Henüz öfkesi dinmemişti.

— Bay yargıç, Loubat ile bay Rabut arasında olanlar bundan ibaret değil.

— Nasıl?

— Her bakımdan anlaşırlar onlar...

— Hempa mıdırlar yâni?

— Evet.

— Hangi bakımdan?

— Bilmiyorum.

Caroline tereddüt ediyordu:

— Ne olursa olsun Loubat pis herifin biridir. Rabut yavaş yavaş Caroline'e döndü :

— Nasıl pis herif? Ne demek istiyorsunuz?

— Sizinle düşüp kalkması yeter sebep...

— Terbiyesizliğin lüzumu yok. Ne demek istediğinizi anlıyorum. Siz sanki pek temizsiniz de...

Sesinde bir tatlılık vardı. Caroline ifrit oldu :

— Ben mi?

— Siz ya. Teyzesinin parasını çalan küçük Escoffier'yi kim ihbar etti?

Caroline cevap vermiyordu. O kadar şaşırmıştı.

— Ne dersin Caroline? diye sordu Robert.

— Beni gafil avladı...

Rabut alaylı bir gülümsemeyle :

— İşte bay yargıç bizi suçlayan kadın bu kadın. Şunu da söyliyeyim biz onu hiç ciddiye almayız... Biraz hafif akıllı olarak kabul ederiz onu... Kendi hâline bırakırız.

Robert :

— Söyleyin bakalım Caroline, dedi, bu polislerden hiç hoşlanmayan siz nasıl oldu da onlara yardım ettiniz?

Caroline cevap vermedi.

Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Rabut ise sabırsızlanıyordu.

Robert :

— Peki geçen hafta bu kadına gitmesini neden söylediniz? diye sordu.

Rabut düşündü. Tam konuşacakken caydı. İlk defa şaşırmış görünüyordu. Bu sessizlik içinde Caroline'in hıçkırıkları gülünç oluyordu.

— Ne dersiniz? dedi Robert.

— Komiser onu uzaklaştırmamı söylemişti.

— Ne için olduğunu biliyor musunuz?

— Hayır. Ama onu ikinci ya da üçüncü defa yakalayışımızdı...

— Bay Rabut bu iş benim midemi oldukça bulandırdı. Bir çok noktalar var ki nedenini çözemiyorum. Caroline için hakkınız var doğrusu daha esaslı bir tanığı tercih ederdim. Ama Saugeat'nın ölümünün ertesi günü onu neden hapisten çıkartıyorsunuz? İkinci sorguda neden Loubat'nın varlığını kapalı geçiyorsunuz? Sonra kocasının ölümünün ertesi günü neden bayan Saugeat'nın evine gidiyorsunuz?

— Komiser bunlara daha iyi cevap verir sanırım...

Caroline artık ağlamıyordu. Robert de Rabut de ona dikkit etmiyorlardı. Rabut, Robert'i kandıracak bir cevap aramakla meşguldü. Şimdiye dek arkadaşlarıyle yaptığı ağızbirliği belki de bir söz yüzünden heba olabilirdi. Bu uyarmaları sorgu yargıcının komisere yapması gerekirdi. Robert, Rabut'nün zor duruma düştüğünü pekâlâ biliyordu.

* * *

Ertesi günü daireye geldiği zaman Robert'i genç bir avu-

kat ziyaret etti. Bu genç Suzanne'ın babası avukat Penaud'-nun yardımcısıydı. Patronu nedenini önceden biliyordu. Polisler adına avukat onların mahkemeye verilmesini isteyecekti.

Avukat Penaud ince uzun, asil görünüşlü bir adamdı. Yaşamayı seviyor ve sevdiğini de saklamıyordu. Pariste metresi olduğunu söylüyorlardı. Başkente sık sık gitmesi de özellikle iş durumuyla ilgili değildi herhalde... Meslek arkadaşları bu konuda şaka ettikleri zaman gülümsüyor ve söylentiyi yalanlamıyordu.

Robert'e karşı yaş ve durumu bakımından koruyucu bir durum almakla beraber çok nazik davranıyordu. Kızının genç yargıçla flörtünü biliyor fakat hiçbir takılmada bulunmuyordu. Gerçekte konuşkan görünüşüne rağmen kapanık bir insandı. Ziyaretinin amacının açık olduğunu söyliyerek söze başladı. Robert bunun zaten farkındaydı.

Robert :

— Sanırım komiser Bertrand'la müfettişleri Beal ve Rabut hakkında dâva açılması için benim müracaatta bulunmamı istiyorsunuz.

— Bu üç memur bana vekâlet verdiler. Amacınız nedir?

Avukat oturdu. Müvekkilleri hakkında biran önce dâva açılması gerektiğini düşünüyordu. Sekiz güne yakındır şerefsizlikle suçlandırılmış durumda bulunuyorlardı. Herkesin dilinde bu dedikodu vardı. Bütün konuşmalarda Saugeat'nın ölümünden bahsediliyordu. Hattâ Güney-Doğu gazetesinde buna dair bir haber çıkmıştı. Bu, kısa bir haberdi, muhabir sadece Paul Saugeat adında bir makine tâmircisinin ölümünden sonra sorgu açıldığını bildiriyordu. Böylece iş resmiyete dökülmüş, gazetenin yayınlayamadığı şeyleri de okuyucular kendi aralarında konuşmuşlardı.

— Zaten kamunun düşüncesi şimdiden onlar hakkında yargısını vermiş bulunuyor.

— Ben o kadar aceleci değilim.

— Müvekkillerim sadece kendilerini savunmak istiyorlar. Şimdiye kadar ithamlardan ancak ufak tefek bazı şeyler öğrenmişlerdi. Onlar gölgelerle savaşıyorlar ama bundan böyle herşeyin aydınlığa çıkarılmasını istiyorlar.

— Onların aleyhinde dâva açabilmem için tam bir kanıya varmam gerek.

— Peki hangi delillere dayanarak bu kanıya varacaksınız?

Robert acaba daha ne umut ediyordu? Dosyası hemen hemen tamamlanmış değil miydi? Genç sorgu yargıcı:

— İtiraf edeyim, dedi, kesin bir kanıya varmadan önce bir yüzleştirme daha yapmam gerekecektir.

— Kimle kimi yüzleştireceksiniz?

— Müvekkillerinizle bayan Saugeat'yı...

Avukatın yüzünde ciddi bir ifade belirdi :

— Savunmayı uzaklaştırmayı düşünür gibi bir hâliniz var sizin.

— Ne münasebet. Ama dul kadınla onu suçlayanları yüzleştirmeden herhangi birşey yapmama imkân yoktur.

— Ama dâva açarsanız ben de yüzleştirmede bulunabilirim...

— Belki de bu yüzleştirmeden sonra dâva açmağa lüzum kalmaz...

Robert hukukun iyi bir bilim olduğunu düşündü. Beyaza beyaz siyaha siyah diyenlere eşit değerde nedenler tanıdığını teslim etti.

— Sayın dostum, şunu da söyliyeyim ki müvekkillerim ben bulunmadıkça sorularınıza artık cevap vermiyeceklerdir.

Avukat ilk defa olarak Robert'e «sayın dostum» diye hitap ediyordu. Tabii bu söz alaylı bir şekilde söylenmişti. Robert rahatsız oldu bundan. Avukat Penaud da o sırada ayağa kalktı ve gülümseyerek :

— Kızım sizi çok beğeniyor, dedi. Belki de onu ilgilendiren sporcu tarafınızdır ama yargıçlık tarafınıza da yakın zamanda hayranlık duymasını dilerim.

— Ben de müvekkillerinizin bu fırsatı bana sağlamalarını dilerim.

* * *

Bayan Saugeat ile polisler en sonunda yüzleştiler. Robert, avukat Penaud'nun ziyaretinden sonra bundan bir şey-

ler çıkacağını umut etmiyordu. Nitekim polisler sustular. Kendinin ve ötekilerin adına konuşan komiser Bertrand susmalarının nedenini Robert'e açıkladı.

Robert de ertesi günü aleyhlerine dâva açtı. Onları odasına teker teker çağırttırdı. Görüşme beş dakika sürdü. Hepsi bunu müsbet karşıladılar ve avukat Penaud'yu vekil gösterdiler.

Başsavcı öğleden sonra odasına uğramasını Robert'den rica etti. Bay Mesnil pek meşgul görünüyordu. Robert'in elini sıkmadı.

— Demek komiser Bertrand'ı mahkemeye verdiniz öyle mi? dedi.

— Kendisi bizzat rica etti bunu...

Bu cevabın başsavcıyı tatmin etmiyeceğini biliyordu.

— Boş sözlerle vakit geçirmeyelim. Mahkemeye verdiğinize göre demek ki onu suçlu buluyorsunuz ya da hiç olmazsa işi Ağır Cezaya götürebileceğinizi sanıyorsunuz.

— Evet öyle sanıyorum...

Başsavcı kaleminin ucunu birkaç defa masaya vurdu.

— Sizinle ciddî konuşmanın zamanı artık geldi sanıyorum.

Robert bir koltuğa yerleşti. Aslında o anda tek bir soru vardı başsavcının çekeceği nutkun nedeni ne olabilirdi acaba? Böylesine nazik bir durumda başsavcının doğrudan doğruya kendi hesabına konuşacağı pek tahmin edilemezdi. Peki kim istemişti konuşmasını? Vali mi? Birkaç gündür Robert onu düşünüyordu. Bu adam karyerini emniyet örgütünün yüksek katlarında yapmıştı.

— Hareketlerinizin ne gibi sonuçlar doğuracağını yeteri kadar düşündüğünüzü tahmin etmiyorum. Üzerinize almış olduğunuz iş alelâde birşey değildir.

— Evet farkındayım.

— Size yalnız kendi karyerinizden bahsetmek istiyorum. Bu benim için pek zor birşey ama ne yapayım ki mecburum. Gençlik yıllarında yaptıkları bir beceriksizliği ömürlerinin sonuna kadar tâmir edemiyen yargıçların bulunduğunu biliyor musunuz?

— Biliyorum.

— Bu meselenin üzücü yanını şöyle bir inceleyelim, ister misiniz?

Başsavcının sesinin tonu mükemmeldi. Gayet sâkin konuşuyordu. Hâlinde de kilise adamlarına has birşey vardı. Bu meslekte herhangi bir gaf yapılmamak gerektiğini Robert'e açıkladı.

— Öyle sanıyorum siz birşey anlamıyorsunuz. Bu iş aylarca sürecektir. Avukat Penaud bu gibi işlerin bütün inceliklerini bilir, bunu siz de bilirsiniz. Hiç olmazsa bir süre için üç polis memuruna iftira atmış durumunda kalacaksınız. Pratik bakımdan bunların bir faydası olmayacaktır. Şunu da bilmelisiniz ki bütün polis örgütü bu fena ünün tepkisiyle çalkanacaktır. Paris gazetelerinden biri bunu duyar da işe el atarsa maazallah işte o zaman tamamdır. Bu üç polisin şu ya da bu şekilde suçsuz olduklarının ortaya çıktığını düşünün. Bu skandaldan o zaman kim sorumlu olacaktır? Bundan sadece siz sorumlu olacaksınız. Düşünüş tarzım doğrudur sanıyorum.

— Evet doğru.

Robert yarınını ilgilendiren bu düşünceleri önceden tartmış olduğunu başsavcıya söyleyecekti ama caydı.

— Sonra birşey daha var. Siz herhalde bu güçlüğü düşünememişsinizdir.

— Hangisi?

— Saugeat'yı kim öldürdü?

Robert başsavcının düşüncelerini okur gibiydi. Bu araya-girmede avukat Penaud'nun parmağı olmalıydı...

— Üç polis memurunun suçlu olduklarını farzedelim. Güzel. Ama bunlardan hangisi asıl suçlu? Öldürücü darbeyi kim vurmuştur? Öldürme suçuyla yalnız o izlenebilir. Ötekiler suç ortağıdır. Ama asıl suçlu kim?

Komiser mi? Beal mi? Bubat mü? Sorumlulukları nasıl paylaştıracaksınız söyleyin bakalım? Üçünü birden öldürme suçuyla yargıç karşısına getirebilmenize imkân yoktur. İçlerinden birini seçmeniz gerekecek ama hangi ölçüye dayanarak kimi seçeceksiniz?

Robert cevap vermedi. Başsavcı susmasını ikrar olarak kabul etti.

— Öyle sanıyorum ki bu işin içinden büyük ustalıkla çı-

kabilirsiniz. Bu nedene dayanarak bir tâkipsizlik tezkeresi imzalarsanız kimse size birşey diyemez. Şimdiye dek çok cesur davrandınız. Sizi tebrik ederim. Ama fazla ileri gitmeyin, siz kaybedersiniz. Beni dinleyin yanılmazsınız. Üç polis arasında asıl suçluyu bulamadığınızı itiraf edin o zaman hiçbir mesele kalmayacaktır.

Konuşmanın bu şekle dökülmesinden memnun olduğu belliydi. Robert'e yaptığı teklif sayesinde genç yargıç işin içinden alnının akıyla çıkmış olacaktı. Robert'in ayağa kalktığını görünce hayal kırıklığına uğradı.

— Düşüneyim bir kere.

Odasna giderken şöyle düşünüyordu: «Bu bir nevi ültimatom. Ya başsavcının «öğütünü» dinlerim ya da ondan umudumu keserim. Ondan bir yardım beklemek faydasız ancak bu işe tatlılıkla bir son verirsem beni destekler. Bir bakıma pek te haksız sayılmaz. Bir gün işler çatallaşınca üç polis hakkında öldürme suçuyla kovuşturma yapmam gerekecek. Bazan orta yerde kaatil yoktur, bu defa üç tane var. Onlar bence suçlu. Adlî tabibin raporu çok açık. Saugeat'yı dövdükleri muhakkak ama niçin dövdüler? Nedeni nedir?

Yerine otururken Soulas'ın alaylı bakışını gördü. Bu bakış sanki düşüncelerine bir cevaptı, birden sinirlendi.

*
* *

Etrafındaki bazı belirtilerden Robert havanın aleyhinde olduğunu hissetti. Önce Pivois ondan yüz çevirdi. Bir daha onun masasına oturmadı. Onu başıyla hafifçe ve çekingen bir tavırla selâmlıyordu, o kadar. Zavallı Pivois. Ona Robert'den pek fena bahsetmişler olacaktı. Pivois pek akıllı bir adam değildi ama muhakkak namusluydu. Robert artık onun düşmanı olmuştu, her türlü teması genç yargıçla kesmeliydi...

Bir gün öğleden sonra Rabut Robert'i görmek istedi. Oldukça telâşlı ve suratı asık olarak içeri girdi. Bu ziyareti yapmasına bir tek neden vardı öfke. Düşünce ve duyularının kaynaşması yüzüne vurmuştu. Robert müfettişi soğuk karşıladı.

— Ne istiyorsunuz? diye sordu sert bir sesle.

— Size birşey göstermek istiyorum.

Rabut oturdu ve ceketinin iç cebinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı.

— Okuyun bay yargıç.

Robert kâğıdı aldı. Rabut dikkatle ona bakıyordu. Elindeki dokümanın kaynağı Bordeaux'ydu. Birkaç hafta öncesine aitti. O zaman Robert henüz bu soruşturmaya memur edilmemişti. Bu, oradaki polis müfettişlerinden biri tarafından bir rapordu. Robert bunu okurken kızardı. Raporu yazan, bir gece önce bir rugbi takımının üç oyuncusunun külhanbeylerin ve fahişelerin devam ettiği bir barda zilzurna sarhoş olduklarını, patronla kavga ettiklerini yazıyordu. Bunların arasından Robert Prat adındaki bitişik odadan bir fahişeyle beraber çıkmıştı.

Robert, bir maçtan sonra akşam üstü olup bitenleri hatırlıyordu. Tıka basa yemişler, oldukça da içmişlerdi. Sonra üç arkadaş gezmeğe çıkmışlardı. Kaldırım yosmalarından biri hoşuna gitmiş ve onu tâkibe başlamıştı.

Robert, Rabut'nün gözlerinin içine sert sert baktı. Öfkeden sapsarı olmuştu.

— Neden bunu bana gösteriyorsunuz?

Rabut'nün sesi titriyordu.

— Bordeaux'daki meslekdaşlarımız olayı öğrenince bize de haber verdiler bunu...

— Eeee ne olacak yâni?

— Yâni insan muhatabının kim olduğunu öğrenince bayağı memnun oluyor, mesele bu...

Robert ayağa kalktı. Bu herifi pataklamak büyük bir zevk olacaktı ama ne çare görev başındaydı.

— Bu pislik ne işinize yarıyacak anlamıyorum.

— Hiç. Ama fahişelerle düşüp kalkan sizin gibi insanların tutup ahlâk dersi vermeleri insana dokunuyor da...

«Kaçık bu adam, diye düşündü Robert. Beceriksizliğinin farkında mı acaba? Benim de durumum biraz nazik. Bu dokümanı götürüp başsavcıya verebilir miyim? Polis bunu ona göstermiş bile olsa götüremem. Mesnil bunu kullanamaz. Bu, hiçbir zaman cemiyetle ilgisi olmayan raporlardan biri. Bu Rabut oldukça cüretli bir adam.»

— Düşündüklerimi gizlemekten hoşlanmam, dedi Rabut.

Bizi bir fahişe yüzünden suçluyorsunuz. Bakıyorum bu çevreyi iyi tanıyorsunuz.

Artık Robert'in sabrı tükenmişti:

— Defolun buradan, diye bağırdı genç yargıç.

— Hele durun biraz. Emirle olmaz, ben istediğim zaman giderim. Size saygı göstermem gerekir bay yargıç. Ama artık geçti, siz toplum düşmanlarının tarafını tutuyorsunuz. Onlara hizmet ediyorsunuz. Oysa savaşta çarpışan benim. Gece gündüz demeden eşek gibi çalışıyorum. Buna karşılık elime ne geçiyor? Elli bin frank gibi gülünç bir para. Sonra siz gelip benim gibi bir insana yükleniyorsunuz. Olmaz böyle şey. Kaç gündür yüzünüze karşı bunu söylemek için fırsat arıyordum. Bizi mahkemeye verebilirsiniz, hattâ Ağır Cezaya da gönderebilirsiniz. Ama vız gelir tırıs gider... Savaşta dört defa yaralandım. Ölmeme ramak kaldı. Bana herşey vız gelir. Yalnız bu kâğıt var ya, bunu avukatımıza vereceğim hiç merak etmeyin... Kimin nesi olduğunuzu bilirse iyi olur.

Sonra :

— O da bilsin ailesi de, diye ekledi.

— Ne güzel şantaj.

— Belki. Böyle mücadele böyle silâhla karşılanır. Siz de Caroline'den faydalanmıyor musunuz?

— Eğer maksadınızı iyi anlıyorsam sizi rahat bırakmamı istiyorsunuz. Aksi halde şehirde dedikodu yapıp çirkefe battığımı yayacaksınız değil mi?

— Gerçeğin yayılması gerekiyorsa bomba gibi yayılması daha iyidir.

Robert, Rabut'ye doğru ilerledi, nefret ettiği bu herifin pis suratına bir yumruk yapıştırmak için kendini zor tuttu..

— Haydi, defolun artık buradan.

Rabut omuzlarını silkti ve dışarı çıktı. Değişmez tanık Soulas neşeli neşeli sigara sarıyordu. Robert öfkesini ona çevirdi:

— Ne o pek neşelisiniz bakıyorum?

Soulas ona mâsumca bir bakışla baktı.

— Neden bay yargıç?

— Ne düşündüğünüzü biliyorum. Bana karşı beslediğiniz hisler malûm...

Soulas sigarasını sarmıştı. Gayet tatlı bir sesle:

— İnsanın kendini sevdirmesi sanıldığından güçtür bayım, dedi.

Robert bunun içindeki alayı anladı. Zabıt kâtibi üstelik sadece «bayım» demişti. Robert âdeta havasız kalmıştı. Adliyenin avlusuna indi. Aklı Rabut'nün umulmaz ziyaretine takılmıştı. Bu adam soğukkanlılığını kaybetmeden hiçbir zaman onunla karşı karşıya gelmek istemezdi. Ama onun tehdidinin hükmü ne kadardı? Artık açılmış olan mücadele amansız olacaktı. Robert bunu anlamıştı. Artık hiçbir düşünce onu durduramazdı. «Pis herifler» diye geçirdi içinden.

Ama özellikle Suzanne için endişe duyuyordu. Rabut ona üstü kapalı anlatmıştı. Bordeaux serüvenini Suzanne'ın duyması için çalışılacaktı. İşte buna fena tutulmuştu. Bu sefer polislerin suçlu olmalarından duyduğu şüphe silinmiş, onların sahiden suçlu oldukları kanısına varmıştı. Ötekilerini bilmiyordu ama böyle manevralara kalkışması için Rabut'nün gerçekten suçlu olması gerekiyordu.

«Bu herif insan öldürebilir» diye düşündü.

Biran önce Suzanne'ı görmek için sabırsızlanıyordu. Acele etmeliydi. Suzanne'la buluştuğu zaman ona her zamandan daha nazik davrandı. Karanlıkta yürürlerken genç kızı kucaklayıp öptü ve onu sevdiğini söyledi. Suzanne bu sözleri kaç gündür beklediğini söyledi. Robert az daha ağlıyacaktı, polislerin mutluluğunu bir darbede yokedebileceklerini düşünerek içi öfkeyle doldu. Ama boyun eğmeği bir saniye bile aklına getirmedi, bunu düşündüğü için kendine güveni büsbütün arttı.

*
**

Sigorta müfettişi cebinden bir fotoğraf çıkardı ve Robert'e uzattı.

— İşte aradığınız şey...

Robert resimi alarak baktı.

Resimde pırıl pırıl bir mücevher vardı.

— Ne güzel şey bu...
— Fena değil, dedi öteki.
— Loubat'dan çalınan mücevherin bu mücevher olduğundan emin misiniz?
— Çalınan demek belki de doğru değil.
— Evet.

Birkaç dakikadır konuşuyorlardı. Adı Charle Moinet (Şarl Muane) olan sigorta müfettişi uzun boylu ve şişman bir adamdı. Olağanüstü tesadüfler sonucunda buraya geldiğini söylüyordu. Kendisi Nantes'da oturuyordu. Orada onu bir yabancı ziyaret etmiş, adını bir türlü söylememişti.

— Ziyaretçiyi şüpheyle karşıladım, çünkü halinde güven yaratamayan birşey vardı. İyi giyinmişti ama üzerinden bayağılık akıyordu. Sesi, hâli davranışı hiç hoş değildi. Bağlı bulunduğum şirketin sigorta ettiği ve ortadan kaybolan bir mücevheri teslim almağa benim yetkim olup olmadığını sordu. Kendisine kaçamaklı cevap verdim. «Ben bu işe dostluk yüzünden daha doğrusu aptallığımdan karıştım, dedi. Bunun yüzünden bir adam öldü. Ama merak etmeyin, ortada bir hırsızlık olayı yok. Ama sizin aleyhinizde bir dolandırıcılık hazırlanıyordu. Hepsi bu kadar.» Ben doğrusu birşey anlamamıştım bundan.

Moinet bunun üzerine yabancıya daha açık konuşmasını söylemiş.

— Buna karşılık açık konuşacağını söyledi. Bütün istediği kendi deyimiyle «bu dalavereye» adının karışmamasıydı. Bu bakımdan bana güvenebileceğini söyledim ama aleyhinde herhangi bir kovuşturma sonucunda bunu açıklamam gerekeceğini de ekledim. «— Öyle birşey olmayacak» dedi. «— Öyleyse birşeyden korkmayın» diye cevap verdim. «Aşağı yukarı beş milyon frank değerinde bir mücevheri satmam gerekiyordu» dedi. «— Kime» diye sordum. «— Bir mücevher madrabazına» dedi. «Kim vermişti bunu size?» diye sordum. «— Garaj sahibi bir dostum vardır o verdi, dedi. Onunla paylaşacaktık. Kendisi sonradan sigorta parasını da alacaktı.» Sonra sustu. Fazla konuştuğunu da sözlerine ekledi. Cebinden küçük bir paket çıkarıp masanın üstüne bırakarak «İşte» dedi. Sonra çıktı. İtiraf edeyim zor bir durumdaydım. İlk yapmam gereken şey şirkete telefon etmekti. Bi-

raz sonra bilgi edindim. Güney-Batıda bir şehirde garajcılık yapan Loubat adında biri yedi milyon franga sigortaladığı bir mücevherin kaybolduğunu bildirmişti. Ertesi günü merkezden bir memur geldi, mücevheri tanıdı ve alıp Parise götürdü. Ben de o sırada bana yapılan ziyareti polise bildirdim. Arkadaşım olan bir komisere durumu anlattım. «Vay canına, dedi komiser, böyle karışık işlere burnunu sokan tuhaf meslekdaşlar da var.» Bana ölen soyguncudan, mahkemeye verilen polislerden bahsetti. Ben birşey söylemedim ama bütün bunlar bana garip göründü. Şirketi bu bakımdan uyardım, sizi görmem için beni görevlendirdiler. Biliyorsunuz, ne derlerse desinler bizim meslekte herşey büyük bir düzen ve dürüstlük içinde işler.

Robert sigortacının sözünü hiç kesmemişti. Büyük bir merakla dinliyordu onu. Meselenin karanlık yanı yavaş yavaş aydınlanıyordu. Ama gene de bunda bir eksiklik vardı. Bay Moinet'nin anlattıkları henüz bâkir olan bir alana ışık tutmuştu.

— Anlattıklarım sizi ilgilendirdi mi? diye sordu sigortacı.

— Hem de nasıl. dedi Robert.

Bay Moinet gülümsiyerek :

— Şunu da söyliyeyim ki, bu elmasın bize geri verilmesiyle soyguncunun ölümü arasında ne gibi bir ilişik olabileceğini ben anlıyamadım. Daha doğrusu birçok ihtimaller düşünüyorum.

— Biraz sonra bunu anlıyacaksınız, dedi Robert. Ama önce size birkaç soru sormak istiyorum.

— Memnuniyetle.

— Önce şunu öğrenmek istiyorum; kontratın imzalanmasına siz de katıldınız mı?

— Bay Loubat'yı tanımıyorum bile.

— Elmasın değerinin ne olduğunu biliyor musunuz?

— Merkezdeki memurun deyişine göre ençok beş milyon frank...

— Demek değerinden yüksek gösterilmiş.

— Biraz.

— Sık sık olur mu bu?

— Hayır. Zaten mücevherlerin değerini biz kontrol ede-

riz. Loubat'nın bu işi nasıl başardığını anlıyamadım.

— Mücevher bulunmasaydı demek ki Şirket aslında beş milyon değeri olan bu elmas için yedi milyon frank verecekti öyle mi?

— Tabii.

— Bu yedi milyona bir de satıştan elde edilen para eklenmiş olacaktı...

— Pek tabii. Ama satıcılar iki milyondan fazla alamıyacaklardı. Çünkü mücevheri ancak gizli satınağa çalışacaklardı.

— Satın alan olur muydu böyle bir elması?

— Olurdu tabii. Dükkânları bir görünüşten ibaret olan mücevherciler vardır. Bunlar elması hafifçe yontarlar, değerini biraz düşürürler ama muhakkak bir alıcı bulurlar. Ve bundan da enaz bir milyon kâr sağlarlar.

— İster misiniz size senaryoyu anlatayım. Gerçeğe uyup uymadığını da siz bana söylesiniz.

— Kabul.

— Adamın biri soyulmuştur. Adına Loubat diyelim, mesleği de garajcılık olsun. Biraz parasını almışlar ama sigortalı mücevherine dokunmamışlardır. O zaman bu adamın aklına bir fikir gelir. Şunu da söylemeliyim ki bu adam vicdan rahatsızlığı duyacak cinsten biri değildir. Şirkete başvurup mücevherin kaybolduğunu söylerse yedi milyon alacaktır. Ama bunun için de elmasın hiç ortaya çıkmaması gerekmektedir. Ortaya çıksa bile mücevherin gerçekten çalınmış olduğu akla gelmeli. Bu Loubat Nantes'da eskiden bir genel ev işletirmiş. Orada hâlâ dostları var. Garajcı bunlardan birine başvuruyor ve elması satmasını istiyor kendisinden. İki milyonu kırışacaklardır, kâr da tabii büyüyor. Ama bu arada bir olay oluyor. İş basit bir soygunculukla kalmıyor. Bir de insan ölüyor. Soygunculuktan şüpheli biri yakalanıyor ve bu adam polislerin elleri arasında can veriyor. Olay fazla gürültü yapmıyor; çünkü gizli tutuluyor ama tıpkı polisler arasında olduğu gibi külhanbeyler arasında da gizli bir anlaşma ve haberleşme vardır. Mücevheri alan adam telâşlanıyor. Telâşlanmakta da haklı. Bu adam içinden polisler dönen dolabı anladıkları taktirde dikkatlerini onun üzerine çevireceklerini hesaplıyor, o zaman bütün kabak

onun başına patlıyacaktır. O zaten böyle bir rolü oynayacak çapta bir adamdır. Bunları düşündükten sonra gelip sizi görüyor ve mücevheri teslim ediyor.

Bay Doinet başiyle tasdik etti.

Robert konuşmağa devamla :

— Ona ne yapılabilir? Hiçbir şey. Tam bir suçsuzluk içinde... Ya mücevher diyeceksiniz? Onu mücevherin sahibinden almıştı... Sigorta şirketini mi dolandırdı? Öyle bir şey de yok...

— Ama Loubat adına mücevherin kaybolduğunu şirkete bildiriyor, bir yandan da elması üçüncü birine teslim ediyor.

— İşte bu yüzden de sizinle konuşan yabancı ortadan kaybolmağı aklına koyuyor; bir dostunu ele vermeğe hiç niyeti yoktur onun...

— Ya bu adamı bulursak?

— Merak etmeyin size söylediklerini yargıçlar önünde tekrarlamıyacaktır. Başka şeylerden bahsedecek, söyleyecek bir şey bulacaktır. Umurunda mı onun gerçekten bir suç işlemediğine göre korkacak birşeyi de yoktur onun.

— Ya Loubat?

— Ona da birşey yapamayız. Yapabilsek bile pek zor.

Sigortacı yüzünü buruşturdu :

— Soyguncunun ölümüyle bu iş arasındaki ilişiği söyliyecek misiniz bana?

— Bunu ben de henüz açık saçık olarak bilmiyorum. Düşündüğüm ihtimalleri kendime saklarsam beni mâzur görürsünüz değil mi? Bir gün buralara yolunuz düşerse size hepsini anlatırım, söz veriyorum...

Bay Moinet hayal kırıktığına uğramıştı.

Robert Gülümsiyerek :

— Özür dilerim, dedi. Çok nazik bir mesele bu. Birçok kimse tarafından âdeta göz hapsindeyim...

— Sözün kısası polisler soyguncuyu Loubat'nın elması için öldürdüler öyle mi?

Bu oldukça sertçe belirtilmiş bir düşünceydi ama Robert de aşağı yukarı böyle düşünüyordu. Bay Doinet gittikten sonra Robert düşünmeğe devam etti. Garajcının neden araya girmiş olduğunu şimdi anlıyordu. Adamın elmasın kay-

bölmesiyle büyük bir üzüntüye kapıldığını göstermesi gerekiyordu ve işte bunun için soruşturma esnasında boy göstermişti. Elmas sigortalı olduğu için mücevherin değeri üzerinde durmamıştı ama mânevi değerini de ihmal etmemişti, çünkü karısı da o da his bakımından bu mücevhere pek bağlıydılar. Bu bir hatıraydı, yıldönümü hediyesiydi. Caroline'in duyduğu sözleri de belki bunun için söylemişti.

İki şeyden biri olabilirdi, ya Saugeat suçunu itiraf ederdi ve mücevher bulunamazdı; çünkü elmasın nerede olduğunu yalnız Loubat biliyordu. Ya da makine tamircisi susar ve Ağır cezada bu da ayrı bir suç olarak adamın sırtına yüklenirdi. Saugeat elması bir yere saklamış olabilirdi pekâlâ. Hapisten çıktıktan sonra da mücevheri sakladığı yerden alabilirdi. Mücevher ortaya çıkarılsa bile yapılan soruşturmalarda bakalım Loubat'nın izine kadar ilerliyebilecekler miydi?

Bu pek mümkün değildi. Garajcı onun için bunu göze almıştı. Loubat'nın tek hatası biraz acele etmesi olmuştu. Tam soruşturma sırasında neden elması satışa çıkarmayı düşünmüştü? Belki de durumu sanıldığı kadar parlak değildi...

İşin en önemli tarafı polislerin gerçek rolünü tesbit etmekti. Loubat'nın niyetleri hakkında onlar neler biliyorlardı? Bu dalavereli işte polislerin garajcıyla işbirliği yaptıklarına inanmak istemiyordu. Belki şiddet gösterilerinden hoşlanıyorlardı ama namussuz olamazlardı. Robert kafasında tasarladığı senaryoya polisleri yerleştirmeğe çalışıyordu. Loubat ile temas ediyorlardı, Loubat onlara plânlarını açıklıyor, muhtemel suçluyu gösteriyordu; bu suçlu Saugeat'ydı. Ondan şöyle kısmen bile olsa bir itiraf koparmak gerekiyordu. Çünkü bu dosyanın temeli olacaktı. Saugeat'yı alıp karakola götürüyorlardı ve o andan itibaren hepsi aynı sonuç için elbirliği yapıyorlardı. Bertrand kandırma yoliyle, Rabut ile Beal de zor kullanarak bunu elde etmeğe savaşıyorlardı. Ama Saugeat durmadan inkâr ediyordu.

Bütün bunları düşünürken Robert gerçekten çok üzülüyordu. İçini toplumsal bir sorumluluktur kaplıyordu. Kendisi de tıpkı polisler gibi, kendini suçlandırılmış hissediyordu. Bu adamların bu kadar alçalmaları onu sarsmıştı. İşle-

dikleri suçu sanki kendi işlemiş gibi içinde bir bunaltı ve bulantı duyuyordu. Özellikle Bertrand'ın durumu üzerinde duruyordu. Komiser de hukuk okumuş, aynı eğitimden geçmiş, aynı dersleri görmüştü. Rertrand'ın durumunu aydınlatmak için bir sabırsızlık duyuyordu. Loubat'yı sorguya çekecek, onu polislerle ve Caroline'le yüzleştirecek, onu utandırmağa çalışacaktı. Bu işi biran önce sonuçlandırmak için Robert adamakıllı sabırsızlanıyordu artık.

* * *

Caroline'le Loubat'nın karşılaşmalarından büyük birşey elde edilemiyeceğini önceden biliyordu. Ama hiç olmazsa böylelikle Loubat'yı incelemek fırsatını yakalamış olacaktı. Loubat iskemlede dimdik oturuyordu. Yüzünün kaba hatlarında hafif bir gülümseme vardı. Robert'in konuşmağa dâvet ettiği Caroline ise gene anlatmağa başlamıştı:

— Loubat'nın sesini duydum: «Vurun.» diyordu.

Loubat omuz silkti, konuşmak için davrandı ama Robert izin vermedi.

— Devam edin Caroline.

Sözlerini ezberlenmiş bir ders gibi söylüyordu. Gördüklerini ve duyduklarını tekrarladığı gündenberi sesine ve davranışına bir güven yerleşmişti. Loubat dizlerini oynata oynata dinliyordu onu, bundan da adamın sinirli olduğu anlaşılıyordu.

Caroline konuşmasını bitirdikten sonra Robert :

— Ne dersiniz bay Loubat? diye sordu.

— Size ancak bundan önce söylediklerimi tekrarlamakla yetinebilirim...

Yavaş konuşuyor, yorgun gibi görünüyordu.

— Yâni.

— Yâni bu kadın yalan söylüyor. Saugeat'ya pis herif dedim, o kadar.

Bu sefer Caroline omuz silkti :

— «Vurun» demediniz mi hiç?

O zaman Loubat fena halde öfkelendi :

— Bu kadarı fazla. Bir Caroline parçasına inanılıyor da, bana inanılmıyor.

Bu sefer Caroline öfkelendi :

— Terbiyenizi takının, dedi.

— Siz terbiyeden ne anlarsınız.

— Benimle yatarken iyiydi değil mi?

— Hadi ordan.

Şimdi biribirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Robert artık öğreneceğini öğrenmişti. Yüzleştirmeyi durdurabilirdi. Loubat çıkmak üzereydi.

— Durun bay Loubat, bir dakika bekleyin.

Garajcı şaşırmış göründü :

— Beni bırakmıyor musunuz?

— Size sorulacak birkaç sorum var.

Caroline dışarı çıkarken Loubat bir iskemleye oturdu. Meraklanmıştı. Robert soracağı soruları kafasında bir sıraya koymağa çalıştı. Loubat belki yargıcın mücevherin bulunmasından haberi olduğunu bilmiyordu. Belki henüz Loubat da elmasın bulunduğundan haberi yoktu. Robert onu şaşırtmakla işe başlamak istedi :

— Elmasınızdan bir haber var mı bay Loubat?

— Ha... Hayır.

Tereddüt etmişti.

— Mücevherin nerede olabileceğine dair hiçbir işarete rasladınız mı?

— Hayır.

Loubat nasıl olsa kısa bir süre içinde bunu öğrenmiş olacaktı. Sigorta şirketi daha fazla bekleyemezdi, olayı kendisine bir-iki gün içinde haber verirdi. Onun için Loubat'dan bunu gizlemek lüzumsuzdu. Mücevheri sigortacıya getiren adam bulunduğu taktirde şimdi Loubat'nın ağzından kaçırması mümkün olan sözler de çok işe yarayabilirdi.

— Üzülmeyin artık mücevher bulundu.

Loubat'nın şaşırması yapmacık mıydı? Ama bunu yalnız yüzündeki ifadeden anlamak mümkündü. Çünkü Loubat hiç konuşmadı, sadece «Ah.» dedi.

— Oldukça garip şartlar içinde bulunmuş mücevheriniz.

— Ne gibi?

— Anlatacağım ama, önce bana şunu söyleyin: Siz bunu hâlâ Saugeat'nın mı çaldığına inanıyorsunuz?

— Hiç bilmiyorum. Ben bildiklerimi söyledim.

Alnı kırışmış, kaşları çatılmıştı.

Robert, Loubat'nın o ana dek mücevherden hiçbir haberi olmadığını sezdi.

— Kısacası elması biri sigorta şirketine teslim etmiş.

— Kim?

Loubat bunu bir solukta sormuştu.

— Kim olduğunu siz söylerseniz minnettar olurum. Şirketin bir müfettişine giden bu adam sizin dostlarınızdan biri olduğunu söylemiş.

Loubat kızardı. Ama acaba öfkeden mi kızarmıştı, yoksa bir itiraf mıydı?

— Birşey anlamıyorum.

— Sizin gibi ben de anlamıyorum.

— Bana her şeyi anlatsanız belki size bir açıklamada bulunabilirim.

— Ben de fazla birşey bilmiyorum. Bütün bildiğim şu birkaç gün önce Nantes'da Şirketin bir memurunu görmeğe gitmiş ve bir dolandırıcılığa hemen hemen karışmış gibi olduğunu söylemiş ve bu işten artık sıyrılmak istediğini eklemiş. Sizin elması masaya âdeta fırlatıp atmış ve kaçmış.

Bu sefer Robert iyice inanmıştı. Loubat'nın kendisine yapılan kalleşlikten haberi yoktu. Öfkeden sapsarı kesilmişti.

— Ne dersiniz? dedi Robert.

— Ne diyeyim istiyorsunuz?

— Belki bu adamın kim olduğunu söyliyebilirsiniz.

— Hayır söyliyemem.

Robert çok sâkindi :

— Sigorta şirketinin şimdiden bir tahminde bulunduğunu size saklamıyacağım bay Loubat.

— Ne gibi?

— Mücevherinizin kaybolduğuna dair müracaatta bulundunuz değil mi?

— Evet.

— Kurbanı olduğunuzu ileri sürdüğünüz soygunculuktan faydalanarak mücevheri ortadan yok ettiğinizi farzedelim. Gene bu mücevherin tasfiye edilmesi için onu eski arkadaşlarınızdan birine verdiğinizi farzedelim. Bundan sonra da

şirkete başvurup konturatın gereğinin yapılmasını istediğinizi farzedelim...

Garajcının çene kısmı kasıldı. Loubat'nın şimdi nasıl davranacağı epey meraklı birşeydi.

— Başka bir deyişle şirket sizin klâsik dolandırıcılık usulünü denediğinizi düşünüyor.

— Beni korkutmağa çalışıyorsunuz, böyle şeylerden hiç hoşlanmam bay yargıç.

— Önce yerinizde oturun. İkincisi sizi korkutmak istediğim falan yok. Ama benim sorularıma cevap vereceksiniz.

Loubat, Robert'in bu meseleye neden bu kadar önem verdiğini bir türlü anlıyamıyordu. Bu arada Robert'in mesleğinde çabuk yükselme hırsından da bahsetti.

— Yükselme hırsını falan bir tarafa bırakın şimdi. Sizin hempanız olduğunu söyliyen adamı tanıyor musunuz?

— Hayır.

— Satılması için mücevherinizi bir başkasına verdiniz mi?

— Hayır.

Loubat'nın sesi müthiş öfkeliydi.

— Demek mücevheri şirketin memuruna veren adamın yalan söylediğini söylüyorsunuz.

— Ben birşey bilmiyorum.

— Size karşı bir komplonun hazırlandığını?...

Loubat cevap vermedi.

— Kısaca mücevherin hangi ellerden, nasıl geçtiği hakkında en ufak bir aydınlatma yapamıyacak durumdasınız öyle mi?

— Evet, hiçbir şey söyliyemem.

— Öyleyse şunu imzalamanızı rica edeceğim. Sizin ifadenizdir. Bir gün bunun kazanacağı önem üzerine dikkatinizi çekmek isterim.

Loubat ifadesini küstah bir jestle imzaladı.

Robert o anda içinden şunları geçiriyordu: «Şimdi acaba bu adam polislere koşup durumu onlara anlatır mı? İşte bu pek hoş olurdu. Başarısızlığa uğrayan dolandırıcılığı beni pek ilgilendirmiyor; çünkü nasıl olsa bunu ispatlı delilli ortaya çıkaramam. Ama acaba polislerin bundan haberi var mıydı?»

Akşama doğru başsavcı onu çağırttırdı. Bay Mesnil'in yüzü âdeta gülüyordu. Robert'in şaşkınlığı kısa sürdü. Daha ilk sözlerde başsavcının neden sevincini dışa vurduğunu anladı.

— Sayın dostum, dedi başsavcı, bu çok can sıkıcı işten sizi artık kurtardığımı sanıyorum.

— Ya. dedi Robert sadece.

— Validen bir dektup aldım. Dâvada hukukî bir yetersizlik bulduğundan yetkisini kullanıyor...

Bu Robert'in bu görevin kendisinden alındığı demekti. Kısacası vali meselenin sulh mahkemesine götürülmesini istiyordu. Her türlü cezaî kovuşturma durdurulacaktı. Yalnız dul kadın tarafından bir tazminat isteğinde bulunulabilirdi.

— En iyisi bu değil mi? dedi başsavcı.

— Belki.

Başsavcının babaca bir davranışı vardı. Artık Robert'in faaliyeti durdurulmuştu ya, pekâlâ babaca davranabilirdi...

— Ne düşündüğünüzü biliyorum. İnsan bir şeye canla, başla sarılınca o işi bırakmak istemiyor. Ama belki de bu sefer yanılıyorsunuz.

— Belki.

— Böyle bir sonuçtan kimin şikâyeti olabilir? Bayan Saugeat'nın hakları - tabii muhtemel hakları - korunacaktır. Polisler suçlu bile olsalar bundan böyle daha sakıncalı davranacaklardır.

— Bundan herkes memnunsa ne alâ. dedi Robert.

Kendi hiç memnun değildi. Korkunç bir haksızlığa katılmış, hattâ suçluların hempası hâline gelmiş görüyordu kendini... Ama elinden ne gelirdi? Dosya ondan alınmış ve Temyize gönderilmişti. Haftalarca ve belki aylarca orada uyurdu artık. Bu mesele bir gün gene alevlenir mi acaba?

Robert düşünceli düşünceli odasına çıktı. Canı adamakıllı sıkılmıştı. Soulas elinde bir kaza dosyasıyla onu bekliyordu. Durumdan haberi var mıydı acaba? Robert birden kendini yapyalnız, yenilmiş hissetti. Öfkeden ağlıyacak gibiydi.

* * *

İsminin etrafında yapılan gürültüyü ilk defa ona doktor

Fangeat açıkladı. Doktor onu antrenmandan çıkarken yakaladı. Bir bardak şarap içmişti. Keyfi adamakıllı yerindeydi. İçki onu yavaş yavaş öldürüyordu. Doktorun kendi deyişine göre: «Öldürüyordu ama çok çok yavaş öldürüyordu.»

— Sayın yargıç, dedi doktor neşeyle, sizin Ceza Kanununun gölgesinde futbol alanındaki kadar tehlikeli olduğunuzu söylüyorlar.

Robert'in şaka yapacak hâli yoktu hiç. Başsavcıyla konuşmasından beri yâni üç gündür hem mânen hem de maddeten büyük bir eziklik içinde dolaşıyordu. Amacı gerçeği araştırmak olan mesleğinin bu yanı çöktükten sonra bu işi yapmanın bir değeri var mıydı artık? Önce yaşlı doktoru başından savmayı düşündü, sonra kendini tuttu. Zaten Fangeat onu kolundan yakalamış birahanenin tenha bir köşesine doğru sürüklüyordu.

— Gelin şöyle biraz konuşalım.

Oturdular. Fangeat şarap ısmarladı. Robert de içmek istiyordu. Bu, pek nadir istediği bir şeydi.

— Pek basit, dedi doktor, üç gündür hep sizin adınızı duyuyorum. Vali bile sizden bahsetti.

Robert doktora baktı :

— Evet, benimle ilgilendiğini sanıyorum.

— Dün rastladım kendisine. Bana birden: «Tanıyor musunuz bu yargıcı, Robert Prat'yı?» diye sordu. «Evet» diye cevap verdim. «Garip bir yargıç bu.» dedi. Anlamamazlıktan geldim: «Bizim en iyi üç polisimizi deliğe tıkmak istiyor» dedi. Ben de bunların belki buna müstahak olduklarını söyledim. Gülerek: «Hani siz de tehlikeli bir anarşistsiniz.» dedi. Konuşmamız bu ton üzerinde devam ederken birden ciddileşti: «Doktor, dedi bana, bu Robert Prat dendiği kadar zararsız, tehlikesiz bir adam değil bana kalırsa... Bence politik bir amaç izliyor. Şurası muhakkak ki, çok ilerici bir adam...» Neden bu düşüncede olduğunu sordum: «Çünkü, diye cevap verdi, ben bir insan hakkında onu tanıdığım zaman bir yargıya varmam, bütün hayatını öğrendikten sonra yargımı veririm. Prat'nın kısa bir hayatı var, bilgi bakımından da bu bana yetti.»

Doktor sustu, Robert'e baktı :

— Mukavemet hareketine katıldınız mı?

Robert, bunun çok eskiye ait birşey olduğunu bir el hareketiyle anlatmak istedi :

— Ama onlar bunu düşünüyorlar. O zaman çok gençtiniz, sizi ayak işlerinde kullanmışlar.

Robert o zaman başından geçenleri hatırlayınca gülümsedi :

— Tütüncü dükkânlarına mı taarruz ettiniz?

— Evet.

— Aldıklarınızı mukavemetçilere mi dağıtıyordunuz?

— Tabii. Eğer isteseydim, topladığımız ve stok yaptığımız sigaraları satarak büyük bir servet yapabilirdim.

Robert gülerek sözlerine şöyle devam etti :

— Biz üç kişiydik. Ben malûm, ikincisi bugün doktordur, üçüncüsü de Latince öğretmenidir. Ama o zamanlar üçümüz de gangsterdik. Bir gün yaşlı bir kadın dükkâncıya koskoca bir rovelver yöneltince kadıncağız nasıl korkmuştu târif edemem...

— Tahmin ediyorum ama valinin hakkınızda edindiği bilgiler arasında bu hikâye de var, şu farkla ki oldukça değiştirilmiş...

Robert sinirlenmeğe başlamıştı.

— Sâkin olun, dedi Fangeat. Vali sizin bana anlattığınızı anlattıktan sonra şunları ekledi: «Gene de işin içinde bir dengesizlik var. Silâhlarla insanlara saldıran bir yargıç, çok tuhaf birşey değil mi?» Vali biraz düşündükten sonra şöyle bir sonuçla sözünü bitirdi: «Soyguncuların tarafını neden tuttuğu bunlar incelendikten sonra daha iyi anlaşılıyor.»

Robert içinin derin bir ümitsizlikle dolduğunu hissetti. Görünmez bir iftira ordusu her yanını çevirmişti. Etrafında çok dar bir savunma şebekesi kuran gölgelere karşı savaşıyordu. Yere vurulmayan, fakat yavaş yavaş felce uğratılan bir düşmandı o... Polislerin kredilerini kaybetmemeleri için genç yargıcın kredisini kaybetmesi gerekiyordu.

— Ne iğrenç. Ne pis.

— Vali mi? diye şaka etti Fangeat. O kadar da değil canım.

— Hayır, validen bahsetmiyorum. Genel olarak konuşuyorum.

— Soruşturmanız şu anda ne durumda?

— Bu işi benden aldılar.

Olup bitenleri doktora anlattı. Fangeat hiç şaşmadı:

— Ben size söylemiştim. Çok çabuk hareket ettiniz. Biraz yavaştan almanız, işleri biraz sürüncemede bırakmanız gerekirdi... Suçlu mu bu adamlar?

— Ben suçlu olduklarını düşünüyorum.

— Ben de öyle...

Robert öğrendiklerini inceden inceye anlattı. Fangeat'ya büyük güveni vardı. Doktoru son derece namuslu bir insan olarak tanıyordu. Sözlerini bitirince doktor elini Robert'in elinin üstüne koydu:

— Mükemmel, ama ben şimdi size başka bir öğüt daha vereceğim.

— Ne gibi?

— Temyiz'de bir tanıdığınız var mı?

Robert bir an düşündü.

— Evet, var.

— Öyleyse gidip kendisini görün.

Robert babasının çok yakın bir dostu olan ve meslekte ilerlemesi bakımından kendisine de çok yardımı dokunan bir Temyiz üyesini düşünüyordu.

— Gidin onu görün. Çünkü sizin desteğe ihtiyacınız var. Şu anda size karşı hiçbir şey yapamazlar. Çünkü sizin bu göreve beş yıl süreyle atanmış olduğunuzu biliyorum. Daha sonra bu dedikoduların size zararı dokunmaması için sizin derhal harekete geçmeniz gerekir bence.

Robert de doktorun fikrindeydi. Düşündü ve Fangeat'nın teklifinin pek yerinde olduğunu karar verdi.

— Bakın bu işte siz hain rolündesiniz. Kaidelere uymak istemeyen, oyunu istendiği gibi oynamayan adam durumundasınız. Biraz deşer gibi yaptıktan sonra bu işi tasnif etmenizi istiyorlardı. Sizce bunun tam tersine hareket ettiniz, bu koşuya hazırlandınız, koşmaya başladınız ve artık durmadınız. Sonra da herkes rezalet diye bağırınca buna şaşıyorsunuz...

Robert'in dilinin ucuna kadar bönce bir cümle geldi. Ve kendini tutamayıp bunu söyledi de...

— Ama ben mesleğimin gerektirdiği şeyi yapıyorum. Bu polisler bir suç işlediler.

Bu söz Fangeat'yı pek keyiflendirdi:

— Siz ne diyorsunuz benim genç dostum, şu ana dek toplum bir soyguncu kaybetti. Sizse aynı topluma üç tane polis kaybettirmek istiyorsunuz. İşte asıl suç bu.

Ertesi günü gazetede bu meseleyle ilgili bir yazı çıktı. Robert yazıyı şaşırarak okudu. Yazının başlığı şöyleydi: «Şehrimizde skandal yoktur.» yazıda da şöyle deniyordu:

«Şehirde yayılan bir takım dedikodulara göre olmayacak bir şiddet gösterisinden ötürü polis örgütümüzün üç şerefli üyesi hakkında kovuşturma yapılmıştır. Bu olayı inceledik ve bu konuda kesin bilgiler edindik.

«Şehirde dolaşan söylentilere göre polis örgütüne bağlı üç şerefli memur hiç olmayacak bir şiddet gösterisi yüzünden kovuşturma konuşu olmuşlardır. Yaptığımız araştırmalardan sonra aşağıdaki kesin bilgileri elde etmiş bulunuyoruz :

«Üç polis hakkında açılan dâva kendi istekleri üzerine açılmıştır, çünkü bu memurlar soygunculuktan sanık olan birinin dul karısı tarafından yapılan suçlamayı tamamiyle ortadan kaldırmak istemektedirler. Soruşturma bu memurların iyi niyetlerini tam ortaya çıkaracakken dosya hakkında bilgi edinen Bay Vali bu işi ele almış ve 3 selâhiyetsizlik kararına varmıştır. Bu karar memleketimizin yüksek hukuk otoriteleri tarafından kabul edildiği taktirde, ki kabul edileceği kuvvetle muhtemeldir, o zaman iş idarî mahkemelere geçecek ve her türlü ceza özelliğini kaybedecektir.

Yazının son cümlesi özellikle Robert'in dikkatini çekti:

«Biraz daha yavaş ve sakıncalı davranılsaydı, belki bu işin etrafında bu kadar gürültü kopmazdı.»

Robert kızardı. Hiç şüphe yok hedef kendisiydi. Günlerdir hep ondan bahsediyorlardı, bundan emindi. O geçtiği zaman bütün konuşmalar duruyor, herkes susuyordu. Sokakta bütün bakışlar onun üstünde toplanıyordu. Kendisiyle bu derece yakından ilgilenen bu insanları bazan sınıflandırmağa çalışarak epey eğleniyordu. Dost muydu bunlar düşman mıydı? Düşünceler ikiye ayrılmıştı. Bir yanda «hassas» lar vardı, bunlar her türlü şiddete, özellikle polislerin kullandıkları şiddet gösterilerine karşıydılar. Öte yanda da: «gerçekçi» ler

vardı, bunlar da ne olursa olsun kanun adamlarının tarafını tutan insanlardı.

Ama bunların hangileri çoğunluktaydı? Robert kendine göre istatistikler çıkarıyordu. Bundan da öyle sonuçlar elde ediyordu ki, elinde olmayarak gülümsüyordu. Halktan olanlar, meselâ evinin kapıcısı ya da gazete dağıtıcısı onun tarafındandı, bu muhakkaktı. Kapıcı kadın bir defasında üç polisin «şehrin meydanında ötekilerle birlikte» giyotinle idam edilmeleri gerektiğini söylemişti.

Bu insanların arasında Robert «aydınları» da katıyordu. Bu biraz cüretli bir genelleştirmeydi. Ama bir gün gayet temiz giyinmiş bir adam sokakta ona doğru ilerledi ve :

— Bay Prat, dedi; sizi tanımıyorum, siz de beni tanımıyorsunuz. Ben lisede öğretmenim. Sizi cesaretinizden ötürü tebrik etmek istiyordum.

— Neden? diye sordu Robert şaşırarak.

— Polisler için. Devam ediniz. Onların canlarına okumalısınız. Bütün namuslu insanlar sizinle beraberdir.

Bunlar güzel sözlerdi ama bir yandan da bir takım insanlar iğneli sözler söylüyorlar, davranışlarıyla onu tutmadıklarını açık açık belli ediyorlardı.

Bir gün de Robert bir arkadaşından bir mektup aldı. Bu, namuslu fakat ürkek bir adamdı. Arkadaşı şöyle yazıyordu:

«Sevgili dostum Prat, bu mektubu okuduktan sonra hemen yak. Bunu senin etrafında dönen söylentileri sana anlatmak için yazıyorum. Üzerine çok güç bir iş aldığını biliyorum ama bunun içinden nasıl çıkacaksın o malûm değil, hakkında birçok dedikodular duydum. Senin pek dik kafalı, inatçı olduğunu söylüyorlar. Polisleri batırmak için elinden gelen hiçbir şeyi esirgemediğini ve bu davranışının siyasal bir parti ile ilgili olduğunu da söylüyorlar. Bunları sana haber vermeden yapamazdım. Çünkü seni ne kadar sevdiğimi bilirsin. Küçük bir hata yüzünden mesleğini tehlikeye sokmanı istemem, çok yazık olur sana. Ben seni burada savundum ama şeflerimiz sana karşı cephe almış durumdalar. Çok tatsız şeyler söylediler. Sen işgal zamanında tütüncü dükkânlarına saldırmışsın, özel hayatında uygunsuzluklar varmış, işinden çok sporla uğraşırmışsın, yargıçtan çok rugbi oyun-

cusuna benziyormuşsun. Bütün bunları seni uyarmak için yazdım. Çok rica ederim bu mektubu hemen yak, çünkü bunu yazarken büyük bir riske giriyorum...»

Robert gülümsedi. Bu mektupta mektup sahibinin karakteri olduğu gibi ortaya çıkıyordu. Endişeli, ürkek, fakat çok namuslu bır insan... Robert arkadaşının isteğine uyarak mektubu yaktı, alevlere bakarken içinden yükselen öfkeyi zaptetmeğe çalıştı. Bütün bunlar fena halde canını sıkıyordu.

Bir de Suzanne meselesi vardı. O güne kadar ikisi de karşılıklı tatlı duyular içinde yaşıyorlardı. Ama şimdi o da uzaklaşıyordu. Robert ise bundan birşey anlamıyordu; sorduğu zaman hiçbir cevap alamıyordu.

Robert'in de buna şaşması pek normaldi; çünkü genç kıza aşkını açıkladıktan sonra Suzanne bütün benliğiyle ona doğru kaymıştı. İlk fırsatta onun olabilirdi. Ama Robert bunun basit bir kapris olmadığını da biliyordu. Robert onu içten bir aşkla seviyordu. Bunun basit bir sevişmeyle sona eremiyeceğini, ermemesi gerektiğini, erdiği taktirde de yaşamalarının bir önemi kalmayacağını ikisi de kavramışlardı. Yirmi dört yaşında olan Suzanne aşırı duygulanmalara hiç yer vermeden dobra dobra konuşuyor, fikirlerini açıkça belirtiyordu.

Bir akşam genç yargıç Suzanne'ın kendisine her zamanki gibi davranmadığını farketti. Pek dalgın görünüyor, Robert'e ya pek geç cevap veriyor ya da hiç konuşmuyordu. Sinirli, öfkeli bir hâli vardı. Robert :

— Nen var senin? diye sordu.

— Hiç, diye cevap verdi genç kız sert bir tonla.

Robert'in yanından ayrılırken genç adam kendisini öpmesin diye başını öte yana çevirdi. Robert o esnada Suzanne'ın gözlerinde bir damla gözyaşı farketti. İçi kederle dolu olarak odasına çıktı. Şimdi en ufak bir uygunsuzluk canını müthiş sıkıyordu. En ufak birşey onu korkutuyor, bu korkuyu yenmek için büyük çabalar harcıyordu. Zaten bu korkunun da nereden geldiğini doğru dürüst bilemiyor, inceleyemiyordu. Sadece hiçbir şeyden memnun değildi, ne kendinden ne de başkalarından... Bir de Suzanne'ı kaybedecek olursa her-

şey bitmiş olacaktı. Ama onu niçin kaybetsindi? Bunu anlıyamıyordu...

Ertesi sabah masasının üstünde bir mektup buldu. Ev sahibi bunu genç kızın getirmiş olduğunu söyledi. Yazıyı tanıyamadı. Suzanne o zamana kadar ona iki satırlık bile birşey yazmamıştı. Zarfı yırttı. Hemen imzaya baktı.

«Diyelim ki yanılmışızdır, diye yazıyordu Suzanne. Sizinle beraber bulunmaktan çok büyük zevk duyuyordum ama çok rica ederim biribirimize acı çektirmiyelim. İçimde kötü bir hatıra saklamaktansa güzel bir hatıra saklamayı tercih ederim. Biribirimizi artık görmiyelim.»

Bu basit sözler Robert'in üzerinde bir bomba etkisi yarattılar. Aşkı pek yeniydi, henüz başlamıştı... İnsanlar özel hayatına kadar girmişlerdi onun. Çünkü bundan hiç şüphesi yoktu, bu ayrılma durumunun öteki işle çok yakın ilgisi vardı. Epey düşündükten sonra Suzanne'la konuşmağa karar verdi ve öğleye doğru genç kızın geçtiği sokakta bekledi. Suzanne kaçmak istedi ama Robert onu kolundan sıkı sıkı yakaladı ve tatlı bir sesle :

— Korkmayın Suzanne, dedi, bir şiddet hareketinde bulunacak değilim. Sadece sizinle biraz konuşmak istiyorum.

Genç kız fazla mukavemet göstermedi. Biraz sonra başka bir sokağa saptılar. Suzanne başını yere eğiyordu. Robert'in gözlerine bakamıyordu.

— Ne var? Ne oluyor? diye sordu Robert.

— Hiç. Mektubumu okumadınız mı? Hepsi bu kadar.

— Bu yetmez, dedi genç adam gülümsiyerek.

— Size bir açıklama yapmak zorunda değilim...

Suzanne küstahlaşmıştı, daha doğrusu küstahlaşmağa çalışıyordu. Ama bu davranış titreyen sesine hiç uygun düşmüyordu.

— Hayır Suzanne, tam tersine, bir açıklama yapmak zorundasınız.

Genç kız susuyordu.

— Bütün bu pisliklere yoksa siz de mi katılıyorsunuz?

— Hangi pislikler?

— Şehirdeki söylentiler, beni saran bütün bu pislikler. Bilmiyor musunuz sanki?

— Biliyorum.

— Öyleyse?

— Bütün şehir, yalnız külhanbeylerle şeyler hariç...

Söylemek istediği kelimeyi bir türlü söyleyemiyordu.

— fahişeler desenize.

Genç kız çocuksu bir öfkeyle:

— Evet ya fahişeler, dedi, onları çok iyi tanıyorsunuz siz.

Robert yumruklarını sıktı. Başka bir açıklamaya ihtiyacı yoktu artık. Bordeaux serüveni polislerden avukata, avukattan Suzanne'a geçinceye dek kim bilir ne hâle gelmişti. Kararını vermişti bile; yalan söyliyecekti, inkâr edecekti. Cesaretsiz miydi yoksa? Belki. Ama işin mânevi yanı onu ilgilendirmiyordu. Bir çeyrek saatlik mânasız bir zevklenme için bütün hayatını kaplayacak mutluluğu kaçıracak değildi ya... Eskiden olmuş bitmiş önemsiz birşeyi Suzanne'a itiraf etmekle sonra da ondan af dilemekle ikisinin de ellerine ne geçerdi? Hiç. Belki hattâ bu durum sonradan zaman zaman mutluluklarını bile bozabilirdi.

— Neden bahsediyorsunuz siz?

Artık kendine tamamiyle hâkimdi. Gülümsüyordu:

— Caroline'den mi yoksa? diye sordu Robert.

Suzanne gene sinirlendi:

— Hayır, Caroline'den değil...

— Öyleyse kimden?

Suzanne babasının kendisine anlattıklarını nasıl söyliyeceğini bilemiyordu. Babası onu cebi delik bir yargıca kaptırmamak için bu fırsatı ganimet bilmişti.

— Sizi için için üzen şeyin ne olduğunu ben söyliyeyim, dedi Robert. Genç kız Robert'e baktı. Kafası karışmıştı. Genç adam bir itirafta mı bulunacaktı? Robert gözlerini genç kızın mavi gözlerinden ayırmıyordu:

— Öğrendiğime göre gûya polisler benim hakkımda çok kötü bir şey öğrenmişler. Kısacası bana hiç de şeref vermiyen bir serüven...

— Ne gibi?

— Sözde ben Bordeaux'da sarhoş oluncaya dek içmişim ve... Caroline gibi birinin arkasından gitmişim. Sizin de bildiğiniz bu değil mi?

— Evet.

— Suzanne bunların hepsi yalan.

Genç kız inanmadan bakıyordu ona. Ama bakışlarında genç adamın söylediklerine çok inanmak isteyen birşeyler vardı. Bundan sonrası artık kolaydı.

— Bu doğrudan doğruya benim aleyhime açılmış bir kampanya. dedi Robert.

Suzanne dudak büktü, bu söze.

— Size nasıl inanabilirim artık?

— Bunu ben de bilmiyorum. İftiraya karşı henüz bir çare bulunamadı. Etrafta dolaşan bu söylentilere karşı benim elimden ne gelebilir? Yok ben mukavemet hareketinde gangsterlik yapmışım, yok komünist partisine kayıtlıymışım, yok davranışlarımda bir takım uygunsuzluklar varmış, falan filân. Bunların hepsi yalan. Hepsi yalan ama etkileri çok kötü oluyor.

Bir sessizlik oldu, sonra Robert:

— Bunlar sizi bile etkiledi. dedi.

Suzanne bazan yere bakıyr, bazan gözlerini genç adamın gözlerine çeviriyordu.

— İnanın bana. Ben mesleğim ne emrediyorsa onu yaptım. Bu polisler bence suçluydular, hâlâ o fikirdeyim. Onlar işte bunu affedemiyorlar. Belki şimdi söyliyeceğim söz size biraz tuhaf, hattâ kabaca görünecek; ben onların canına okumazsam onlar benim canıma okuyacaklar.

Robert konuşmağa devam etti. Başlangıçta genç kız ona hep cesaret vermişti, bunu Suzanne'a hatırlattı. Bir gün Suzanne: «Trapeze çıktığınız zaman...» dememiş miydi? İşte çıkmıştı trapeze. Artık oradan inemezdi de... Aşağıda düşmanları onu bekliyorlardı. İstesin istemesin numarasını sonuna dek götürmesi gerekiyordu. Yalnız alkışlar yâni kamuoyu onu kurtarabilirdi. Suzanne bu hâlinde onu terk mi edecekti? Daha ilk günlerde plisleri yakalayıp hapse attırmasını isteyen Suzanne değil miydi?

Artık genç kız kanmıştı. Ama gene de hemen teslim olmak istemiyordu.

— Ama akşamları neler karıştırıyorsunuz ben ne bileyim?

Robert şaka yollu:

— Horul horul uyuyorum, dedi.

Suzanne artık yavaş yavaş kendini bırakıyordu.

— Şimdi bana bütün olup bitenleri anlatın. İşin aslını anlamak istiyorum.

Suzanne'ı kendi yaptığı işlere ortakmış gibi göstermek mükemmel bir taktikti. Bunları ona anlattıkça genç kız Robert'e yardım ediyormuş gibi hissediyordu kendini. Suzanne hemen cevap verdi ve söylentileri nasıl öğrendiğini anlattı:

— Babama karşı garaz bağlamanızı istemem. Aldattılar zannediyorum onu...

Robert birşey söylemedi. Fakat içinden avukatı affetmedi. Babası Suzanne'ı bu kirli işlere neden katmıştı sanki? Genç kız bunları anlatırken avukata karşı beslediği antipati her an arttı. Avukat Penaud bir iki akşam önce kızını bir kenara çekerek kendisine nazik bir meseleden bahsedeceğini söylemişti. Bu sahne ve avukatın konuşması Robert'in gözünün önüne geliyordu. Avukat babalık görevini yapıyordu, genç yargıçla kızının içtenliğini bilen adamcağız Suzanne'ı fazla gayretkeşlik göstermeğe çalışan toy bir hukukçunun hatalarına karşı uyanık bulundurmak istemişti.

Genç yargıç hakkında kim ne biliyordu? Kimse büyük birşey bilmiyordu. Bütün bilinen genç yargıcın kanun savunucularını kötü durumlara düşürmek, buna karşılık topluma kötülüğü dokunanları da el üstünde tutmağa çalışmasından ibaretti. Bön müydü bu yargıç? Yoksa aşırı bir içtenliğe mi sahipti? Böyle bir hafiflik ancak tecrübesizliğine ve gençliğine verilebilirdi. Ama avukat onun hakkında tam bilgi edinmişti. Robert'in zevkleri ve eğilimleri hakkında tam bir bilgi edinmişti. Bunları anlatmak özellikle bir genç kıza anlatmak pek zordu. Ama söylemesi gerekiyordu. Bir akşam Robert Bordeaux'dayken...

— Bunları duyunca ağladım. dedi genç kız.

Robert onu kollariyle sıkı sıkı sardı.

— Üstelik inandınız ha?

— Başka ne yapabilirdim?

— Babanız ne dedi?

— Beni teselli etti. Sizin böyle davranmanızın kendisini hayal kırıklığına uğrattığını, oysa çok kaabiliyetli gibi göründüğünüzü söyledi. Bu yüzden de hayatımı sizinkiyle birleştirmemin hiç te uygun düşmiyeceğini söyledi...

— Bunun üzerine siz tutup bana bir mektup yazdınız...

— Evet.

— Ne düşüneceğimi bilmiyorum.

Robert'in aklına bir fikir geldi. Birkaç gün sonra Temyizde babasının arkadaşını görmeğe Paris'e gidecekti. Suzanne da onunla beraber gelebilir miydi acaba? Soruyu genç kıza sordu. Suzanne cevap vermeden ona baktı. Genç kızın bakışlarında ürkeklik ve çekingenlik okunuyordu. Artık âlem şunu düşünmüş bunu düşünmüş umurunda bile değildi.

* * *

Robert'in bir haftadan önce hareket etmesine imkân yoktu. Saugeat dosyasını demir dolaptaki göze yerleştirdi. Başsavcı şimdi onunla hiç konuşmuyordu. Soulas ta kendi başına buyruk olmuştu, Robert'e aldırdığı yoktu. Ama Robert'in de birşeye aldırdığı yoktu. İşinden soğumuş gibiydi. Pek önemsiz birkaç olay vardı elinde. Bunların içinde yalnız biri biraz ilgi çekiciydi. Bu bir zehirleme olayıydı. Çiftçinin biri şüpheli şartlar içinde ölmüştü. Adliyeye adamın dul karısını suçlayan imzasız bir mektup gelmişti.

Robert her zaman yaptığı gibi soruşturma işini geniş tutmasını tenbihleyerek bunu bir komisere vermişti. Bu olay Saugeat'dan önce olmuş, o zamandan beri de polis memurundan hiçbir haber alamamıştı.

O gün komiserin kendisine uğramasını rica etti. Komiser kırk beş yaşlarında iri ve kaba saba bir adamdı. O güne kadar sustuğundan ötürü Robert'den özür diledi. Soruşturma çok ağır yürüyordu. Zaten bilindiği gibi bütün zehirleme olaylarının soruşturmaları böyle ağır yürürdü.

— Dul kadını sorguya çektiniz mi? diye sordu Robert.

— Tabii.

— Eeee?

— Tatmin edici cevaplar verdi.

Polis memuru durumu şöyle özetledi: Kadının bir âşığı vardı ama adamı kadın zehirlememiş. Robert komiserin sesinde gizli bir alay sezdi.

— Bir sabah kadını çağırdım ve karakolda sorguya çektim. Öğleyin de bıraktım.

— Neden?

— Yemek yemesi için.

Robert o zaman polis memurunun kendisiyle açıkça alay ettiğini anladı. Ama hiç bozmadı, o da ötekinin kavasına girdi :

— Sonra?

— Saat ikide tekrar gel demiştim, geldi.

— E sonra?

— Saat on dokuzda kendi semtine bir otomobil gidiyordu, binip gitmesini söyledim.

Buna söylenecek hiçbir şey yoktu. Komiser kanun dairesinde hareket etmişti. Yemek yemesine ve akşam evine gönderilmesine izin verilen çiftçi kadının korkacak birşeyi yoktu. Suçlu olsun suçsuz olsun, sonuç aynıydı. Bu bir soruşturmaydı, o kadar. Polis memuru kanuna uyarak görevini yapmıştı.

— Sizi tebrik ederim, dedi Robert, kanuna karşı büyük saygınız var.

Komiser alaycı bir gülümsemeyle :

— Bizim yeminimiz vardır; kişisel hürriyetlere dokunmamak en büyük görevimizdir.

— Bu hepimizin en büyük görevi.

— Ben buna eminim.

Robert de komiser de işin farkındaydılar. Bu polis te öteki arkadaşlarının fikrine katılıyordu. Aydınların endişeleri yersizdi. Herkes kendi işini bilmeli, ona göre davranmalıydı; özellikle başkalarının işlerine burnunu sokmamalıydı. İnsanlardan gerçeği söküp alabilmek için terbiye ve nezaket tesirli silâhlar değildi...

— Pekâlâ, soruşturmanıza devam edin, dedi Robert.

Komiser ayağa kalktı. Hayal kırıklığına uğramıştı. Belki de genç yargıcın kendisini azarlıyacağını filân beklemişti. Eğer öyle olsaydı cevabı hazırdı; Saugeat'nın ve arkadaşlarının âkıbetinden bahsedecekti.

— Soruşturma çok uzun sürebilir, dedi komiser.

— Sürsün ne yapalım.

— Ve belki de hiçbir sonuç elde edemeyiz.

— Ben edeceğinizden eminim.

Ama Robert de komiser gibi düşünüyordu. Dul kadın

hiçbir zaman yakayı ele vermeyecekti, bir falso yaparsa belki yakalanırdı ama bu da pek uzak bir ihtimaldi. Ölen çiftçinin babası avukat olarak Suzanne'ın babasını tutmuştu. Adam suçlu olarak gelinini göstermekte ısrar ediyordu. Her yerde oğlunun gelini tarafından zehirlenmiş olduğunu anlatıyordu. Çiftçi varlıklı bir adamdı.

Robert avukat Penaud'yu Saugeat meselesinden beri görmemişti. Ziyaretini merakla ve biraz da korkarak bekliyordu. İşin içinde Suzanne olunca bir korkaklık geliyordu kendisine...

Robert Suzanne'ı da Paris'e götürmeğe karar verdiğinin daha ertesi günü genç kızın babası genç yargıcın ziyaretine geldi. Kızıyla genç adama karşı hazırladığı plânın suya düştüğünü biliyor muydu acaba? Hâlinden bilmediği anlaşılıyordu.

— Benim şu şehirleme işim ne âlemde? diye sordu avukat.

Robert eliyle belirsiz bir hareket yaptı:

— Devam ediyor.

— Çok uzun sürdü.

Sonra avukatın sesisinin tonu değişti :

— Bay yargıç, müvekkillerimin sabırsızlığını size bildirmek zorundayım. Oğulları öleli üç ay oldu. Ölümünün nedeni hakkında da kesin fikirleri var. Yaptıkları açıklamalar öldürenin kim olduğunu gösteriyor. Bu, ölenin dul karısıdır. İtiraf edeyim, bu kadın bugün hâlâ âşığıyla beraber yaşadığı halde böyle bir durumun tarafınızdan nasıl kabul edildiğini pek anlıyamıyorum.

Robert avukatın nasıl bir amaç izlediğini pekâlâ anlıyordu. Avukatın sözlerinde büyük bir açıklık vardı. Böyle bir konuşmadan sonra Robert polisin soruşturmaya devam ettiğini söylemesi gerekecekti. O zaman avukat soruşturmayı yapanların neden bu kadar yavaş hareket ettiklerini anladığını söyleyecekti. Polis memurları bir defa cesaretsizliğe alıştırılmışlardı, artık tabii başka türlü davranamazlardı... Ama peki öte yanda her gün oğullarına ağlıyan bahtsız bir babayla bir ana vardı, onlar ne olacaktı? Onların bu acıları böyle sürüp gidecek miydi?

Robert bu tartışmaya girişirken bütün bunları hesaplamıştı:

— Ben bizzat komiserden elini çabuk tutmasını rica ettim. dedi genç yargıç:

— Peki komiser ne dedi buna?

— Soruşturmanın zor olduğunu söyledi.

— Polisleri suçlamak birini zehirleyerek öldüren bir kadının suçunu ortaya çıkarmaktan daha kolaydır tabii.

Avukat gayet sert bir şekilde konuşmuştu, o kadar ki Saulas bile başını kaldırmıştı. Zabıt kâtibinin keyfine diyecek yoktu. Bu küçük yargıç şehrin en ünlü avukatı tarafından paylanmıştı... Robert sükûnetini kaybetmedi. Sırf Suzanne'ın hatırı için kendini tutuyordu. Genç kız olmasa ne istikbali, ne kamu oyu, hiçbir şeyi düşünmeden avukatı kapı dışarı ederdi. Bunu yapamadığı için de son derece üzülüyordu...

— Bu iki mesele arasında hiçbir ilinti yok efendim. dedi Robert.

— Ben öyle düşünmüyorum...

Robert tartışmayı fazla uzatmak istemiyordu. Tartışmayı uzatmak Suzanne'ı zor duruma sokmaktan başka bir işe yaramıyacaktı. Temyizin kararına kadar sesini yükseltmemesi gerekiyordu.

Bir sessizlik oldu, sonra avukat:

— Daha çok gençsiniz bay yargıç, dedi.

— Bana bunu sık sık söylüyorlar...

— Ne kadar söyleseler azdır. Çok genç ve ölçüsüzsünüz. Adalet oyun değildir, spor derseniz hiç değildir. Daha başlangıçta yanlış bir adım attınız. O zaman bunun farkına varıp hatanızı düzeltme yoluna gitseydiniz çok iyi yapardınız. Aramızdaki yaş farkı size bu öğütleri vermeme müsaade ediyor...

Robert kendini tuttu. Avukat bugün polislerin dâvasıyla mı uğraşıyordu, yoksa kocasını zehirleyen kadını mı ele almıştı? Bunu kendine soracaktı ama caydı.

* * *

Robert Fangeat'nın öğütünü dinlemeğe karar verdi. Pa-

ris'e gidip Temyizdeki babasının arkadaşını görecekti. Ama bakalım Suzanne onunla beraber gelecek miydi? Bu gezi aşklarının gerçek başlangıcı olabilirdi, bunu düşününce içi büyük bir mutlulukla doldu. Yaşamakta olduğu tatsız çevreden iki gün bile olsa kurtulmak büyük bir şeydi. Ama işte bunun için de Suzanne'ın onunla beraber gelmeğe karar vermesi gerekiyordu.

Bir akşam buluştukları zaman Robert Suzanne'a :

— Paris'e gidiyorum, benimle gelecek misiniz? diye sordu.

Bunu sorarken heyecandan titriyordu. Genç gülümseyerek baktı ona. Evet beraber gelmeyi kabul ediyordu. Toulouse'da buluşmaya karar verdiler. Suzanne'ın bahanesi de hazırdı. Yaşlı halasını ziyarete gideceğini söyliyecekti. Yalnız ikisinin de aynı zamanda gitmesi birçok kimsenin, özellikle avukatın gözünden kaçmıyacaktı. Ama genç kızın umurunda bile değildi. Yirmi yıl önce olsa bunu herkes bir skandal olarak karşılardı. Ama bugün küçük bir dedikoduyla iş kapanır giderdi.

— Artık hiçbir şeyin önemi yok, dedi genç kız gülümsiyerek. Siz polisleri yakalatmak istiyor, mâsum genç kızları kaçırmaya kalkışıyorsunuz. Bir de etrafınızdaki insanlar sizi tutsun, sizinle beraber olsun istiyorsunuz.

— Ya babanız?

Suzanne'ın yüzünde bir hüzün ifadesi belirdi

— Sizden zaten hoşlanmıyor, bu sefer belki büsbütün soğuyacak. Ama o kendinden başka kimi sever ki zaten? Ama bir yandan da bana ahlâk dersi filân veremez babam. Verdiği anda hemen cevabını alır.

— Size benden bahsetmedi mi hiç?

— Yemekte annemin önünde bahsetti bir defa. «Bu küçük yargıcın komünist partisine kayıtlı olduğu ortaya çıkarsa hiç şaşmam.» dedi. Başka bir şey söylemedi.

Ertesi günü Robert başsavcıya gidip iki gün izin rica etti. Bay Mesnil hayatından memnun görünüyordu. Robert'i çok iyi karşıladı ve istediği izni kendisine verdi. Ama izni de niçin istediğini genç adamdan sormağı ihmal etmedi. Robert de gidişinin nedenini saklamadı.

— Paris'e gitmem gerekiyor.

Başsavcının gözünde bir parıltı belirdi. Bir taşra memuru için Paris önemlidir. Başkente yapılan bir gezinin de tek bir amacı vardı; bir piston ya da buna benzer birşey bulmak. Bay Mesnil sonuç bakımından fena bir insan değildi. Eğer Robert uğradığı başarısızlıktan sonra gene bu işle uğraşmak isteğindeyse bu onun en tabii hakkıydı. Pek tabii kendini savunmanın yollarını arayacaktı...

— İyi şanslar dilerim, dedi başsavcı.

Robert ertesi günü trene bindi. Suzanne da mümkün mertebe görünüşü kurtarmak için Toulouse'a kadar annesinin arabasıyla gitti. Robert onu garın önünde buldu. Genç kız çok neşeliydi. Biribirlerine sarılıp öpüştüler. Bu, onların ilk öpüşmesiydi.

Gezileri çok güzel geçti. Robert her şeyi, hattâ Temyiz üyesini bile unuttu. Bunu hatırladığı zaman mutluluğunu kaybediyor gibi oluyordu. Suzanne'a gelince sanki bu gezi onun için tek bir amaca dayanıyordu. Robert'in metresi olmak. Genç adamla beraber gitmeye karar vermekle tamamiyle onun olduğunu göstermişti. Genç kız hiçbir endişe duymadan kendini bu mutluluğa bırakıyordu.

Akşama doğru Paris'e vardılar. Robert Suzanne'ı Saint-Michel'de bir otele götürdü. Suzanne Kartiye Laten'i iyi tanımıyordu. Robert bu çevreye girer girmez hemen küçüklüğünü hatırladı.

Küçük bir lokantada yemek yediler ama ne yediklerinin farkında bile olmadılar. Tatlı tatlı, heyecanla konuşuyorlar, çocuklar gibi hürriyetin tadını çıkarıyorlardı. Gece yarısına doğru oteldeki odalarına girdiler. Suzanne birden çok heyecanlandı. Gözlerinde yaşlar belirdi. Sonra kollarını açarak Robert'e koştu. Genç adam Suzanne'ı kucaklıyarak yatağa götürdü.

* * *

Robrt babasının dostu olan Temyiz üyesinin karşısındaydı. Altmış yaşlarında, uzun boylu, pembe yanaklı, beyaz saçlı, yüzünden sıhhat fışkıran bir adamdı. Koyu renk bir elbise giymişti. Çocukluğundan beri tanıdığı Robert'i büyük bir içtenlikle karşılamıştı. Genç adama «Bay yargıç» diye hi-

tap etti. Dünkü bacaksız bugün kendisi gibi bir yargıç oluvermişti işte...

— Sizinle biraz uzunca konuşmak istiyordum efendim.

— Öyleyse akşam yemeğe bize gel.

Temyiz üyesi ne istediğini kısaca anlatmasını Robert'den sorunca genç yargıç :

— Nazik bir mesele hakkında sizi rahatsız etmek istiyorum ama Paris'te yalnız değilim.

Temyiz üyesi gülümsedi. Karısı da kendisi de genç yargıcın «müstakbel karısı» ile tanışmaktan büyük zevk duyacaklardı. Robert Suzanne'ın avukat kızı olduğunu söyleyince Temyiz üyesi daha fazla memnun oldu. Robert'in kendine çok iyi bir eş seçmiş olduğundan emindi...

— Yalnız şu var ki nişanlanmamız bu meseleyle ilgili, dedi Robert.

— Daha iyi ya. diye cevap verdi Temyiz üyesi.

Yaşlı yargıcın gösterdiği sıcak yakınlık karşısında Robert'in kendine emniyeti arttı ve akşam dâvetini kabul ederek Suzanne'ı da getireceğini vaadetti.

Temyiz üyesinin adı bay Denis idi. Orta tabakanın bulunduğu mütevazi bir evde oturuyordu. Bayan Denis Suzante'ı neşeyle karşıladı. Ve hemen bir yargıç karısının görevlerinden ve zorluklarından bahsetmeğe başladı ama bunları söylerken insanı hiç sıkmıyor, konuşmasını zarif nüktelerle süslüyordu. Bay Denis Robert'i onlardan ayırarak kendi çalışma odasına götürdü.

— Seni endişelendiren şey neymiş şimdi anlat bakalım, dedi.

Robert Saugeat'nın ölümünü, polis memurlarının yaptıkları açıklamayı, Caroline'in tanıklığını, doktorun raporunu, kendisine yöneltilen iftiraları anlattı.

En sonunda da :

— Ben bu adamların suçlu olduklarına kesin olarak inanmıyorum ama bunu ispat edebileceğimi hiç sanmıyorum, dedi.

Bay Denis Robert'i dikkatle dinlemişti.

— Siz ne düşünüyorsunuz? diye sordu genç yargıç.

— Başını öyle bir derde sokmuşsun ki ben senin yerin

de olsaydım imkânı yok bu işi sonuna dek götürmek cesaretini gösteremezdim.

Sonra genç adamın şaşırdığını görünce :

— Merak etme, diye ekledi. Benim korktuğum şey senden intikam almağa kalkışmaları ya da sana yöneltilen iftiraların kötü sonucu değil. Benim düşündüğüm şey bundan da kötü. Ben başarısızlıktan, tam bir başarısızlıktan korkuyorum. Sen bunu Allahtan anlıyamazsın çünkü gençsin oğlum, böyle olması da bence çok güzel bir şey. Ben de bu mesleğe tıpkı senin gibi derin bir adalet duygusuyla girmiştim. Ve buna bütün benliğimle inanmıştım. Bunun bölünmez tam bir erdem olduğunu sanıyordum. Başka bir deyişle iyi niyetlerle gerçeği adalet yoluyla elde etmenin mümkün ve bunun da insanın en yüksek ülküsü olduğuna inanmış bulunuyordum. Gerçek, bence gerçek insan kitlelerinin yöneldiği ülküydü. Ne kadar budala olduğumu ancak otuz yıl sonra öğrenebildim.

Bay Denis gülümsedi ve bir an sustu :

— Şimdi artık biliyorum. İnsanların büyük kısmı gerçeğe karşı savaşıyorlar. Kuyudan çıplak çıkarılan falanca zavallı kadın toplumun en bahtsız, en kirli, en çok hırpalanan insanıdır. Bu da kamunun oyu ile oluyor hep... Pirandello, her insanın bir gerçeği vardır, der. Bense özellikle her insanın kendi yalanı olduğuna inanıyorum. Birinde bu hafif ve üstünkörüdür, meselâ bir metres diyelim. Başka birindeyse köklüdür çünkü bütün topluma doknur. İkide bir memleket aşkı için çalıştığını söyleyen, fakat aslında nüfuz ticareti yapan bir siyaset adamının durumunu ele al meselâ... Hangi sonuca varmak istediğimi anlayabilmen için sana basit örnekler veriyorum, kırk milyon insan, kırk milyon yalan. Ve bu yalanlar arasında da adalet az çok bir denge görevini görüyor.

— Pek kötümsersiniz siz.

— Belki. Belki ama muhakkak senin anladığın anlamda değil. Çünkü her şeye rağmen insanlardan da yalanlarından da nefret etmiyorum. Bütün bunlar bende bir duygululuk yaratıyor. Ama benim bu buluşum seninki gibi birden olmalı. Seninki farklı birşey. Sen âşikâr bir cürüm karşısında bulunuyorsun ve birçok nedenler yüzünden suç ceza görmüyor.

Hattâ bunda bile bir eksiklik var. Sen inat ettiğin için belki de tek suçlu olarak sen gözükeceksin.

— Haksız mıyım?

Bay Denis sıcak bir gülümsemeyle :

— Tabii ki hayır. diye cevap verdi.

Robert bunun üzerine işin böyle sonuçlanmasından nasıl şaşırdığını ve bu şaşkınlığın hâlâ devam ettiğini söyleyerek komiser Bertrand'ın nasıl bir adam olduğunu anlattı. O da tıpkı kendi gibi hukuk okumuştu. Ya roller ters olaydı, kendi komiser, öteki de yargıç olaydılar ne olacaktı?

— O zaman ben de vuracak mıydım? Bir insana karşı şiddet gösterilmesine göz yumacak mıydım? diye sordu Robert.

— Bilmem. Belki.

Bay Denis bu cevabı tatlı bir gülümsemeyle vermişti.

— Polislerin tam tersine insanları hor görmemek için içten gelen bir sevgi gerek. Hiç ceza yargıçlığında bulundun mu?

— Bir iki defa.

— Öyleyse ceza argosunda «av» denilen durumları bilirsin. Meselâ meşhut cürümler... Çok zaman alkolik, sefil olan, hayvanlar kadar bile temiz olmasını beceremiyen bu zavallılarda sanki zekânın bütün pırıltıları sönmüş gibidir. Çok zaman hayvanlardan da daha aşağıdırlar. Ama onların yargılayan yargıcın içinin burkulduğu, gerçekten büyük bir üzüntü duyduğu çok olur... Ama o anda yargıçla yargılanan insan arasında bir demir parmaklık vardır. Oysa polis yüz yüze çalışır.

— Ama bu durum onun döğmesini, vurmasını gerektirmez ki...

— Tabii gerektirmez. Ama meselâ bir Bertrand'ın nasıl geliştiğini anlatmağa çalışıyorum ben. Sen nasıl bu duygularla yargıç oldunsa belki o da polisliğe aynı duygularla başlamıştır. Sonra adamcağız ham maddeyle karşılaşmış ve işin büyük kısmını müfettişlerine bırakmıştır. O adamlardan çoğu için mesele basittir. Bunlar işe en aşağı basamaktan başlarlar. Birdenbire ellerine sınırsız bir kudret geçiverir ve bunu serseriler, hırsızlar, fahişeler üzerinde alabildiğine kullanırlar. Çünkü müthiş hazımsızdırlar. Kabahat kendilerinde

değildir, yarım yamalak bir kültürleri vardır, bununla daha fazlasını imkânı yok başaramazlar. Müfettiş artık kıral gibidir. Bütün kuvvetiyle ötekini ezmeğe, zor kullanarak suçunu itiraf ettirmeğe çalışır. İlk tokat atılmaya görsün, ondan sonrası artık kolaydır. Ötekiler arkasından peşi sıra gelir.

— Ya Bertrand?

— Göz yumar herhalde... Formaliteler, imzalanacak evrak, yazılacak raporlar altında ezilmiştir, tembelleşmiştir. Mesleğini yapacak, suçluların teknik soruşturmasını izleyecek vakti yoktur adamın... Daha kolay olduğundan en kestirme yoldan giderek suçluları itiraf ettirmeğe tercih eder. Delillerin izinde yürümek, delilleri toplamak, tanıkları dinledikten sonra bütün ifadelerin bir kritiğini yapmağa kalkışmak, diyalektik ya da psikoloji denemeleri yapmak çok uzun ve çok zor işlerdir. O zaman komiser odasına kapanır, zanlıyı müfettişlerine bırakır ve içlerinden birinin kapıyı vurup girerek: «Tamam patron, itiraf etti» demesini bekler. Buna bir de savaş zamanında pek yakından görülen ve bazı insanlar tarafından benimsenen Almanların zorlama usuliyle yaptıkları sorgu sistemini de hesaba katarsan durumu daha iyi anlamış olursun. Artık âdetler benimsenmiştir. Hem sonra atılan tokatlar, savrulan yumruklar da Gestaponun işkenceleri yanında solda sıfır kalır...

— Demek size göre komiser Bertrand sadece pasif bir suçludur.

— Bana anlattığın gibiyse mümkündür. Hattâ daha da ileriye gidip ilk günlerde pek şaşırdığını ve bocaladığını bile söyliyebilirim. Belki de ilk defasında müfettişlerinin gösterdiği şiddet hareketleri karşısında fena halde sinirlenmiştir. Belki kendi de buna karşı şiddetli bir tepki göstermiştir. Sonra o da kendini çarka kaptırmış, artık alışmıştır. Saugeat işinde, eğer bana anlattıklarını iyi kavradımsa, zavallı adamın sorgusu yapılırken komiser birçok defalar odaya girmiş değil mi?

— Evet.

— Bu kesin bir katılaşmayı gösteriyor. Komiser odaya meslek arkadaşlarının elde ettikleri gelişmeyi anlamak için giriyordu, bundan eminim. Kullandıkları usulün hiçbir önemi yoktu, bütün mesele elde edilecek sonuçtaydı. Komiser

odaya girdiği zaman müfettişler de döğmeyi bırakıyorlardı, ben bundan da eminim. Bu iki yüzlülük işlerin düzgün yürümesi için yeter bir davranış oluyordu onlar için...

Robert susuyordu. Bay Denis'nin yaptığı açıklamalar şimdi onu dehşete düşürmüştü, bu korkunç mekanizma içinde nizamı savunan insanların durumu öneminden çok şey kaybediyordu...

— Beni korkutuyorsunuz, dedi Robert. Bu kaçınılmaz şiddet gösterileri bizleri sessiz bir nemelâzımcılığa mı sürüklemeli peki?

— Katiyen. Ama gene de lüzumsuz bir savaş içinde bulunduğumuzu itiraf etmek zorundayız. Yeldeğirmenleri Don Kişot'tan daha kuvvetlidir. Onlar dönerler ve dönmeğe de devam edecekler...

— Eğer dünyanın bütün yargıçları...

— el ele verselerdi, o zaman görürdün şenliği sen, diye şaka etti bay Denis. Başka bir problem daha var. Bu mesele karşısında yargıçların durumu nedir? Bu bakımdan sert konuşacağım. Onların davranışı tembelliğin ta kendisidir. Bunun da iki nedeni var. Önce bir zanlı döğüldüğü zaman «Bu bir skandaldır» diye seslerini yükseltemezler. Saugeat meselesi tekrar büyür ve dal budak sararsa bence hiçbir yargıç üç ay süreyle hiçbir kimseyi gönül rahatlığıyla yargılayamıyacaktır. Çünkü polisin işkencelerinden şikâyetlerin yekûnu durmadan artacaktır. Karakoldaki gerçek bir dayak olayı başka bir takım uydurma olaylar da ortaya çıkaracaktır. Onun için yargıç çekingen davranacaktır. İlk tepkisi omuzlarını silkmek ve kendini bunlara kaptırmamak olacaktır. Bu rahat bir davranıştır. Herşeye göz yumar ve polisler hiçbir zaman şüphelenmez. Ne de olsa ilk işi görenler onlardır. Onlar olmazsa adalet mekanizması yürüyemez, yargıçların onlara büyük ihtiyaçları vardır, onların cesaretlerini kırmak hiçbir işe yaramaz.

Bundan sonra Robert Saugeat meselesini en ince noktasına kadar anlattı. Bay Denis dikkatle dinliyordu.

— Bu meseleyle hemen ilgileneceğim, dedi bay Denis sonunda. Durumdan basının da haberdar olmasına çalışacağım. Sen hiç merak etme. Senin savunmanı ben kendi üzerime alacağım.

Robert'in son günlerde gittikçe büyüyen endişeleri de böylece sona ermiş oluyordu.

* * *

Dönüşte Robert ve Suzanne aynı taktiği kullandılar. Biribirlerinden Toulouse'da ayrıldılar. Genç kız arabasına bindi ve beklemeden halasının evine gitti. İçi mutlulukla doluydu. Aşk onu çok değiştirmişti. Saugeat meselesi Suzanne'a hem endişe hem de mutluluk getirmişti. Genç kız toplum tarafından tehdit edilen Robert'in tarafını tutarak kamuya, ailesine, babasına meydan okumuştu.

Genç yargıç ertesi günü hemen işine döndü. Daha ertesi günü koridorda karşılaştığı başsavcı gezisinin nasıl geçtiğini sordu. Sesinde alaylı bir ton vardı. Bakışlarında da aynı alay seziliyordu. Robert bunun anlamını çok geçmeden anladı. Genç yargıcın oradan neden ayrıldığını Adliyede anlamışlardı. Suzanne'la Robert'in gidişlerinin aynı zamana rastlaması kimsenin gözünden kaçmamıştı. Suzanne'la ilk buluştukları akşam Robert genç kızın annesinin babasının gezisi hakkında neler söylediklerini öğrenmek istedi. Bu konuda ikisi de tek kelime sarfetmemişlerdi.

Günler geçti. Robert dosyasını Temyize göndermişti. Artık ona en önemsiz işleri veriyorlardı. Kamu sükûnet bulmuştu ama henüz unutmamıştı. Artık Robert'in adı komüniste çıkmıştı. Ve herkes kendine göre ona belirli bir davranış takınmağa başlamıştı. Meselâ rugbi takımında oynayan ve özel hayatında anarşist olarak tanınan bir işçi onun elini hararetle sıkıyordu. Oysa bu adam o zamana dek ona karşı daima büyük bir kaygısızlık göstermişti. Buna karşılık Robert'le yakın ahbaplık kuran şehrin önemli bir tüccarı da artık onu görmemezlikten geliyor, kendisiyle hiç konuşmuyordu. Ama Robert bütün bunlara hiç aldırmıyordu. Onun için önemli olan tek şey Suzanne'ın davranışıydı. Bu bakımdan çok mutluydu. Genç kız bütün ihtiyatsızlıklara hazırdı, hattâ Robert onu dinlese şehirde bir otel odasına bile gitmeğe hazırdı. Aşk genç kızı adamakıllı sarmıştı.

Bir gün hiç ummadığı biri Robert'i ziyaret etti. Bu, Rabut'nün karısıydı. Esmer, oldukça hafifmeşrep görünüşlü bir

kadındı. Daha ilk bakışta kadının sinirli olduğu belli oluyordu. Konuşurken sesi titriyordu.

— Bay yargıç, dedi kadın, size bir mektup getirdim.

Robert'e bir kâğıt uzattı. Genç yargıç şunları okudu:

«Bay Rabut, bana karşı hiç de iyi davranmadınız. Size karşı duyduklarımı fenaya kullanmaya kalkıştınız. Beraber geçirdiğimiz dakikalardan bahsetmiyorum. Escoffier meselesinden bahsetmek istiyorum. Bana bunu ihbar ettirdiniz, sonra da şimdi beni buradan uzaklaştırdınız. Bunu Saugeat yüzünden yaptığınızı biliyorum. Zavallıyı nasıl da patakladınız değil mi? Bunu sizin yaptığınızı biliyorum. Sesinizi ve vurduğunuz tokatları, yumrukları duydum. Bana en büyük zevkinizin adam döğmek olduğunu söylediğiniz zaman ben buna doğrusu inanmamıştım. Sizi hiçbir zaman suçlandıramıyacağımı biliyorsunuz. Ama bunu yapmayı o kadar isterdim ki. Çünkü siz buna müstahaksınız. Buna rağmen sizi gene görmek istiyorum.»

Robert, imzaya baktı Caroline. Kadının amacını o zaman anladı.

— Bu mektubu ne zaman buldunuz?

— Bu sabah.

— Neden bana getirdiniz bu mektubu?

Bayan Rabut cevap vermedi.

— Bu mektubun kocanız için müthiş birşey olduğunu biliyor musunuz?

Genç kadın bir solukta:

— Biliyorum. diye cevap verdi.

Robert heyecanlanmıştı ama duyması gereken sevinci duymamıştı. Bu bir zaferdi. Bayan Rabut'nün getirdiği bir delil değildi. Çünkü müfettiş herşeyi inkâr edebilirdi. Ama ne de olsa bu mektup bir işe yarayabilirdi, bir vesikaydı. Onun özel hayatına kadar girmeğe çalışmışlardı, özellikle Rabut bunun için çok çalışmıştı. Şimdi o da Rabut'nün özel hayatından birşeyler öğrenmişti. Bu bir zaferdi ama Robert bundan sevinç duyamıyor, sıkılıyordu. Bu mektubu almakla zaten iyi geçinemiyen bir çiftin hayatını berbat etmiş oluyordu.

— Bunun sonunun nereye varacağını kestiriyor musunuz?

— Vız gelir.

Bu sözü zorlukla sarfetmişti kadın. Tabii bunu söylemek ona çok ağır gelmişti ama alması gereken intizamdan da vazgeçemezdi.

— Çok pis bunlar. dedi kadın.

— Nedir pis olan?

— Herşey.

— Size bir ifade kâğıdı imzalatacağım, lütfen imzalar mısınız?

— Tabii verin.

Kadın kararından katiyen dönmiyecekti, belliydi. Taş gibi kasılmıştı. Ama yalnız kalır kalmaz hüngür hüngür ağlamaya başlayacaktı. Robert krizin kendi yanında patlak vermesinden korkuyordu hattâ... Hiç de hoş bir tarafı olmıyan böyle bir ihbarın kahramanını teselli etmeye çalışacaktı o zaman... Ama Rabut gelip kendisine Bordeaux akşamından bahsettiği zaman Robert'in durumunu düşünmüş müydü?

«Gerçek için savaş, diye düşündü genç yargıç, bütün savaşlar gibi, pis birşey...»

Ama bayan Rabut fenalık geçirmedi. İfadesini imzaladı, çıktı gitti.

— Pis karı. dedi Soulas.

— Kocası da ondan aşağı kalmaz, dedi sert bir sesle Robert.

Ama Soulas onu dinlemiyordu bile, bir sigara sarmağa başlamıştı. Acaba Rabut karısının bu hareketini akşama öğrenir miydi? Ama artık bunun da hiçbir önemi yoktu.

* * *

Bir ay sonra Temyiz dosyayı inceledi. Robert öteki vesikalara eklensin diye Rabut'nün mektubunu da göndermişti. Bunun büyük bir önemi olduğunu da ayrıca bay Denis'ye bildirdi. Aldığı cevap onu çok sevindirdi. Bay Denis bu işi kendi üzerine aldığını ve 29 Nisana kadar tamamlıyacağını yazıyordu.

Temyiz üyesinin bildirdiği tarihte akşam saat beşe doğru Robert telefonla arandı. Çok uzaktan gelen Bay Denis'nin sesi şöyle diyordu:

— Tamam. Temyiz «selâhiyetsizlik» kararını reddetti.

Kovuşturmana devam edebilirsin. Sana ayrıca mektupla da durumu bildiriyorum. İyi şanslar.

Robert elinde reseptör olduğu halde yerinde kalakaldı. Savaşma hırsı tekrar canlanmıştı içinde. Kalbi yerinden uğrayacakmış gibi çarpıyordu. İlk defa onu destekliyorlardı.

Akşam haberi öğrenince Suzanne'ın gözlerinden yaşlar akmağa başladı. Şimdi hem ağlıyor hem de gülüyordu.

— Sanki sizin gibi beni de tâkibediyorlarmış gibi geliyor bana, dedi genç kız.

Sonra aynı konu üzerinde şakalaştılar. Kendileri detektiftiler, karşı çetenin muhakkak canına okuyacaklardı.

Ertesi günü Robert Bay Denis'nin mektubunu aldı. Temyiz üyesi şöyle yazıyordu :

«Bu işi sonuçlandırmak kolay olmadı. Polisler hakkında yapılacak kovuşturmayı burada herkesin kabul ettiğini sanmamalısın... Tam tersine. Hattâ bazı üyeler polislere acıdılar bile. İçlerinden ikisi Bayan Saugeat'nın idarî mahkemelere gitmesini daha uygun buluyorlardı. Çünkü bu onların gözünde çok daha az tehlikeli birşeydi. Ben onlara yüksek hakemlik görevlerini hatırlattım. Kişisel hürriyetlerin savunulmasında güzel bir nutuk çektim kendilerine.»

Kısa bir süre sonra Robert, Bay Denis'nin raporunun gürültü kopardığını anladı. Bu raporun bir kısmını yüksek tirajlı akşam gazetelerinden biri yayınladı. Başka bir gazete bir «cesur ve genç yargıç» tan bahsetti. Artık bu işi örtbas etmek mümkün değildi. Sonuna kadar kurcalanması gerekiyordu. Ama sonuç ne olacaktı?

Robert'le koridorda karşılaşan başsavcı: «kendisiyle biraz konuşmak istediğini» söyledi. Bay Mesnil Robert'e çok nazik davrandı. Genç adama yer gösterdi. Başsavcının konuşması geliştikçe Robert onun zihnini meşgul eden şeyi anlıyordu. Başsavcı Robert'in Paris'e yaptığı geziyle kovuşturmanın yeniden başlaması arasında kolaylıkla ilinti kuruyordu. Şimdi Robert'e gizli bir hayranlık duyuyordu. Bu genç adamın yoksa çok kuvvetli tanıdıkları mı vardı? Ama başsavcı yalnız Robert'e hoş görünmek kaygusuyla hareket etmiyordu. Endişesi daha karışık, daha derindi. Adamcağız yanılgıya uğramaktan korkuyor ve nasıl bir tutumla davranması gerekeceğini bir türlü tesbit edemiyordu.

— Temyizin kararını öğrendim, dedi başsavcı.

— Bir-iki güne kadar kovuşturmaya yeniden başlıyacağım, diye cevap verdi Robert. Dosyayı alır almaz başlıyacağım işe...

Başsavcı tereddüt ediyordu :

— Sayın dostum, bir gün size birşey söylemiştim, bunu yanlış tefsir etmenizi istemem.

Robert onun yardımına koşmadı, sustu.

— Eğer suçlu iseler, polisleri korumak aklımın kıyısından bile geçmez.

— Bundan eminim efendim.

— Ama bir tek şeyden korkuyordum, haksız yere suçlandırılmalarından... Durumumuzun nazikliğini anlıyorsunuz değil mi?

— Anlıyorum.

— Böyle bir durumda bizi ne İçişleri Bakanlığı, ne de Adliye Bakanlığı affeder.

— Tek sorumlu benim.

— Ben de bundan sorumlu olmıyacak mıyım sanıyorsunuz? Sorgu yargıçları üzerinde hiçbir otoritesi olmasa bile başsavcının zayıflığını gördüler mi hemen yüzüne vururlar...

— Siz hiç merak etmeyin ben bütün sorumluluğu üzerime alıyorum.

* * *

Komiser Bertrand Robert'i başıyla hafifçe selâmladıktan sonra yargıcın karşısındaki iskemleye oturmuştu. Soruşturmanın yeniden başlamasından ve en yüksek yargıçların kendinden daha genç birine hak vermiş olmalarından büyük bir rahatsızlık duyduğu belliydi. Mücadelenin ilk kısmını kaybetmişti, genç yargıcın odasında bulunması da zaten bunu açıkça gösteriyordu.

Komiserin yanında avukatı da vardı. Avukat Robert'e karşı çok soğuk davrandı, genç yargıcın elini sıkarken sanki bir yabancının elini sıkıyormuş gibiydi, sonra müvekkilinin yanına oturdu.

— Bay komiser, dedi Robert, Saugeat'nın ölümüyle ilgili bilgiyi tamamlamak zorundayım. Sizi çok önemli bulduğum bir noktayı aydınlatmanız için dâvet ettim.

Bir sessizlik oldu. Komiser konuşmayınca Robert sözüne devam etti:

— Loubat'ya ait elmasın geri verildiğinden haberiniz vardır sanırım.

— Evet, duydum...

Komiserin yüzünü bir endişe ifadesi kaplamıştı. Robert komiserin birdenbire çok fena sıkıldığını hissetti.

— Müsaade eder misiniz ben kendi bildiklerimi size anlatayım.

— Memnuniyetle.

Robert'in dostça davranışı etkisini yaratmaya başlamıştı. Bertrand güvensizliğini bir yana bıraktı ama Robert Loubat'nın adını ettiğinden beri yeni bir endişe kapladı içini...

Bertrand Robert'in anlattıklarını dikkatle dinledi. Genç yargıç garajcının soruşturmasına gelince, onun sözünü keserek:

— Bay yargıç, dedi; öğrendiğim şeylerin canımı sıktığını sizden gizlemiyeceğim. Loubat'nın namussuzca bir harekete yeltendiği muhakkak.

Komiser bu son cümleyi söylerken, sesi titredi.

— Aklınızdan geçenleri şimdi anlıyorum...

— Yâni?

— Yâni iki müfettişimle birlikte soygunu itiraf etmesi için Saugeat'yı bizler öldürdük demeye getiriyorsunuz...

Çok çabuk konuşmuştu, şimdi de yüzü kızarıyordu. Robert sustu.

— Nasıl bir utanç duyduğumu anlatamam. Loubat gibi birinin namussuzluğuna beni nasıl ortak edebiliyor sunuz?

Robert dinliyordu. Betrand'ın konuşması içtendi. Yoksa Robert mi yanılıyordu?

— Bay Komiser, siz de katıldınız buna...

— Kat'iyyen.

— Tabii katıldınız... Loubat'nın size bazı ipuçları vermediğini söyliyebilir misiniz? Soruşturmanın bir kısmına Loubat'nın da katıldığını inkâr edebilir misiniz?

— Caroline söylüyor bunu.

— Ahlâk durumunu bildiğiniz böyle bir adamın sözlerini dinleyen sizsiniz, üstelik bunların doğru olup olmadığını incelemeden eski bir külhanbeyiyle sizin adınızın yanyana

gelmesi hiç hoş birşey değil doğrusu.

— Loubat şimdi garajcılık yapıyor. Şehirdeki bazı önemli kimselerin onunla düşüp kalkmasına ne diyeceksiniz peki?

— Onu bilmem ama Loubat'yı Saugeat ile yüzleştirmenin lüzumunu hiç anlıyamadım.

Bertrand sapsarı kesilerek ayağa kalktı. O zamana kadar hiç sesini çıkarmayan avukat Penaud araya karıştı :

— Bay yargıç, siz bu soruşturmayı devamlı bir tarafgirlik havası içinde yürüttünüz, dedi.

Komiser avukatın sözünü kesti. Öfkeden dudakları titriyordu :

— Benim namusumla oynamağa hakkınız yok sizin...

Doğrusu Robert heyecanlanmıştı. Kanaatince komiserin bütün suçu bu işte zayıf davranmaktan ibaretti. Müfettişler de öyle. Dostlarına iyi niyetlerini göstermek için Saugeat'ya yüklenmişlerdi. Garajcı onları aldatmıştı.

— Oturun Bay Komiser, dedi Robert, oturun da lûtfen benim muhakememi dinleyin. Ben sizin namusunuzla oynamıyorum. Loubat'nın size yalan söylediğine inanıyorum. Bir an dayak olayını unutalım. Saugeat'ya şiddet gösterisi yapılıp yapılmadığını bilmiyorum. Ama ortada bir olay var, o da şu: Biri geliyor ve şikâyette bulunuyor. Büyük değeri olan elmasının çalındığını söylüyor. Bunu çalanın yakalanmasına çok büyük önem verdiğini de ekliyor ve bunda ısrar ediyor. Onun sözüne siz hemen inanıyorsunuz. Oysa birkaç zaman sonra bir sigorta şirketini dolandırmağa kalkıştığı anlaşılıyor. Şimdi rolleri değiştirin. Bir polis memuru olarak böyle bir olayı aydınlatmanızın gerektiğini düşünün. Nasıl bir sonuç elde edeceğinizden eminim.

Bertrand susuyordu. Avukatı konuşmak istedi ama Robert onu susturdu. Bundan da çok büyük bir zevk duydu.

— Hayır efendim hayır, müvekkilinizin sizin aracılığınız olmadan konuşmasını istiyorum.

Polis memuru Robert'e endişeyle baktı :

— Bundan birçok yorumlar yapılabilir. dedi Bertrand. Ama ben hiç durmadan sonuna kadar size Saugeat'yı döğmediğimi ve müfettişlerimin de benim kadar suçsuz olduklarını tekrarlıyacağım. Şigorta şirketindeki dolandırıcılığa gelince...

Sözünü tamamlamadı. Birden çok yorgun düşmüş gibi göründü.

— Devam edin, dedi Robert.

— Yok, yok. Benden bu şekilde şüphelendiğiniz için son derece üzgünüm...

— Sizi temin ederim bay komiser, bir gün siz Saugeat'nın ölümüyle suçlandırılırsanız, dolandırıcılık konusundaki sorumluluğunuzu bertaraf ettireceğim, tabii olağanüstü bir durumla karşılaşmazsak.

Robert'in sözleri havadaki sıkıntıyı dağıtamadı. Komiser yargıcı avukatla başbaşa bırakarak dışarı çıktı. Avukat müfettişlerin de savunmasını üzerine almış olduğu için orada kalmıştı. Ama bay Penaud tek kelime konuşmadı. Bir evrakı incelemeğe koyuldu. Robert de bu sırada Suzanne'ın babasının yüzünü inceliyordu. O anda oldukça heyecanlıydı. Bu adamla aralarına dikilen aşılmaz duvarın yıkılmasını o kadar istiyordu ki. Ama bunun imkânı yoktu. Avukat Nuh deyip, Peygamber demiyen cinstendi. Robert'in bu bakımdan hiçbir umudu yoktu...

İçeri Rabut girdi. Küstah bir hâli vardı. Robert'in sözlerini alaylı bir gülümsemeyle dinledi. Robert sözlerini bitirdikten sonra :

— Bunlardan haberiniz var mıydı? diye sordu.

— Bay yargıç, bugüne kadar hayvanlıkla suçlandırılıyordum. Şimdi de dolandırıcı oldum. Yarın ne olacağım bakalım?

Robert sert bir sesle :

— Size geleceğiniz hakkında soru sormuyorum, dedi. Cevabınızı bekliyorum.

— Bütün bunlardan hiç haberim yoktu.

— Ya bu nedir?

Robert Rabut'ye Caroline'in mektubunu uzattı. Müfettişin yüzü birdenbire sapsarı oluverdi. Kekeledi:

— Nedir bu?

— Okuyun.

Rabut mektuba göz gezdirdi :

— Bu mektup elinize nasıl geçti sizin?

— Bunu avukatınızdan öğrenirsiniz.

Avukat ta dokümanı okumak istedi. Mektuba göz gezdirirken başını sallıyordu.

Robert, Rabut'ye:

— Bu mektup size mi yazılmıştı? diye sordu.

— Tabii.

— İçindekilerin ne demek istediğini anlatır mısınız?

— Nasıl anlatayım. Bu kadın kaçığın biri.

Robert avukata dönerek:

— Bu dokümanla beraber ötekilerini de size vereceğim. Siz isterseniz müvekkilinize hepsini anlatırsınız. Tabii birkaç gün sonra kendisini Caroline'le yüzleştireceğim.

* * *

Caroline'le Rabut iki gün sonra yüzleştiler. Rabut, Robert'in odasındaydı. Fahişe içeri girdi. Müfettiş hemen itiraza başladı:

— Bay yargıç, bu mektubu nasıl elinize geçirdiğinizi bana söylemediniz.

— Mektubun size yazıldığını inkâr mı ediyorsunuz?

— Hayır.

— Mektubu cebinizde sakladığınızı inkâr mı ediyorsunuz?

— Hayır.

Öfkeden sapsarı kesilmişti. Caroline oturdu.

— Bu mektubu siz mi yazdınız? diye sordu Robert.

Kadın okuduktan sonra:

— Evet. diye cevap verdi.

Kıpkırmızı olmuştu. Rabut'ye, avukata, Robert'e ayrı ayrı baktı:

— Bu mektubun hangi olaylarla ilgili olduğunu söyleyebilir misiniz?

— Yâni... Buna hakkım...

Tereddüt ediyordu.

— Söylemek zorundasınız.

— Pek terbiyeye sığmaz da.

— Açıkça konuşalım. Müfettişle yattınız mı?

— Evet.

— Ve ona âşık oldunuz değil mi?

Caroline başıyla bir işaret yaptı. Rabut omuz silkti.

Avukat:

— Bu kadının anlattıkları hakkında itiraz kaydının mahfuz tutulmasını istiyorum, dedi.

— Pek tabii, diye cevap verdi Robert.

Sonra Caroline'e dönerek:

— Sizden yatakta bazı bilgiler mi edindi? diye sordu.

— Pek fazla birşey öğrenemedi, dedi Caroline.

— Peki ama mektupta şöyle bir cümle var: «Benim en büyük zevkim adam döğmektir.» Bu söz ne ile ilgili?

— Bir gün biraz içmişti. Benimle beraber odama çıktı. Soyunduktan sonra aynanın karşısına geçip hayran hayran kendini seyretmeğe başladı. Bana: «Şu vücuda bak.» diyordu. Elimi tutuyor, pazularına, yumruklarına değdiriyordu. «Bu yumruklar bir indi mi işi bitiktir insanın» diyordu. Sonra da: «En büyük zevkim, adam döğmeye bayılırım.» diye ekliyordu. «Pat. Küt. Bayılırım bu gürültüye» diyordu...

Rabut sapsarı oldu. Avukat Penaud eliyle masaya vurarak araya karıştı:

— Bay yargıç, bu kadının namuslu bir polis memurunu, İtalyada savaşmış eski bir askeri, cesur bir insanı kirletmeğe devam etmesine izin veremem. Deli bu kadın, görmüyor musunuz? Söylediklerinin de hepsi uydurma...

— Doğru değil bay yargıç. Gerçeği söylüyorum ben.

— Devam edin, dedi Robert.

Ama avukatın bu şiddetli çıkışı etkisini yaratmıştı. Sindirilmesi kolay bir tanık olan Caroline artık bağıntılı sözler söylemiyecek bir duruma gelmişti.

— Hepsi bu kadar, dedi fahişe ürkek bir edayla...

— Bu bana yeter, dedi Robert. Ne dersiniz buna karşı Bay Rabut?

— Hepsi uydurma...

— Nasıl uydurma?

— Onun uydurmalarından, yalanlarından ben nasıl sorumlu olabilirim?

— Ya mektup?

— Klâsik bir suçlama mektubu, dedi avukat.

— Bu kadının odasına çıkmadınız mı hiç yâni?

— Katiyen. Olacak şey mi bu? Bu kadınla benim aramda bir ilgi olabilir mi? Şu kadına bakın bir de bana.

— Pis herif. diye bağırdı Caroline.

Avukat söz istedi. Bay Penaud bu yüzleşmenin lüzumsuz olduğu kanaatindeydi. Zaten haddinden fazla sürmüştü. Robert itiraz etmedi. İki duyu arasında bocalıyordu. Caroline'in yalan söylediğine inanmıyordu. İş Ağır Cezaya geçince jürilerin karşısında bu kadının sözleri nasıl bir izlenim yaratırdı?

Herkes ifadesini imzaladı.

* * *

Üç gün sonra Robert üç sanığın son ve kesin sorgusunu yaparak dâva evrakını tamamladı. Ortada hiçbir delil olmamasına rağmen işin bütününden adamların suçlu oldukları ayan beyan belli oluyordu. Zaten kesin bir delil nasıl elde edebilirdi? Karakol kapalı bir kutudur. İçinde olup bitenleri öğrenmek kolay iş değildir. Robert kulağını sanki kalın bir duvara dayamış, orada gadre uğrayanların iniltilerini, şikâyetlerini dinlemiş, olup bitenleri böyle anlamağa çalışmıştı.

Üç polis te sonuna kadar davranışlarını değiştirmediler. Bertrand soğuk ve ilgisizdi. Rabut öfkeden her an patlayacak bir durumdaydı. Beal kendini acındırmaya çalışıyordu. Hepsi inkâr ettiler, hiçbir yorumda bulunmadılar ve Robert'in konuşmasını hiç kesmeden dinlediler. Herhalde avukatları onlara tek kelime söylememelerini tenbih etmişti.

Üç polisi de suçlu olarak gösterdiği dosyayı en sonunda Robert ilgili mercie gönderdi.

İçinden de şöyle düşünüyordu: «Bu işte bir suçlu olması gerek. Saugeat görünmez bir el tarafından öldürülmedi ya. Sabah sıhhati yerindeydi, akşam öldü ama bu arada beş altı saat kadar karakolda kaldı. Oradaki insanlar bir takım sesler duydular. Ama bakalım ben gerektiği kadar delil toplayabildim mi?»

Akşam Suzanne Robert'in dosyayı teslim ettiğini öğrenince, genç adamı dudaklarından öptü.

— Bizim âkıbetimiz bu dosyaya bağlı, dedi genç kız.

— Neden?

— Kaybedersen babam beceriksiz bir yargıcı hiç affetmiyecektir, diye şaka etti genç kız.

— Ya kazanırsam?

— İnsanlar başarılar önünde çok zaman eğilirler...

— Ya sen?

— Benim için kazansan da, kaybetsen de bir.

Şehirde Robert'e karşı takınılan davranış oldukça değişmişti. Şimdi birçok kimseler ona daha fazla yakınlık gösteriyorlardı. Muhakemeden birkaç gün önce Robert'i bir gazeteci ziyaret etti. Bu, gazetede Adliyeye bakan, tanınmış bir muhabirdi. Bay Denis Robert'e verilmek üzere ona bir mektup teslim etmişti. Temyiz üyesi gazeteciyi Robert'e özellikle tavsiye ediyordu. Ona: «Her bakımdan güvenilebileceğini» söylüyordu.

Muhabir kırk yaşlarında, esmer, gözlüklü bir adamdı. Büyük bir akşam gazetesinde altı yıldanberi mahkemelerde olup bitenleri yazıyordu.

— Muhakemeyi tâkibedeceğim bay yargıç, dedi gazeteci. Size bir soru sormak istiyorum, onların suçlu olduklarından emin misiniz?

Robert gülümsiyerek :

— Hemen hemen eminim.

— Hüküm giyerler mi deısiniz?

Gazetecinin sesinde bir tereddüt vardı.

— Karar vermek benim işim değil.

— Biliyorum. Fikrimi sorarsanız ben şüpheliyim. Eğer sizin istediğiniz gibi bir sonuca varılırsa karakolda atılan bir dayak ilk defa olarak ispat edilmiş olacak.

— Eskiden Bordeaux da gene buna benzer bir dâvaya bakılmış...

— Ama beraatle sonuçlanmış.

Bir süre sustular.

— Ya siz ne düşünüyorsunuz? diye sordu.

— Önce sizi çok çok takdir ediyorum. Büyük cesaret gösterdiniz...

Robert omuzlarını silkti.

— Yok yok öyle. Büyük cesaret. Meslek arkadaşlarınızı tanırım. Çoğu meseleyi örtbas etmeğe çalışırlardı. Siz buna yanaşmadınız. Siz zaten bizim birinci sayfalara lâyık dinamik bir yargıç, bir rugbi şampiyonusunuz.

— Birkaç gün sonra hakkımda kim bilir ne söyliyecekler?

Robert biraz sustuktan sonra şunları ekledi:

— Bunun önüne geçilebileceğini sanıyor musunuz siz? Sizin benden daha çok tecrübeniz var. Meseleyi daha önce incelemişsiniz...

— Evet inceledim. Elde ettiğim sonuçlar da hiç iyimser değil. Bu hastalık bütün zamanların, bütün devirlerin hastalığıdır.

— Ama bir de hüküm giyerlerse.

— Ötekiler beş-altı ay kadar rahat dururlar. Bir süre sert sirkülerler dağıtırlar, sıkı kontrollar olur, çok dikkatli davranırlar. Sonra herşey unutulur, eski âdetler yeniden canlanır. Dayak atmağa alışmış olan gene dayağa devam eder. Bir insanın başka bir insanı hor görmesi işte bu gibi hallerde iyice belli olur zaten. Politikacı seçmenlerini hor görür, büyük patron işçilerini, sömürgeci yerliyi, polis yakaladığı ayak takımını ya da öyle sandığı kimseleri hor görür... Birincilerde bu hal aydınca bir davranıştır, sonuncularda ise fizikseldir, buna da «karakolda dayak» diyoruz.

— Siz eğer komiser Bertrand'ı tanısaydınız meseleyi başka yönden de incelemeğe çalışırdınız. Bu adam kültürlü, hukuku bitirmiş, efendi bir adamdır...

— Anlıyorum. Bir tokat bile atmamıştır bu adam. Bundan eminim. Ama ötekilerin döğmelerine göz yummustur. Onda bu bir tembelliktir, o da âdetlere uydurmuştur kendini. Müfettişler vurmağa başlayınca o dışarı çıkmıştır...

Robert olayların gazetecinin tahmin ettiği şekilde cereyan etmiş olabileceğini söyledi.

Gazeteci sözlerine devamla :

— Bazı kimselere başka insanlar üzerinde müthiş haklar tanınıyor, dedi. Üstelik hiç bir kontrol da yok. Polisin biri bir tanıkla bir odaya kapanıyor. Aradan iki saat, üç saat geçiyor. Odadan çıktıkları zaman bakıyorsunuz, polisin elinde ötekinin itirafları, adam üstelik ifadesini bir güzel imzalamış, yalan yok dolan yok. Ama adamcağız tartaklanmış, döğülmüş, hırpalanmış kimin umurunda. Elde artık bir vesika vardır. Adam yenilmiştir, hapise atılır. Ve hiç kimse de bu iki saat içinde olup bitenleri öğrenmek istemez. Adam şikâyet edecek olsa bu normal karşılanır, çünkü onun da kendini savunması tabii bir şeydir. Israra kalkışsa bu sefer «namuslu bir memur aleyhinde atıp tuttuğu» için hakkında za-

bıt tutulur. Mademki itiraf etmiştir, artık konuşmağa bile hakkı yoktur. Bu durumda muteber olan tek şey polis memurunun tanıklığıdır. Ama bazan bir kaza olur. Polis memuru kuvvetinin ölçüsünü kaçırır. Adam ölür ve bir skandal patlak verir. Öyle bir skandal ki herkes itham edilir, özellikle gazeteciler. Benim de buna karşı bir teorim var. Belki haksız bir düşünce ama haklı olan nedir bana gösterebilir misiniz? Benim teorim şu meşhut cürüm hâlinde yakalanan bu gibi polisler arkadaşlarının nâmına cezalarını çekmelidirler.

— Ben daha da ileriye gideceğim, dedi Robert. Ben bu şiddet gösterilerinin ortadan tam olarak kalkması için bir usulün bulunmasını istiyorum.

— Böyle birşey bulunamaz. Bütün mümkün kontrolleri kurabilirsiniz ama bunlar ancak insanların niyetleri nisbetinde işlerler. Aslında kontrolün içerden yapılması gerekir.

— Nasıl?

— Polislerin şiddet gösteren öteki polislere karşı savaşmaları gerek.

— Mümkün mü bu?

— Hem evet, hem hayır. Böyle şeylerden hiç hoşlanmayan birçok namuslu polis memuru tanıyorum ben. Bunlar hiç bir zaman böyle hareketler yapacak kadar alçalmazlar. Ama göz yumuyorlar. Ellerinden başka birşey gelmiyor...

— Belki ötekiler onlara baskı yapıyorlardır.

— Hayır o da değil. Zaten karakolda dayak atan polisleri herkes bilir. Polis muhabirliği yapan bütün genç meslek arkadaşlarım size «Polis falanca mı? Çok iyi adamdır, kimsenin kılına dokunmaz. Filânca mı? Aman o hayvanın biridir. Eline geçen birine hiç olmazsa bir tokat atmadan duramaz» diyeceklerdir. Evet hepimiz biliriz, herkes bilir bunları ama bilmek yetmez ki. İspatlamak da gerekir.

— Evet.

Robert alt ettiği zorlukları düşünerek gülümsedi. Şimdi sonuç yaklaşıyordu. Sınava hazırlanan bir öğrenci gibi heyecanlıydı.

— Muhakeme oldukça heyecanlı geçecektir sanırım, dedi gazeteci. Duyduğuma göre polisler salonu «dolduracaklarmış.» Suçluları hep dostları destekliyecek.

Robert de duymuştu bunu :

— Ne güzel manzara, dedi gazeteci.

Robert'e beraber yemek yemelerini teklif etti. Belki kendisiyle görürlerse Robert sıkılır diye şehrin dışında bir lokantaya dâvet etti genç yargıcı. Robert Suzanne'dan bahsetti. Gazeteci kızın da kendileriyle beraber gelmesini rica etti. Mükemmel bir akşam geçirdiler. Yemeğin sonunda birden mahzunlaşan Robert belki burada geçirdiğim son güzel akşamdır bu, dedi içinden.

* * *

Robert mahkeme salonunun balkonunun korkuluğunun tam arkasında oturuyordu. Aşağıyı kuşbakışı seyrediyordu. Salon çok kalabalıktı. Ama Parisli gazeteci yanılmamıştı. On dinleyici arasından dokuzu muhakkak polisti. Hayret edilecek birşeydi, giriş dâvetiyelerini nereden, nasıl elde etmişlerdi, bu bir sırdı. Jüri üyeleri salondakilerin tepkisinin etkisinde kalacak olurlarsa bu iş şimdiden suya düşmüş demekti.

Gazeteciler ön sıralarda oturuyorlardı. Dinleyicilerle araları gergin gibi gözüküyordu. Hattâ bir hâdise bile oldu. Bir polis memuru gazetecilerden birine kartını sordu. Robert gazetecinin ne söylediğini duymadı ama verdiği cevap üzerine iki polis onun üzerine yürüdüler. Üç adam biribirlerine yapıştılar, itiştiler. Robert konuşulanları anlamıyordu. Araya girip kavgacıları ayırdılar. Zaten o sırada bir zil sesi duyulmuştu, içeri yargıçlar giriyordu.

Robert muhakemeyi idare edecek olan yargıcı iyi tanımıyordu. Elli yaşlarında, kısa boylu, pembe yanaklı, çok nazik diye tanınan bir adamdı. Yargıç girince herkes ayağa kalktı. «Muhakeme başlamıştır» dedikten sonra jüri üyelerinin kurasına geçti. Robert sabırsızlıkla bu anı bekliyordu. Bu üyeler dâvanın akıbetini gösterebilirdi. Üyelerden üçü çiftçiydi. Dördüncüsü Robert'in hiç hoşuna gitmedi. Bu adam sağcı bir partinin üyelerinden ve son derece gerici bir tüccardı. Bir zamanlar şehir meclisi üyeliği yapmıştı. Öteki jüri üyelerinden çok daha yüksek aydın bir sınıfın insanıydı. Bir tartışmada ötekileri kolayca etkisi altına alabilirdi. Robert bu adamın polisleri beraat ettirmeğe çalışacağını biliyordu.

Robert'in saçları bir kadının sarı saçlarına takıldı. Su-

zanne en ön sırada oturuyordu. Yanında annesi vardı. Genç kız başını çevirdi, göz göze geldiler. Robert öteki sıralara da baktı. Caroline Ruat'nın yanında oturuyordu. Caroline'in kendini çok önemseyen bir hâli vardı, kasılmış gibiydi, oynayacağı rolü şimdiden benimsemişti.

Duruşma başladı. Üç zanlı ayağa kalktılar. Bertrand yargıca doğru ilerledi. Yüzü sararmış gibiydi. Rabut dimdik duruyordu, göğsünü şişirmişti. Beal ise kaderin yumruğu altında ezilmiş gibi bir hâli vardı.

Başkan her birinin medenî durumunu açıkladı. Bunu yaparken son derece temkinli davranıyor, büyük bir incelik ve ustalıkla konuşuyordu. Bu arada zanlıların üstleri ve arkadaşları tarafından da çok sevildiklerini söylemeyi unutmadı. Sesinde biraz da hüzün vardı. Bertrand'ın meslek hayatından bahsederken bir cümlesi bir kısım dinleyiciler tarafından alkışlandı.

Başkan :

— Kısacası bay Bertrand, siz, bağlı olduğunuz emniyet örgütünün şerefli bir memurusunuz... dedi.

Rabut'nün savaşta gösterdiği cesareti, Beal'in kusursuz aile hayatını özellikle belirtti. Robert jüri üyelerinden birinin başını sallıyarak bunları doğru karşıladığını gördü. Bu övgüler biraz herkesi etkilemişti.

— Ama ne yazık ki şimdi açıklayacağımız bazı olaylar var, dedi başkan.

Salonda bir uğultudur oldu.

Yargıç jüri üyeleri için hazırlanmış olan konuşmasına başladı. Mesleği makine tamirciliği olan Saugeat'nın soygunculuktan nasıl şüphe uyandırdığını, karakola nasıl götürüldüğünü, ve nihayet akşam saat altıya doğru hastaneye taşındığını ve orada ölüşünü anlattı.

İlk olarak Bertrand sorguya çekildi.

— Bay Bertrand, Saugeat'nın karakola geldiği saatla, yâni öğle vakti on ikiyle altı arasında neler oldu bize anlatın bakalım...

Komiserin sesi ilk kelimelerde titredi. Sonra Bertrand açıldı. Anlattıklarında Robert'e yabancı gelen birşey yoktu. Komiser soruşturma esnasında söylediklerini kelimesi kelimesine tekrarladı. Bertrand o zamana dek birçok dâvada

tanıklık yapmıştı. Yersiz bir kelimenin karşı taraf tarafından nasıl kötüye kullanılacağını bilirdi. Bir gaf yapmasına imkân yoktu.

Zaten davranışı da örnek bir davranıştı. Çok terbiyeliydi ama bu hâlinde hiç yapmacık yoktu. Çok sâkin konuşuyordu. Çok zaman başkana doğru bakıyor, fakat ara sıra jüri üyelerine dönerek sözüne devam ediyordu.

Saugeat'nın sorgusu boyunca orada bulunmamıştı. Onunla müfettişleri meşgul olmuşlardı. Hiçbir şiddet gösterisine rastlamamıştı. Makine tamircisini biraz «sarsmışlardı» ama bunu sadece sözlerle yapmışlardı.

— Zaten bizim büromuz herkese açıktır efendim... Memurlar girerler çıkarlar...

— Peki duyulan sesler? diye itiraz etti başkan.

— Bir polis karakolu sessiz bir yer değildir, diye cevap verdi komiser. Orada çalışanlar hafif şarkılar söyliyen şarkıcılar gibi davranmazlar dersem herhalde kendi mesleğime bir hakarette bulunmuş sayılmam değil mi efendim...

Salonda gülüşmeler oldu. Bertrand bir an sustu sonra daha büyük bir güvenle konuşmasına devam etti :

— Evet bazı bazı bağırdığımız olur. Bir yanda da sıralarını bekleyen şüpheliler vardır. Onlar da pek rahat değildirler tabii... Ne olacak diye meraktadırlar. Bu durumda duydukları her ses onları heyecanlandırır, türlü türlü yorumlarlar bu sesleri... Herkes polislerin adam döğdüklerini söylerler ya onlar da bu söylentinin etkisi altında korkuyla bekleşirler. En ufak ses onlarda dayak izlenimini uyandırır. Bu bir varsayıdır bay başkan, ama müfettişlerim onu, deyimi hoş karşılamanızı rica ederim, onu haşladılar. Ötekiler Saugeat'yı döğdüklerini sanmışlar...

Komiser sözlerine devamla :

— Bay başkan, ben hiç kendimi tehlikeye atar mıyım? Küçük bir soygunculuk olayı yüzünden Ağır Cezaya düşecek kadar kendimi kaybeder miyim? efendim? diye ekledi.

— Loubat hikâyesi de var. diye itiraz etti yargıç.

— Evet, Loubat hikâyesi. Onu Saugeat ile yüzleştirmek için çağırmıştık. Bundan da tabii birşey olamaz sanırım.

Loubat daha sonra ne yaptı orasını bilemem. Zannedersem Sigorta Şirketini dolandırmağa kalkışmış. Ama Saugeat'yı sorguya çektiğimiz zaman Loubat soygunculuğun kurbanıydı. Evet bizim için bundan başka birşey değildi.

— Peki müfettişlerinizin bayan Saugeat'ya yaptıkları ziyaret?

— Bay başkan, ertesi günü çok endişeliydim. Görevim ölüm hakkında bir araştırma yapılmasını gerektiriyordu. Müfettişlerim Saugeat'nın oturmakta olduğu mahalleye gittiler. Orada Saugeat'nın çok içki içtiğini öğrenmişler. Bayan Saugeat bunu yalanladı, eh bu da normaldir. Müfettişlerim büyük bir nezaketle ondan gerçeği söylemesini rica etmişler.

— Bayan Saugeat durumu başka türlü anlatıyor.

— Kocası ölmüş bulunuyordu, bay başkan.

Komiserin sorgusu sona eriyordu. Birkaç cümleyle Caroline'den de bahsedildi.

— Bu kadın kaçıktır bay başkan. Onu yıllardır tanırız...

Rabut, sonra da Beal aynı soruları cevaplandırdılar. Komiseri dikkatle dinlemişlerdi. Onların ifadeleri de tıpı tıpına onunkine uygun düşüyordu. Sadece Beal'in konuşmasında hafif bir tereddüt seziliyordu, o kadar.

— Peki ya Caroline'in mektubu? diye sordu yargıç Rabut'ye.

— Bu kadın aklından neler geçirmiş, şimdi bile kendi kendime soruyorum da anlıyamıyorum...

— Bununla beraber bu mektubun içindekiler bazı olaylara uyuyor...

— Hiçbirine uymuyor bay başkan, hiçbirine. Bu, kontak bir kadının mektubudur...

Sonra Rabut sözlerine şunları ekledi:

— Bu mektuba önem vermeyişim, onu cebimde saklamamdan anlaşılıyor zaten... Karım da mektubu orada bulup sorgu yargıcına vermiş. Bütün bunlar biraz sonra göreceğiniz bu deli kadın yüzünden başımıza geldi...

Rabut'nün dediği gibi biraz sonra Caroline sahneye çıktı. Ama Robert endişelerinin ne kadar yerinde olduğunu o zaman anladı. Ağır Cezada görülen bir dâvanın biçim değiştiren bir aynaya bu kadar benzeyeceğini hiç tahmin edemezdi.

Caroline ucuz aşağılık romanların etkisindeydi. Onun için Ağır Ceza yüksek sözler söylenecek, lûgatlar paralanacak bir yerdi. Genç kadın yargıcın karşısına geçtikten sonra muhteşem bir jestle elini kaldırıp yemin etti ve hemen konuşmağa başladı :

— Bay başkan, ben buraya adaletin yerini bulması için büyük bir şevkle gelmiş bulunuyorum.

Salondan kahkahalar yükseldi. Bu kadın bu cümleyi de nereden çıkarmıştı? Robert fena sinirlenmişti. Böyle bir tanığın sözlerinin ne kredisi olabilirdi?

Caroline aşağı yukarı hep böyle konuştu.

— Gördüm, gözlerimle gördüm bu kaatilleri, diyordu. Bizlere işkence etmek için evlerimize kadar sokulan bu vahşileri duydum...

Başkan onun sözünü keserek daha ölçülü olmasını rica etti. Caroline bir - iki saniye sâkinleşti. Sonra yeniden heyecanlandı, coştu. Başkan sözü avukata verince bay Penaud elinde bir kâğıtla ayağa kalktı :

— Bu kadına soru sormak istemiyorum. Yalnız bir tek soru soracağım. O da sabıka listesini okuduktan sonra, Bakalım buna bir itirazı olacak mı?

Avukat Caroline'in bütün sabıkalarını teker teker saydı. On tane sabıkası vardı. Caroline bunu dinlerken göğsü kabarıp iniyordu.

Avukat Penaud alaycı ifadesiyle :

— Bir yanlışlık yok değil mi? diye sordu.

Beş yüz kişinin önünde bu şekilde teşhir edilmek Caroline'in bütün cesaretini kırmıştı. Elini boğazına götürdü, derin derin nefes aldı, sendeledi, az daha biraz yakınında oturan bir gazetecinin üzerine yıkılacaktı. Bir mübaşir koştu. Caroline'i götürdüler.

Avukat yerine otururken :

— Bay sorgu yargıcının tanıkları işte bunlar, dedi.

Gecikmiş olan doktor Fangeat Caroline'den sonra tanıklığını yaptı. Robert artık müsterihti. Doktor kısa, kesin ve özlü bir konuşma yaptı. Her gün kullanılan kelimeleri kullandı, doktorluk deyimlerini bir tarafı bıraktı. Kanamadan önceki «mükerrer şok» lardan bahsetti. Sözlerini bir sonuca bağlamıyordu ama ne demek istediği söylediklerinden anla-

şılıyordu. Tanıklığının objektifliği onu daha da tehlikeli yapıyordu. Zaten avukat Penaud bu tanığa hiçbir soru sormadı. Sanki onu hiç dinlemiyormuş gibiydi.

Sonra bayan Saugeat göründü. Vekarlı bir hâli vardı. Heyecanı bir tek göz yaşıyla belli oldu. Ölçüyü hiç kaçırmadan kocasının ölümünün ertesi günü polislerin kendisine yaptıkları ziyareti anlattı.

— Kocamın içki içtiğini söylemediğim taktirde hakkımda hayırlı olmıyacağını söyliyerek beni tehdit ettiler, dedi.

— Peki kocanız hiç içki kullanmaz mıydı?

— Herkes gibi o da zaman zaman bir kadeh bir şey içerdi...

— Oldaydan bir gece önce eve saat kaçta gelmişti? diye sordu başkan.

— Saat üçe doğru.

Duruşmaya ara verildi. Dostlar gelip zanlıların ellerini sıktılar. Dâva bir aile şenliği havasına bürünmeğe başlamıştı. Bertrand bazı dinleyicilerle sohbet ediyordu. Görevli polisler tabii hiçbir şey söylemiyorlardı. Başka bir zanlı olsa buna bütün kuvvetleriyle engel olmağa çalışırlardı. Robert bu manzarayı öfkeyle seyretti ama elinden ne gelirdi? Bazı bakışların kendisine doğru çevrildiğini hissediyordu. Ama balkonda oturanlardan hiçbiri onunla tek kelime konuşmuyordu.

Duruşma yeniden başlayınca avukat Penaud söz aldı. Sonra savcı konuştu. Tabii bay Mesnil bir mazeret gösterip gelmemişti. Onun yerini alan savcı çok namuslu olarak tanınan bir adamdı. Polislerin şiddetle cezalandırılmalarını fakat «şerefli geçmişlerinin de gözönünde bulundurulmasını» istedi.

Avukat Penaud ayağa kalktığı zaman solanda bir fısıltıdır baş göstermişti. Birkaç saniye kadar hiç konuşmadı. Bu sessizlik dinleyicileri çok etkiledi ve heyecanlandırdı. Daha ilk kelimelerinde avukat: «genç sorgu yargıcının bu işin üzerine büyük bir gayretkeşlikle eğildiğini, bunu kendine daha iyi bir yer hazırlamak için yaptığını, ama toplumun en fedakâr insanlarına karşı böyle bir davranışın biraz haksızlık koktuğunu...» söyledi.

Bu sözleri salonda alkışlıyanlar oldu. Başkan gösteri ya-

pıldığı taktirde buna karşı tedbir alacağını ihtar etti.

Robert içinden: «dinleyiciler yaşa, varol diye bağırsalar bile başkan salonu boşaltmağa cesaret edemez.» diye düşündü.

Avukat dosyayı incelemeğe başladı. Gösterdiği deliller kesindi. Cümleleri çok muntazam ve bağıntılıydı.. Avukat karşı tarafın iddialarını metodlu bir şekilde ve yavaş yavaş çürütüyordu. Sağlam bir savunmaydı bu. Saugeat dosyası bir bütündü. Elde kesin bir delil yoktu, bazı tahminler vardı, o kadar. Bütün iş bir kanı meselesine kalıyordu. Tanıkların bütün ifadeleri en sonunda doktorun raporuna gelip takılıyordu. Ama tanıkların ifadeleri teker teker ele alındıkta bunların kendi başlarına hiçbir şey ifade etmiyecekleri bir gerçekti. Bütün dâva iskambil kâğıtları gibi yıkılıp dökülecekti. Robert avukatın nasıl bir taktik kullandığını anlamıştı. Caroline, Ruat, Baupat, bunların hepsi kolay hedeflerdi. Bu arada bayan Saugeat'yı da unutmamış, onu da kolayca harcayıvermişti.

«Ama doktor Fangeat'nın raporu var, onu ne yapacak? diye düşündü Robert.

Avukat rapor meselesine de geldi. Bu meseleye dokunmadan önce gene bir - iki saniye kadar sustu, bu sessizlik te dinleyicileri etkiledi. Havada büyük bir umut kokusu kuvvetle hissediliyordu. Avukat en tehlikeli olan son engeli de aştığı taktirde işin şakası yoktu, artık bu beraat demekti.

— Bu rapor beni uzun zaman düşündürdü, dedi avukat.

Ama hemen arkasından şunları ekledi :

— Şimdi sizlere bir örnek sunacağım. Siz nasıl isterseniz öyle yorumlarsınız. Benim fikrimce ortaya öyle bir şüphe konuyor ki, kimse bunu küçümseyemez.

Robert'in kalbi hızlı hızlı çarpmağa başladı. Artık kesin sonuca doğru gidiliyordu. Avukat doktor raporunu açıklayabilirse işler tamamdı. Avukat önündeki evrak arasından sarı bir dosya aldı :

— İşte bundan üç yıl önce Seine Ağır Ceza mahkemesinde görülen bir dâvanın dosyası, dedi. Bunu bana ünlü bir meslekdaşım verdi...

Robert adamakıllı meraklanmıştı. Neler hazırlıyordu bu avukat?

Avukat üç yıl önceki dâva konusunu anlattı, bir mürettip bir gün bir arkadaşıyla kavga etmişti. Bu adam eline geçirdiği bir parça kurşunla ötekinin kafasına vurmuştu. Yaralanan adam bayılmıştı. Sonra ayılmış, evine gitmişti. Ertesi günü mürettip işine gelmişti. Sıhhati yerinde görünüyordu. Ama akşam olunca başında ağrılardan şikâyete başlamıştı. Geceleyin de adamcağız beyin kanamasından ölmüştü.

— Bu durumu Saugeat'nınkiyle karşılaştırabilir miyiz? Şimdi ona bakalım, dedi avukat. Dul kalan karısı bir gece önce saat üçte eve döndüğünü söylüyor. Arkadaşlarıyla içki içmiş. Sorgu esnasında bayan Saugeat ifadesinde kocasının birşeye kızdığını, kavga etmiş olduğunu söylüyor. Oysa bu «arkadaşlar» ortaya hiç çıkmadılar. Kendilerine soru sorulur diye mi korktular acaba? O gece neler olup bitti? Saguat dayak mı yedi o gece? Beyin kanamasının biraz geç meydana çıktığını biraz önce size ispat ettim. Örnek budur. Bunun da değeri en aşağı yapılan suçlama kadardır... Ve jurinin kararı: Beraat.

Salonda büyük bir coşkunluk oldu. Başkanın beraat kararını bile kimse duyamadı. Rabut sevinçten zıp zıp zıplıyordu. İtiraz eden gazeteciler itilip kakıldılar. Gazetecilerden biri dinleyicilerden biriyle yumruklaştı. Gazeteciyi hemen yakaladılar ve götürdüler, polis kazandığı zaferi bütün kuvvetiyle göstermeğe çalışıyordu.

Robert merdivenden indi. Koridorda avukat Penaud ile karşılaştı. İki adam bir-iki saniye biribirlerine baktılar. Avukat omuzlarını silkti ve ilerledi :

«İşte benim müstakbel kayınpederim.» dedi içinden.

Yanına bir mübaşir yaklastı :

— Sizi başsavcı görmek istiyor, dedi.

Robert bay Mesnil'in odasına doğru ilerledi. Sapsarı olan başsavcı onu bekliyordu.

— Bravo doğrusu, dedi bassavcı.

Ama Robert'in bütün heyecanı çoktan sönmüştü.

— Ne bravosu? diye sordu.

— Sonuç için konuşuyorum. Aylarca bu üç adamın namuslarıyla oynadık. Şimdi de beraat ettiler.

Robert'in içinden bir öfkedir yükseldi :

— Evet, beraat ettiler, dedi. Niçin beraat ettiklerini size söyliyeyim mi?

— Niçin?

— Herkes alçak ta ondan. Sizin korkaklığınız yüzünden, bay başsavcı, evet sizin alçaklığınız yüzünden. Evet siz bir korkaksınız, zayıf bir insansınız, herşeyden korkan birisiniz.

Bay Mesnil renkten renge girdi :

— Delisiniz siz Prat, dedi.

— Hayır, deli değilim.

— Bunu rapor edeceğim.

— Ne isterseniz yapın. Bugün işimden kovulsam bu benim için bir şereftir.

— Çıkın dışarı.

Robert çıktı.

Kanal boyunca ilerlemeğe başladı. Arkasından gelen ayak sesleri duydu. Aklına çok garip birşey geldi; muhakkak kendisini polisler tâkip ediyorlardı. Son intikamlarını alacaklar, onu sulara iteceklerdi. Arkasına dönmedi. Korkulacak birşey olmadığını, hiçbir tehlike olmadığını biliyordu. Ama o esnada kolunu bir el yakaladı Robert titredi.

— Korkmayın canım, dedi bir ses.

Döndü. Bu Suzanne'dı.

— Buraya geleceğinizi biliyordum, dedi genç kız. Nereye gidiyorsunuz?

Robert omuzlarını silkti :

— Kendinizi kanala atacak değilsiniz herhalde değil mi?

— Aklımın kıyısından bile geçmez.

— Bravo. Üzülüyor musunuz?

— Pek neşeli sayılmam.

— Kabahat sizde değil ki. Siz elinizden geleni yaptınız.

Bir sessizlik oldu, sonra Suzanne :

— Beni Toulouse'a götürün, dedi. Son trene yetişiriz.

— Neden istiyorsunuz bunu?

Suzanne tereddüt etti. Sonra gülümsiyerek :

— Kaybeden biriyle sevişmeği o kadar istiyorum ki.

Robert de gülümsedi. Suzanne'ın yanağından bir göz yaşı akıyordu:

— Ne oluyor sana böyle? diye sordu Robert tatlı bir sesle. Genç kız gözyaşlarını sildi.

— Başınızı almış gidiyorsunuz, dedi Suzanne. Sanki herkes sizi terketmiş. Kendinizi yapayalnız hissediyorsunuz.

Şimdi ne yapacaksınız?

— İşime devam edeceğim, başka ne yapabilirim ki?

— Ne yapabilirsiniz, durun da ben size söyliyeyim...

Genç kız Robert'in gözlerinin içine baktı :

— Param var, hepsi senindir. Ben de seninle gelirim. Tanıdıkların bulunduğu bir şehir var mı?

— Lyon.

— Tamam, evleniriz. Sen baroya yazılırsın dört - beş yıl bizi geçindirecek param var.

Robert cevap vermiyordu. Genç gene «siz» le konuşmağa başladı.

— Şimdi kendinizi kuruntuya kaptırıp beni de üzmeyin rica ederim. Ben bir yatırım yapıyorum. Size verdiğimi siz bana on yıl sonra geri verirsiniz, aşkımızı da faiz olarak alırım, bu da cabası olur.

Genç kız gülümsüyordu ama çok heyecanlıydı, dokunsalar ağlıyacaktı.

«Nerdeyse ben de ağlıyacağım» diye düşündü Robert.

Suzanne'ı böyle bir maceraya sürüklemeye hakkı var mıydı? Yirmi dokuz yaşında devlet memurluğundan ayrılıp serbest bir alana atılmak çok ama pek çok tehlikeli değil miydi?

— Çok güç birşey bu biliyor musunuz?

— Tabii biliyorum.

— Cesaret edemiyorum...

Suzanne onun sözünü kesti :

— Budalalığın hiç lüzumu yok. Size bunu teklif ediyorsam sırf benciliğimden ediyorum. Mutluluğu ancak sizin yanınızda tadıyorum... Lyon'da ikimiz başbaşa olacağız. Kimse bizi rahatsız etmiyecek. Size gelince bu bakımdan hiçbir endişem yok. Sizde bir savunucu ruhu var...

Genç kız saatine baktı :

— Vakit kaybediyoruz. Treni kaçıracağız.

Robert'in elini tutup ilerledi :

— Artık gizlenmemize sebep yok. Artık ne söylerlerse vız gelir.

Genç kız Robert'in koluna girdi. Genç adam onu tâkibetti. Tam bir mutluluk içindeydi.

— BİTTİ —

AK KİTABEVİ İFTİHARLA TAKDİM EDER

			Lira
1. Nasrettin Hoca		Klâsik	2,50
2. Sefiller	5 cilt	Victor Hugo	50,—
3. 1001 Gece Masalları	4 cilt	Klâsik	35,—
4. Romeo Juliet		W. Shakespeare	5,—
5. Anna Karolina	2 cilt	Tolstoy	20,—
6. Budala	2 cilt	F. Destoyevsky	20,—
7. Rahip Mürenin Günahı		Emile Zola	10,—
8. Jerminal		Emile Zola	10,—
9. Eser		Emile Zola	10,—
10. Dr. Paskal		Emile Zola	10,—
11. Para		Emile Zola	10,—
12. Benhur		Levis Wallece	12,50
13. Elkızı		Orhan Kemal	10,—
14. Ölü Canlar		Gogol	10,—
15. Kırmızı Siyah		Stendhal	12,50
16. Ölüler Evinden Hatıralar		F. Destoyesvky	10,—
17. Büyük Ümitler		C. Dickens	10,—
18. Klâsik Türk Bestekârları		B. Suha Edipoğlu	12,50
19. Saltanat Rüzgârları		Sevda Sezer	5,—
20. Plassans Papazı		Emile Zola	10,—
21. Hababam Sınıfı		Rifat Ilgaz	7,50
22. Eylül		Mehmet Rauf	5,—
23. Suçlu Kim		Jean Laborde	5,—
24. Türkler İçin Almanca		H. Anstoch	15,—
25. Deutsch Als Rremdspache		H. Hans Eicke	10,—